ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଏଷିଂ

ଶ୍ରୀନିବାସ ଉଦ୍‌ଗାତା

© ଶ୍ରୀମତୀ ସୌଦାମିନୀ ଉଦ୍‌ଗାତା

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ : ବିଜୟା ଦଶମୀ, ୮୯

ପ୍ରକାଶକ : ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା
ବୁକ୍‌ସ ଆଣ୍ଡ ବୁକ୍‌ସ
ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨

ପ୍ରଚ୍ଛଦ : ଶ୍ରୀ ଛନ୍ଦାଚରଣ ଅଗ୍ରର୍ଯ୍ୟ

ମୁଦ୍ରାକର : କେଶବ ଚରଣ ରଥ
ପ୍ରକାଶ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ, କଟକ-୯

ମୂଲ୍ୟ : ଏଗାର ଟଙ୍କା
ଶୋଭନ : ପନ୍ଦର ଟଙ୍କା

□ EBAM—an anthology of poems by Sri Srinivas Udgata with a foreword by Prof. : Sri Chittaranjan Das.
Published by : Shri Krushna Chandra Behera, Books and Books, Binode Behari, Cuttack-2.
□ First Edn. : Bijaya Dasami, 1989. □ Price : Rs. 15-00

ପରମ ସୁହୃଦ୍
ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁଙ୍କୁ

…ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରଶସ୍ତି ଭାବରେ
କହିବା ପାଇଁ ଅନେକ କଥା ଅଛି ।
ତେବେ ଅନେକ ସମୟରେ ଭାଷା
ନଅଣ୍ଟ ହୁଏ ।
ଆପଣ କହନ୍ତି ଆପଙ୍କୁ ମୋ କବିତା
'ମୋହିତ' କରେ । ସେଇ ଆପଣଙ୍କର
ସୋଦରପଣ ।
ସେଇ ଆତ୍ମୀୟ ଉଦାରତା ପ୍ରତି
'ଏବ'
ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ।

ଏଥର ଉଦ୍ଭବ ନେତା ✳ ଶ୍ରୀ ଚତ୍ତରଂଜନ ଦାସ

ଏବଂ

✳ କେଉଁଭଳି,
  କ ଭଙ୍ଗୀରେ

✳ ଜନ୍ମରେ···

✳ ନେତା

✳ ଆଶାବନ୍ଧୀ-୧।୨

✳ ଶିବରଂଜନୀ

✳ ବାଙ୍ମୟ ପ୍ରଚ୍ଛଦ

✳ କେତେ ଫଗୁଣରେ ଫଗୁଲା ଆକାଶ

✳ ଏବଂ···

✳ ନବାଙ୍କ-ବସ୍ତୁ

✳ ସେଦ୍ଧନ (ସୌଦାକୁ)

✳ ମୁଁ ଆଉ ଝୋକିଲ କେତେବେଳେ

✳ ଏବଂ ରୁ···

✳ ସ୍ମୃତୋତ୍ସବ

✳ ତା'ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ

✳ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀନିବାସ ଉଦ୍‌ଗାତା

ଏଥର ଉତ୍କଳ ନେତ୍ର

ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତରଂଜନ ଦାସ

ଏଥର ଉଦ୍ଭଟ ନେତ

ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

କବିତା କେଉଁଠୁ ଆସେ ? କବିତା କ'ଣ ଖାଲି ପଦ୍ୟ ? ଯାବତୀୟ ଗଦ୍ୟ, ତାହା କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ କବିତାର ପରିପନ୍ଥୀ ? ଜୀବନ କହିଲେ ତ ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟ ଉଭୟକୁ ବୁଝାଏ । ଅଧିକତର ପରିମାଣରେ ପଦ୍ୟକୁ ବୁଝାଏ କିମ୍ବା ଅଧିକତର ପରିମାଣରେ ଗଦ୍ୟକୁ ବୁଝାଏ, ତାହା ସମ୍ଭବତଃ, ବୁଝିବାକୁ ଯାଉଥିବା ମଣିଷ, ଯେତିକି ଅଧିକ ଗଭୀରକୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତିକି ଅଧିକ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ବୁଝିବାଲାଗି ସାହସ କରେ, ସେତିକି ଯାଏଁ ଯିବାକୁ ଅନୁରାଗ ରଖିଥାଏ, ତାହାରି ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରେ । ମନୁଷ୍ୟ-ମସ୍ତିଷ୍କର କେଉଁ ଦାଣ୍ଡିରୁ ଅଥବା କେଉଁ ସାହିରୁ କବିତାର ଉଦ୍ରେକ ହୁଏ, ତାହାକୁ ବୁଝିବାଲାଗି ତତ୍ତ୍ୱବାଦୀମାନେ କେତେ କେତେ ପ୍ରକାରର ଜ୍ଞାନବନ୍ଧ ତଥା ବୋଧବନ୍ଧର ଭିଆଣ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏକ ସରଳ କଥାକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଜଟିଳ ଓ ଗହଳ ଭାବରେ ବୁଝାଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଅନେକ ଅତିଆଗ୍ରହୀ ଯେପରି ରତିରୁ ରତିବିଜ୍ଞାନ ନାମକ ଏକ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଫାନ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, କବିତାକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ନକ୍ସା ଭିତରେ ପକାଇ ଇଚ୍ଛା ଅନୁଭବ ଏବଂ ଅନୁରାଗ ଗୁଡ଼ାକୁ କାଠିରେ ମାପି ଅନେକ ଧୁରନ୍ଧର ଅଙ୍କାରିଗର କବିତା-ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି ଏକ ଅଜବ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଆମ ଆଗରେ ଆଣି ବାଢ଼ି ଦେବାକୁ ଅଜସ୍ର ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି । ଏସବୁ ଫନ୍ଦା ଆଗକାଳରେ ଯେପରି ହେଉଥିଲା, ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହେଉଛି, ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହ ସହିତ ହେଉଛି । ତାହାକୁ କାବ୍ୟତତ୍ତ୍ୱ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ତତ୍ତ୍ୱକୁ ବୁଝିଲେ କାବ୍ୟକୁ ବୁଝିହେବ ବୋଲି ଭରସା ଦିଆଯାଉଛି । ତଥାପି, ଯଃ ଜାନାତି ସ ଜାନାତି ।

ଏକଦା ଆତ୍ମାର ଉତ୍ସସ୍ଥାନ ନିରୂପଣ କରିପାରିବାର ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରା-ଯାଇଥିଲା । ଆତ୍ମାକୁ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ, ଆତ୍ମାକୁ ବାରିହୁଏ, ଆତ୍ମାରେ ପ୍ରବେଶ

କରହୁଏ, ଆତ୍ମାକୁ ବଞ୍ଚହୁଏ । ତେଣୁ ଆତ୍ମା ବୋଲି ଏକ ପଦାର୍ଥ ଅବଶ୍ୟ କେଉଁଠାରେ
ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବ ବୋଲି ଏକଦା ସନ୍ଧାନୀମାନେ ସନ୍ଧାନ ଆରମ୍ଭ କରି
ଦେଇଥିଲେ । ଆତ୍ମା କଦାପି ଆମର ବାହାରେ ନାହିଁ । ତାହା ଆମର ଭିତରେ ହିଁ
ରହିଛି,—ପ୍ରାୟ ଏହିପରି ଏକ ଅନୁମାନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ
ସେମାନେ ଆପଣାର ସନ୍ଧାନରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଥିଲେ । ଭିତର ଆଉ ବାହାର
ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଦୃଶ୍ୟ-ଅଦୃଶ୍ୟ ସହଜ ଡୋରଟି ଲାଗିଛି, ସେଇଟିକୁ ସମ୍ଭବତଃ ଦେଖି
ନ ପାରୁଥିବାରୁ ହିଁ ସେମାନେ 'ଆତ୍ମାନଂ ବିଦ୍ଧି' ବୋଲି କହିଲେ କେବଳ ତଥା-
କଥିତ ଭିତର ଆଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ହିଁ ମାର୍ଗ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ବାହାରଗୁଡ଼ାକୁ
କଳାକର ନ ରଖିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍, ବାହାରଗୁଡ଼ାକ ପାଖରୁ ଆପଣାକୁ କାଟି ରଖି ନ
ପାରିଲେ ଭିତରେ ଖୋଜୁଥିବା ଦରବଟି କଦାପି ଠାବ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ
ବୋଲି ସେମାନେ ଦୃଢ଼ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ କହି ଦେଉଥିଲେ । ଆତ୍ମାକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି
ସେମାନେ ହଠାତ୍ ଏକ ଗୁହାର ଆବିଷ୍କାର କଲେ ଏବଂ ସେହି କଳ୍ପିତ ଗୁହା
ଭିତରେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ ଆତ୍ମା ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ ବୋଲି ଘୋଷଣା ମଧ୍ୟ କଲେ ।
କାୟାସାଧକମାନେ ହୁଏତ ଏହିପରି ଏକ ଅନ୍ଦାଜର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ନାଡ଼ୀଗୁଡ଼ାକ
ଭିତରୁ ଅନ୍ତ ସତ୍ୟକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣିବାକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ବ୍ୟାୟାମ ଶାସ୍ତ୍ରର
ଉଦ୍ଭାବନ କରିଥିଲେ । କବିତା କାବ୍ୟ ରଚନାର ରହସ୍ୟ ନିରୂପଣ କରିବାର
କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଏକ ଅନୁରୂପ ଉତ୍ସାହରେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରେରିତ କରି ରଖିଥିବା
କାବ୍ୟାଭିଳାଷୀ କାବ୍ୟବାଦୀମାନେ ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି । କାବ୍ୟ ସମୀକ୍ଷାର ଦରବାରରେ
ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଏକ ସ୍ୱୀକୃତ ଆସନ ରହିଛି ଏବଂ ଯୁଗାନୁକ୍ରମରେ ନାନାଭଳି
ସନ୍ଦର୍ଭକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରମ୍ପରାଟିଏ ସେକାଳରୁ ଆମ
ଏକାଳଯାଏ ମଧ୍ୟ ଲମ୍ବି ଆସିଛି ।

କବିତା ମୂଳତଃ ଏକ କୃତ୍ତି ନୁହେଁ, ତାହା ଏକ ଦୃଷ୍ଟି । ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସୃଷ୍ଟି,
ସୃଷ୍ଟିରୁ କୃତି । ଏକ ଶୈଳୀ ରହିଛି । ଯାହାକି କୃତିଗୁଡ଼ାକରୁ ହିଁ ଦୃଷ୍ଟିର ମୀମାଂସା
କରିବାଲାଗି ମନ କରିଥାଏ । କୃତିର ଏକ ଅବୟବ ରହିଥାଏ ଏବଂ ସେହି ଅବୟବ
ଗୁଡ଼ିକର ଏକ ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦନ ସମ୍ଭବ କରି ତାହାରଦ୍ୱାରା କୃତି ପଛରେ ରହିଥିବା
ସୃଷ୍ଟିର ଓ ସୃଷ୍ଟି ପଛରେ ରହିଥିବା ଦୃଷ୍ଟିଟିର ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ନିରୂପଣ କରାଯାଇ
ପାରିବ ବୋଲି ଅନେକେ ମନେ କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଆଡ଼କୁ ମନ ବଳାଇ
ଥାଆନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ ହୁଏତ ଏପରି ହୁଏ ଯେ ସିଧା ଦୃଷ୍ଟିଟିକୁ ଛୁଇଁବାକୁ
ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ଅନେକେ କୃତିଟିକୁ ହିଁ ସବୁକିଛି ବୋଲି
ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ଓ ସେଇଟିକୁ ବିଚାର, ଚିରି, ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ କିଛି
ପାଇଯାଇ ପାରିଲେ ବୋଲି ଆପଣାକୁ ବୁଝାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର

ଆଗ୍ରହୀମାନେ ହିଁ ସଚରାଚର ପଦ୍ୟକୁ ଗଦ୍ୟରୁ ଅଲଗା କରି ଦେଖନ୍ତି; ସେମାନେ ଖାଲି ପଦ୍ୟକୁ ହିଁ କବିତା ବୋଲି କହନ୍ତି,—ପଦ୍ୟକୁ କୋମଳ ଏବଂ ଗଦ୍ୟକୁ କର୍କଶ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରନ୍ତି । ସେହି କୋମଳତାକୁ ଅଧିକ ସ୍ଥୂଳଭାବରେ ପ୍ରକଟ କରି ପାରିବାକୁ ସେମାନେ ଅଳଙ୍କାରଗୁଡ଼ାକର ଅବସ୍ଥାପନା କରନ୍ତି । ଆହୁରି ଅଧିକ ଉତ୍ସାହରେ ପୁଣି ଅଳଙ୍କାରକୁ ହିଁ କାବ୍ୟର ଅସଲ ଦେହ ଓ ତେଣୁ ଅସଲ ସର୍ବସ୍ୱ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରନ୍ତି । ଅଳଙ୍କାର ମଣ୍ଡନକୁ ସାହିତ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ରସବିଦ୍ୟା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମର ଉପାସକମାନେ ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଉପାସନାର ଭେଦରେ ନାନା ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇଗଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ବ୍ରହ୍ମଠାରେ ମଧ୍ୟ ଲିଙ୍ଗର ଆରୋପଣ କରୁଥିଲେ । କେହି ଦେବତାର ଉପାସନା କଲେ କେହି ଦେବୀମାନଙ୍କର ଉପାସନା କଲେ । ଶିବ ଓ ଶକ୍ତିର ଭେଦ କାଢ଼ିଲେ । ପୁରୁଷ ଓ ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଅନ୍ତରଗୁଡ଼ାକୁ କେତେ ସୂକ୍ଷ୍ମତାର ସହିତ ଦର୍ଶାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଯିଏ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି, ତାଙ୍କର ଆଦୌ କୌଣସି ଲିଙ୍ଗ ନାହିଁ ବୋଲି କହିଥିବା ମୂଳ ବାକ୍ୟଟି କ୍ରମଶଃ ଏହି ଉତ୍ପାତର କବଳରେ ପଡ଼ି ଗୌଣ ହୋଇଗଲା । ଠିକ୍ ସେହିପରି ମୂଳତଃ କବିତା ଗଦ୍ୟରେ ଥିଲା, ପଦ୍ୟରେ ଥିଲା । କବିତା ନ ଥିଲେ ଗଦ୍ୟ ବା ପଦ୍ୟ କେହିହେଲେ ସାହିତ୍ୟର ପଦବାଚ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, ଏହି ମୂଳ କଥାଟିକୁ ଗୌଣ କରିଦେଇ ସାହିତ୍ୟୋପାସକମାନଙ୍କର ଅଭିଧାନରେ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ କ୍ରମେ ଦୁଇଟା ଅଲଗା ଅଲଗା ପ୍ରକରଣରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ କେବଳ ପଦ୍ୟକୁ ହିଁ କବିତା ବୋଲି ବାହ୍ନାଇ ଦିଆଗଲା । ଏକ ଯୁଗରେ ହୁଏତ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ଉପାସନାପ୍ରବଳ ତତ୍ତ୍ୱବେତ୍ତାମାନଙ୍କର ଉତ୍ତେଜନା ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ି କେବଳ କବିତା ଅର୍ଥାତ୍ ପଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟକୁ ହିଁ ସାହିତ୍ୟରେ ଗଣା କରାଯାଉଥିଲା । ଗଦ୍ୟ ଜୀବନରେ ଥିଲା, ପଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଶୋଭାବର୍ଦ୍ଧନ କରି ରହିଥିଲା । ଗଦ୍ୟର ଅତି ପରିସ୍ପଷ୍ଟ ନୀରସତାଗୁଡ଼ାକୁ ବେଳେବେଳେ କିଞ୍ଚିତ୍ ରସମୟ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଯୋଗାଇ ଦେବା ସକାଶେ ପଦ୍ୟର ଦରକାର ପଡୁଥିଲା । ଜୀବନକୁ ବାସ୍ତବ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା; ଅନୁରାଗ ନାମକ ଏକ ଅନ୍ତଃଦର୍ପଣ ଉପରେ ସେହି ବାସ୍ତବର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟାକୁଳତା ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ପ୍ରତିଫଳନଟିଏ ଘଟିପାରିଲେ ତାହା ହିଁ ଯେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା, କବିତା ଏବଂ କାବ୍ୟକତା ହୋଇ ଉକୁଟି ଆସେ ଓ ଆପଣାର ରଙ୍ଗରେ ତଥାକଥିତ ବହିରଙ୍ଗକୁ ମଧ୍ୟ ଉକୁଟାଇ ଦେବାପାଇଁ ମନ କରୁଥାଏ, ପଦ୍ୟ ସର୍ବସ୍ୱ ତତ୍ତ୍ୱବାଦୀମାନେ ସିଆଡ଼େ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଅବକାଶ ପାଇ ନ ଥିଲେ । ଅବକାଶ ନ ପାଇବାର ଏକାଧିକ କାରଣ ରହିଥିଲା ।

ଦୃଷ୍ଟିର କୌଣସି ଲିଙ୍ଗ ନାହିଁ, ତେଣୁ କୃତିର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଲିଙ୍ଗ ନାହିଁ । ଆମର ଯେଉଁ କୃତିମାନ ଆମକୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିର ବାହକରୂପେ ପ୍ରତିପାଦିତ କରେ, ଆମ ଭିତରର ଜୀବନ୍ତ ଅନୁରାଗଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ମିଳନକ୍ଷମ ଓ ସଂକ୍ରମଣକ୍ଷମ କରି ପ୍ରକଟ କରାଇ ଆଣେ, ସେଇଗୁଡ଼ିକ ହିଁ କାବ୍ୟକଳାର କୋଠିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥାଏ । ସାହିତ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ପଦ୍ୟ ହୋଇପାରେ, ଗଦ୍ୟ ବି ହୋଇପାରେ । ଆମ ଆଧୁନିକ କାଳରେ ପୃଥିବୀସାରା ଆମେ କ୍ରମଶଃ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ବେଦନର ଏପରି ଏକ ଗୁଣାତ୍ମକ ଭୂମିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲୁଣି, ପ୍ରାୟ ଏପରି ଏକ ଅନୁଲମ୍ବ ବ୍ୟାକୁଳତାରେ ସାହିତ୍ୟରେ ପାହାଚ ଚଢ଼ିବାକୁ ମନ ବଳାଇଲୁଣି ଯେ, ଅନେକ ସମୟରେ ଆମର କବିତା ରସପୂର୍ଣ୍ଣ ରହି ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଏପରି ସାହସିକ ଭାବରେ ଏକ ଗଦ୍ୟମୟତାର ସଙ୍କେତ ଆଣି ଦେଉଛି, ଯାହାକୁ କି ପାରମ୍ପରିକ ପଦ୍ୟବାଦୀମାନେ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ମୋଟେ ମଙ୍ଗୁ ନାହାନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ ଆମ ବାସ୍ତବଗୁଡ଼ାକର ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିବା ତଥାକଥିତ ଗଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଏକ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ପଦ୍ୟମୟତାକୁ ଆଘ୍ରାଣ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରୟାସୀ ହୋଇ ବାହାରିଲାଣି ଯେ, ତୁଚ୍ଛା ଗଦ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ଏଣିକି କେବଳ ଗଦ୍ୟ ବୋଲି ଦେଖାଇ ପାରିବା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ହେଲାଣି । ବାସ୍ତବ ଗଦ୍ୟର ସମବାଚୀ ନୁହେଁ ଅଥବା ତଥାକଥିତ ସ୍ୱପ୍ନପ୍ରବଣ କିମ୍ବା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାବିହାରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପଦ୍ୟର ସମବାଚୀ ନୁହନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ସମ୍ବେଦନାଗୁଡ଼ିକୁ ଗର୍ଭରେ ବହନ କରି ପ୍ରସବ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଭାବଟି ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ଆମର କାଳଟି କ୍ରମେ ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଅନୁଭବ କରି ଆସିଲାଣି ।

ଦୃଷ୍ଟି—ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଏକ ଦୃଷ୍ଟି । ଜୀବନ ଯେଉଁଠି ଯେପରି ରହିଛି, ତାହାର ଭିତରୁ ଏକ ପ୍ରସବ ସମର୍ଥ ଅସନ୍ତୋଷ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ, ଜୀବନ ଯେପରି ହୋଇ ପାରନ୍ତା, ଅର୍ଥାତ୍ ଆମର ସମ୍ମତିଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ କୁଣ୍ଠାମୁକ୍ତ ଏବଂ ଅନୁରାଗଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିଲେ ଜୀବନ ଯେପରି ଅବଶ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ, ତାହାର ଲାଗି ଆଗକୁ, ଗଭୀରକୁ ଓ ଉଚ୍ଚକୁ ଗୋଟିଏ ପାଦ ପକାଇବା,—ତାହା ହିଁ ସୃଷ୍ଟି ଏବଂ ଦୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଆମର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ସାରଥି । ଜୀବନପ୍ରତି ମଣିଷର ଦୃଷ୍ଟି ପାହାଚ ଉଠି ଉଠି ଉପରକୁ ଗତି କରି ଆସିଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା'ର ସାହିତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଆସିଛି ଏବଂ ତା'ର ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ବି ସେହି ଅନୁସାରେ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଛି, ଅଧିକରୁ ଅଧିକକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିଛି, ଜୀବନ୍ତତାର ନାନା ପରିଧିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଛି । କେତେକ ପାରମ୍ପରିକ ଯୁକ୍ତିବିବେଚନା ଅନୁସାରେ ମଣିଷ କୁଆଡ଼େ ସର୍ବପ୍ରଥମ

ଯୁଗରେ ହିଁ ସତ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧତା ଏବଂ ସ୍ୱର୍ଗ ବିଭବର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କ୍ରମେ ଏକ ଅଧୋଗମନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଏବଂ ସତ୍ୟଯୁଗ ତଳକୁ ଖସି ଖସି ଆଜିର କଳିରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଧର୍ମମାନେ ଯେଉଁଠି ହୃଦୟକୁ ନ ଚିହ୍ନି ବୁଝି ଦେଇ ମଣିଷ-ବିବେକର ବିଚାର କରିଛନ୍ତି ଓ ତାକୁ କୌଣସି ଏକ ପ୍ରକାରର ଭୟ ଦେଖାଇ ଭଲ ବାଟରେ ଆଣି ରଖିବାର ମସୁଧା କରିଛନ୍ତି, ସେତିକିବେଳେ ଏହିପରି ଏକ କ୍ରମାବକ୍ଷୟବାଦୀ ଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞମାନଙ୍କର ବିବେଚନା ଶକ୍ତିକୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇଛି । ମାତ୍ର ଚେତନାର କ୍ରମପ୍ରସରଣକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଏବଂ ହୃଦୟକୁ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇଥିବା ଯାବତୀୟ ସତ୍ୟ ତଥା ସମ୍ଭାବନାର ଆହ୍ୱାନରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଯେତେ ଯାହା ବିଚାର କରାଯାଇଛି, ସେଥିରେ ମଣିଷକୁ ଧର୍ମର ଏକ ସାକ୍ଷୀ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ନିଆଯାଇଛି । ଯାହାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ, ଏହି ଶିଖରଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ଶେଷ ନାହିଁ; ମନୁଷ୍ୟକୁ ନିମିତ୍ତ କରି ଅର୍ଥାତ୍ ବୀରରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ବାସନା ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧିକତର ଲାଗି ଏକ ଚିରନ୍ତନ ବେଦନା ଏବଂ ଅନୁରାଗ ଶୃଙ୍ଗରୁ ଶୃଙ୍ଗକୁ (ଯାନୋଃ ସାନୁଂ ଆରୁହତ) ଆରୋହଣ କରି ଚାଲିଛି, ପ୍ରସ୍ଥରୁ ପ୍ରସ୍ଥକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଉଛି । ଶବ୍ଦର ଉପାସକମାନେ ସେହି ଅତିକ୍ରମଣଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭବ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରରେ କୁହାଯାଇଛି । ଏବଂ ଯେଉଁ ମହାଜୀବନର ଅଭିପ୍ସାରେ ସେମାନେ ପଥଗୁଡ଼ିକୁ ପାର ହୋଇ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ଏକ ସ୍ଥୂଳ ପୁରୁଷ ପ୍ରତୀକର ଅଭିଧା ଦେଇ ଶତକ୍ରତୁ ବା 'ଶତଶକ୍ତିମାନ୍' ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଯାହାରୁ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିମାନ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଛି, ବାସନାରେ ନୂତନ ତେଜ ଲାଗୁଛି, ଅନୁରାଗମାନେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମଗ୍ର ଏବଂ ବହୁ ପ୍ରସ୍ଥଯୁକ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ନିତ୍ୟ ଅନିତ୍ୟ, ନଶ୍ୱର ଏବଂ ଅବିନଶ୍ୱରର ଭେଦ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଛି, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଡ଼ମ୍ବନା, ବିଫଳତା ତଥା ଦୁଃଖଗୁଡ଼ାକ ସତେ ଅବା କେଉଁ ବିଶ୍ୱବେଦନା ଅର୍ଥାତ୍ ବିଶ୍ୱବାସନାର ସମଗ୍ର ବ୍ୟାକୁଳତା ଭିତରେ ମିଳାଇ ଯାଉଛନ୍ତି । କେବଳ ଏହି ଚିହ୍ନା ପରିଧିଗୁଡ଼ିକର କାଠିରେ ମାପିଲେ ଯେତିକି ମାତ୍ର ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେଉଛି, କବି ସେତିକିରେ ଆଦୌ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ରହି ପାରୁନାହିଁ । ସିଏ ଗାରଗୁଡ଼ାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ତେଣୁ ପ୍ରସ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ମାପିବାର ପୁରୁଣା କାଠିଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ବାରବାର ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଚାଲିଯିବାକୁ ହେଉଛି । ଶାସ୍ତ୍ରରେ କବିକୁ କ୍ରାନ୍ତଦର୍ଶୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଏବଂ ସଙ୍କଟିକୁ ତାହାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କଳନାର ବେଢ଼ ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବା ଲାଗି ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ଜଗତ୍‌ସ୍ରଷ୍ଟା ଓ ଜଗତକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କବିର ଉପମା ଦିଆଯାଇଛି ।

ଯିଏ ଏଠା ଛାଡ଼ି ସେଠା ଭିତରକୁ ଡେଇଁଯାଏ, ସିଏ କବି ନୁହେଁ, ସିଏ ଯେତେ ଯାହା ପ୍ରୟୋଜନରେ ପଡ଼ି, ଯେତେ ଯାହା ନିଷ୍ଠା ଏବଂ ସାଧୁତା ସହିତ ପଳାୟନଟିକୁ ଆଚରଣ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସିଏ କବି ନୁହେଁ । ସଂସାରକୁ ସଳ ମଣି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ମନୀଷୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ବୈରାଗୀ ହୋଇ ସଂସାର ଭିତରୁ ପଳାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଏପରିକି ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲା ପରି ହୋଇ ଏଠାରେ ଆତଯାତ ହୋଇଛନ୍ତି । ପଳାଇ ଯିବାକୁ ମୁକ୍ତି ବୋଲି କହିବାକୁ କେତେ ମନ୍ତ୍ରେ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ସତେ ଅବା କୌଣସି ପଥର ମୁଣ୍ଡା ବୋହିବା ପରି ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି । ଅଥବା ସେମାନେ ଆପେ ଦୁଇ ଭାଗ ହୋଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନକୁ ଦୁଇ ଭାଗ କରିଦେଇ ଅନୁରୂପ ଅଭିନୟ କିମ୍ବା ସାଲିଶମାନ କରି ଦୁଇଟାଯାକ ଘରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିବାଲାଗି ଦମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । ଆଗକାଳରେ ଯେଉଁ ଦୁଃଖୀ କବିମାନେ ମଞ୍ଜୁଳ କବିତାମାନ ରଚନା କରି ସଂସାରଟାକୁ ନଶ୍ବର ବୋଲି ସତେ ଅବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚାଟିତ ହୋଇ କହୁଥିଲେ ଓ ନାନା ସାଂସାରିକତା ଏବଂ ଅହମିକା ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥୂଳ ହୋଇ ଗାଦୀଗୁଡ଼ିକକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ବୋଲି ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଥିବା ଦରବାରମାନଙ୍କରେ ସେହି ବୈରାଗ୍ୟ-ଶତକଗୁଡ଼ିକୁ ଗାନକରି ତାହାରଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅକିଞ୍ଚନ ସଂସାର ଭରଣାଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭବ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ନିଜ ଭିତରେ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ଯେଉଁ ରାଜାମାନେ ସେହି ଶତକଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣି ବାହାରକୁ ଆପ୍ୟାୟିତ ହେଉଥିଲା ପରି ଦିଶୁଥିବେ, ବସ୍ତୁତ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟନୀୟ ଅଥଚ ପ୍ରକୁପିତ ଭାବରେ ଦି' ଫଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥିବେ । ସଂସାରଠାରୁ ଭୁଲାଇ ଯେଉଁ କବିତା ଅଥବା କାବ୍ୟ-କାରିତା ସଂସାରକୁ ଆଉ କୌଣସି ଫାଶ ଭିତରେ ହୁଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରେ, ତାହା ପଛରେ ଏକ ମୂଳଭୂତ ଅବିଶ୍ୱାସ ଭାରି ଆଣ୍ଠୁ କରି ବସିଥାଏ, ମୋଟେ ସେତୁଟିଏ ବାନ୍ଧିବାକୁ ମନ କରେ ନାହିଁ । ତେଣେ ପରମାର୍ଥକୁ ମନ କରୁଥାଏ ତ ଏଣେ ଅର୍ଥ ଭିତରେ ଗୁରାଇ ତୁରାଇ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ପାରତ୍ରିକର ଗୁଣଗାନ କରୁଥାଏ ତ ଇହ ଭିତରେ ନାକବୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସିଏ ନିଜେ କେଉଁଠି ନା କେଉଁଠି ଭଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ ବୋଲି ଭଙ୍ଗୁରତାକୁ ହିଁ ସଂସାର ସତ୍ୟ ବୋଲି କହି ହେଉଥାଏ । କବିତା ସେତୁ ବାନ୍ଧେ, ସେତୁ ବାନ୍ଧି ନିରାଶାକୁ ଜୟ କରେ, ଆପେ ସେତୁଟିଏ ହୋଇ ଆପଣା ଭିତରେ ଥିବା ଯାବତୀୟ ଅସମ୍ମତ ଏବଂ ଅନମନୀୟତା ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରେ । ତା'ପରେ ଯାଇଁ ଏଠାରେ ସବୁକିଛି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ, ସେଠାକାର ସବୁକିଛି ଏଠାରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ରହିଥିବା

ପରି ଅନୁଭୂତ ହୁଏ,କାଳାତୀତର ଯାବତୀୟ ସକଳକୁ ଏହି କାଳଗର୍ଭରେ ବହନ କରି ରହିଥିବା ପରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଏ । ସିଡ଼ିଟି ମିଳିଗଲେ ନିଃସଙ୍ଗତା ଯାଏ, ଦୂର ଅପହଞ୍ଚମାନେ ଆପଣାର ହୋଇ ଆସନ୍ତି । ସୂତାଟି ମିଳିଗଲେ ମାଳିଗୁଡ଼ିକ ଆଉ ଅଲଗା ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ବୋଲି କହିବାକୁ କୌଣସି କାରଣ ମିଳେ ନାହିଁ ।

ଏଠା ଗୁଡ଼ି ସେଠାକୁ ଛୁଆଡ଼ି ହୋଇଯିବା ଯେପରି ଦୟନୀୟ, ସେଠାଟିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଖାଲି ଏହିଟି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଜୀବନର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଗ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛି ବୋଲି ଝିଙ୍ଗାସି ହେବା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେତିକି ପ୍ରମାଦପୂର୍ଣ୍ଣ । ମନୁଷ୍ୟ ବିଶ୍ୱର ଇତିହାସରେ ପ୍ରଥମଟିର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସ୍ୱରୂପ ଦ୍ୱିତୀୟଟିର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଥିଲା । ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଟିକୁ ତାହାର ଯାବତୀୟ କାରଣ ଦେଇ ବୁଝିହୁଏ ସତ, ମାତ୍ର ତାହାକୁ ତଥାପି ଏକ ସୁସ୍ଥ ଉଦ୍‌ବେଳନ ବୋଲି ଆଦୌ କହିହୁଏ ନାହିଁ । ଯାହା ଆସୁଛି ତାହା ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି 'ନେଦଂ ଯଦିଦମୁପାସତେ' । ଯାହାକୁ ଏଠାରେ ସବୁକିଛି ବୋଲି କହି ଆମେ ପ୍ରାୟ ଏକ ରାକ୍ଷସୀ ଏକାଗ୍ରତା ସହିତ ଉପାସନା କରିବାରେ ଲାଗିଛୁଁ, ଯାହାର ବହୁଳ ବୃଦ୍ଧି ସାଧନଦ୍ୱାରା ଆମର ଅସଲ ସମୃଦ୍ଧି-ଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ଭବ ହେବ ବୋଲି ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛୁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ପଛରେ ପଡ଼ିଯିବାର ବା ଊଣା ହୋଇଯିବାର ଭୟରେ ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇବା ସକାଶେ ଧାଇଁଛୁ, ସେତିକିରେ ଏହି ତୃଷା କଦାପି ମେଣ୍ଟିବ ନାହିଁ । ବିଗତ ପ୍ରାୟ ତିନୋଟି ଶତାବ୍ଦୀରେ ଆପଣାକୁ ଖର ବେଗରେ ବହୁ ଦର୍ପିତ ଓ ବହୁ ଗର୍ବିତ କରାଇ ଆଣିଥିବା ଆଧୁନିକ କ୍ଲାନ୍ତ ମଣିଷ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଅନ୍ତତଃ ସେହି ମହାର୍ଘ ଉପଲବ୍ଧିଟିକୁ ଆଣି ଦେଇଛି । ତେଣୁ ସେଇଟି ବ୍ୟତୀତ ଏଇଟି ଅଳ୍ପ, ଏଇଟି ବ୍ୟତୀତ ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ । ଏବଂ 'ନ ଅଳ୍ପେ ସୁଖଂ ଅସ୍ତି ।' ଭୂମା ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ । ଭୂମା ହେଉଛି ଏପରି ଏକ ସତତ ବର୍ତ୍ତମାନର ଆକର୍ଷଣ ଓ ଆବେଦନ, ଯାହାକି ଅତୀତ ଉପରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଛି, ଅତୀତକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରିଛି, ଅଥଚ ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟକୁ ଏକ ଅନୁରାଗମୟ ଅସ୍ପୃହା ସହିତ ପ୍ରଲମ୍ବିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହା ଆମକୁ ସତତ ଏକ ସେତୁର ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ ଯାଉଛି, ଏକ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଅର୍ଥାତ୍ ଚିରସଂଲଗ୍ନତାର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ଯାଉଛି । ସେହି ଉଦ୍‌ବୋଧନଟି କବିକୁ ତା'ର ବିଚରଣରେ ଏଠାରୁ ସେଠାଯାଏ ସଚଳ ଓ ମମତାଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଛି ବୋଲି ତାକୁ ସବୁକିଛି ସୁନ୍ଦର ଲାଗୁଛି । ଡୋରି ଲଗାଇ ଜାଣିବା, ତାହା ହିଁ ଅସଲ ଜାଣିବା । ଯେଉଁମାନେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ତତ୍ତ୍ୱ ହିସାବରେ ନନ୍ଦନ ତତ୍ତ୍ୱର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଆମକୁ ହୁଏତ କେତେ କ'ଣ ଜଣାଇବେ ବୋଲି ତରବର ହେଉଥାନ୍ତି, କୁଢ଼ କୁଢ଼ ଜ୍ଞାନ ବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ ଆମକୁ

ପ୍ରେମର ସହିତ ହୁଏତ ପୋଛି ପକାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, ତଥାପି ଆମ ହାତରେ ସେହି ଡୋରଟିକୁ ଧରାଇ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଭୂଗୋଳ ଭିତରେ ହିଁ ରହି ଯାଆନ୍ତି, ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରନ୍ତି, ଔଚିତ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଜିରାରୁ ଶିରା କାଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି—ଅଥଚ ଅସଲ ଆଡ଼କୁ ଦ୍ୱାରଟିକୁ ଖୋଲି ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସୂର୍ଯ୍ୟର ବାରତା ଆଣି ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସୂର୍ଯ୍ୟମୁହାଁ କରି ବାଟ ଚଳେଇ ନେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଖାଲି ବୁଦ୍ଧି ଆଉ ମନଟା ଭିତରେ କଳି ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାଏଁ ମଣିଷ ନିଜ ଭିତରେ ଭାରି ଭାଗ ଭାଗ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ବାହାରଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଭିତରର ନାନା ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଅଲଗା ଅଲଗା ଦେଖୁଥାଏ । ଶଂକିତ ହୋଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷ ନାନା ପ୍ରୟୋଜନରେ ପଡ଼ି ଭାଗ ଭାଗ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଓ ଭାଗ ଭାଗ ହୋଇ ବଞ୍ଚିବାକୁ ସତେ ଅବା ଭାରି ଭଲ ପାଉଥାଏ । ଭଲ ପାଇ ପାରିଲେ ଶଙ୍କା ଯାଏ । ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ିକୁ ଛିଣ୍ଡାଇବାକୁ ମନକଲେ ଯାଇ ଭଲପାଇବା ଆଡ଼କୁ ବାସନା କୁହୁଳେ । ଆମ ସଂସାରରେ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ କ୍ଷମତାର ମଣିଷ, ଆଉ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଭଲ ପାଉଥିବାର ମଣିଷ । ଯେଉଁମାନେ ଉପରକୁ କ୍ଷମତାର ମଣିଷ ବୋଲି ଦେଖେଇ ହୁଅନ୍ତି ଅଥବା ଉପରକୁ ସେହିଭଳି ଦିଶନ୍ତି, ସେମାନେ ମୂଳତଃ ଉପବାସୀ ମଣିଷ । ସେମାନେ କିଛି ପାଇ ନ ଥାନ୍ତି ବୋଲି ଉପବାସୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଆପଣାକୁ ଦେଇ ପାରିବାର ସୂତ୍ରଟିକୁ ଜାଣି ନ ଥାନ୍ତି ବୋଲି ସେମାନେ ଆଦୌ କିଛି ହେଲେ ପାଇ ନ ଥାନ୍ତି; ଅଥବା ଯେତେ ପାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ପାଇଲା ପରି ଅନୁଭବ କରି ପାରୁ ନ ଥାନ୍ତି । ଉପବାସୀ ହୋଇ ରହିବାର ସନ୍ତାପଗୁଡ଼ାକୁ ମେଣ୍ଟାଇବା ଲାଗି ସେମାନେ ସତେ ଅବା ବାଇଆଙ୍କ ପରି ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସଂସାରଯାକଟାକୁ ଦୁହିଁ ଆଣି ନିଜ ଭିତରେ ଭର୍ତ୍ତିକରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ତଥାପି ଥିର ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ପଇସା କରନ୍ତି, ଯଶ କମାନ୍ତି, ଉଚ୍ଚ ଆସନରେ ଓ ଉଚ୍ଚ କ୍ଷମତାରେ ଯାଇ ବସନ୍ତି, ବେଳେବେଳେ ଏକ ଆତ୍ମଘାତୀ ବିରକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସତେ ଅବା ଏକ ଅନ୍ୟ କୋପନର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆପଣା ସହିତ ସାରା ସଂସାରଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଏକାଥରକେ ଉଜୁଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି—ତଥାପି ଆପଣା ପାଖରେ ନିନ୍ଦିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ଆପଣାକୁ ଚଟାକାଟି ଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ବାଞ୍ଝ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଜୀବନରୁ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବା ଖିଅଗୁଡ଼ିକୁ ଖାଲି ଆପଣା ଉପରେ ଗୁରାଇ ଗୁରାଇ ହୋଇ ବସି ସ୍ଫୀତ ହୋଇ ଦିଶିବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷକୁ ଏହି ଦୁର୍ଗତି ଓ ତଦ୍‌ଜନିତ ଜ୍ୱରୋତ୍ତାପଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ଘର କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ମାତ୍ର ସେହି ଖିଅଗୁଡ଼ିକ ଏକ ଅନ୍ୟ ଅନୁରାଗ ତଥା ଅନ୍ତରଙ୍ଗତାଦ୍ୱାରା

ଚୁଆଇ ଆପଣାକୁ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସୃଷ୍ଟି ଆଡ଼କୁ ପ୍ରସାରିତ କରିଦେଇ ପାରିଲେ ଜୀବନରେ କବିତାର ସ୍ପର୍ଶ ମିଳେ । ସେହି ସ୍ପର୍ଶରୁ ଏକ ସୃଜନକାରୀ ଆନନ୍ଦ ଜନ୍ମଲଭ କରେ । ଆପଣାକୁ ସତେ ଅବା ଏକ ଜନନୀ ପରି ଅନୁଭବ ହୁଏ, ଜନନୀ ହେବାର ଅଧିକାର ମିଳିଯାଏ ।

କବିତାର ବାସନାଟି ଆମ ଚେତନାକୁ ସତେ ଅବା ଗୋଟିଏ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ମଧ୍ୟକୁ ସହିତ କରିଆଣେ । ସେତିକିବେଳେ ଭୟଗୁଡ଼ାକ ତୁଟିଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍, ଭୟ କରିବାର ଆଉ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ରହେନାହିଁ : ତତୋ ନ ବିଜୁଗୁପ୍ସତେ । ଭିତରର ବଧୂଟି ଜୀବନରେ ଉପାର୍ଜିତ ଯାବତୀୟ ବାସନାକୁ ଠୁଳ କରି ଧରି ଧରି କରି ବାହାରି ଆସେ । ସିଏ ବାହାରି ଆସୁଥିବାର ସେହି ପ୍ରତିସ୍ମୃତି ମଧ୍ୟରେ କବାଟଟି ଯେ କୋଉ ସୂତାରରେ କେତେବେଳେ ଫିଟିଯାଏ ସେକଥା ମୋଟେ ଜାଣି ହୁଏନାହିଁ । ଆଉ ଜାଣିବାକୁ ମନ ବି ହୁଏନାହିଁ । ବୁଦ୍ଧି ଦେଇ, ଭୟ ଦେଇ ନାନା କାରଣ ତଥା ଆତ୍ମତାଡ଼ନର ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଓ ବେଳେ-ବେଳେ କେତେ ନା କେତେ ପ୍ରକାରର ବାଜା ବଜେଇ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ କବାଟଟିକୁ ତଥାପି ଖୋଲି ହେଉ ନ ଥିଲା, ସେଇଟି ଆପଣାଛାଏଁ ଖୋଲିଯାଏ । ବାହାରୁ ସାରା ପୃଥିବୀଟାକୁ ଘରକୁ ଡାକି ଆଣିବାପରି ମନହୁଏ । ଦୁଆର ଖୋଲିବାର ସବଂମୂଳ ସମ୍ମତ ଆଦୌ କୌଣସି ଟେକ୍‌ନିକ୍ ନାହିଁ । ହୁଏତ ଦୁଆର ଖୋଲିଯାଉ ବୋଲି ସମ୍ମତ ହେବା ହେଉଛି ଏଥିଲାଗି ଏକମାତ୍ର ଟେକ୍‌ନିକ୍ । କ୍ଷମତାର ମଣିଷ ସହଜରେ ସମ୍ମତ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ସମ୍ମତ ହେବା ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାକୁ ଦେବା ଲାଗି ସମ୍ମତ ହେବା—ମୋର ବୃଣ ପାଖରେ ତଥା ମୋର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ପରିବ୍ୟଂକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବିଶ୍ୱଟି ପ୍ରକୃତରେ ଯେତିକି ବୃହତ୍, ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ସେତିକି ବୃହତ୍ ଏକ ଅନୁରାଗକୁ ବହନ କରି ତାହାର ଆଡ଼କୁ ସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯିବା ଲାଗି ସମ୍ମତ ହୋଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଦୁଆର ଖୋଲେ । ଆମେ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ସଂପ୍ରସାରିତ ହେବାପାଇଁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ସଂପ୍ରସାରିତ ହେବାକୁ ଭୟ କରୁଁ । ନିଜକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କାଳେ ଆମେ ସ୍ୱୟଂ ସଂପ୍ରସାରଣ ଭିତରେ ହଜିଯିବୁ, ସେହିପରି ଏକ ଭୟ ଆମକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚଣ୍ଡ-ଭାବରେ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥାଏ । ସମସ୍ତଙ୍କର ହୋଇଗଲେ କାଳେ ଆମେ ଆଉ ନିଜର ହୋଇ ରହି ପାରିବୁ ନାହିଁ, ସେଇଥିପାଇଁ ଡୋରଗୁଡ଼ିକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ କରି ଦେବାକୁ ଡରୁଁ । ଡୋରଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ହୁଏତ ସାରା ସଂସାରଟାକୁ ବାନ୍ଧି ଆମ ନିଜର ସାନ ଘରଟି ଆଡ଼କୁ ଟାଣିବାରେ ଲାଗିଥାଉଁ ଓ ତାହାକୁ ହିଁ ପରମ ବ୍ୟବସାୟିକା ବୁଦ୍ଧି ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାଉଁ । କ୍ଷମତାର ମଣିଷ ସେହିପରି ଏକ ଭିତର ଦାସ ହୋଇ

ସବୁକିଛିକୁ ଆପଣା ପାଖକୁ, ଆପଣାର ମୁଠା ଭିତରକୁ ଟାଣି ଆଣିବା ଲାଗି ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସଂସାରଟାଯାକ ଫାଶ ବସେଇ ସତେ ଅବା ସଂସାରଟାକୁ ଧରି ଆଣିବ ବୋଲି ଫିସାଦ କରୁଥାଏ । କ୍ଷମତାର ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ । ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ାକୁ ମୋଟେ ଫିଟାଇ ପାରେନାହିଁ । ଭିତରେ ରହିଥିବା କବିଟିର ସନ୍ଧାନ ପାଇଲେ ଯାଇ ଗଣ୍ଠି ଫିଟେ, କୁଣ୍ଠା ଯାଏ,—ଆପଣାକୁ ପ୍ରସାରିତ କରି ଦେବା ହିଁ ଆପଣାର ପରମ ଧର୍ମ ଓ ପରମା ଗତି ବୋଲି ଅନୁଭବ ହୁଏ । କବିର ଆଖିରେ ସଂସାରକୁ ଚାହିଁଲେ ଏହି ସବୁଟି ସହିତ ଡୋରି ଲାଗି ରହିଥିବା ପରି ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ସେହି ଅନୁଭବ ମୁକ୍ତି ଦିଏ, ଭୟଗୁଡ଼ାକୁ ବିଦୂରିତ କରିଦିଏ । କବିର ଅନୁରାଗରେ ଜୀବନକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ମନ କରିବା ମାତ୍ରକେ ବାଡ଼ଗୁଡ଼ାକ କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ।

କବିତାର ମୀମାଂସା କରିଥିବା ତତ୍ତ୍ୱକାରମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇଟି ଶିବିରରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ କାବ୍ୟ-ଉତ୍ସରଣର ଦୁଇଟି ଉତ୍ସ ନିରୂପଣ କରି ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସକୁ ସେମାନେ କଳ୍ପନା ବୋଲି କହନ୍ତି, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସକୁ ହୁଏତ କୌଶଳ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ କାବ୍ୟ ସମୀକ୍ଷାର ଅଙ୍ଗନଟି ମଧ୍ୟରେ କଳ୍ପନାବାଦୀ ଏବଂ କୌଶଳବାଦୀ ନାମରେ ଦୁଇଟି ମତାବଲମ୍ବୀ ରହି ଆସିଛନ୍ତି । ଦୁଇ ଶିବିର ମଧ୍ୟରେ ତର୍କ ଓ ଅତର୍କର ସହାୟତା ଗ୍ରହଣ କରି କେତେ ମୁହାଁମୁହିଁ ହୋଇଛି, ପ୍ରାୟ କାବ୍ୟ ଇତିହାସର ଅବହମାନ କାଳରୁ ହୋଇ ଆସିଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଭାବ-ପକ୍ଷ ଏବଂ ଅନ୍ୟଟିକୁ କଳା-ପକ୍ଷ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ସତେ ଯେପରି ଆଦୌ କୌଣସି କଳା ଅର୍ଥାତ୍ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ସୁଅଭିପ୍ରେତ ସରଣୀ ନ ଥାଇ ଭାବଗୁଡ଼ାକୁ ସିଧାସିଧା ଝଙ୍କାଡ଼ି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ କିମ୍ବା ସର୍ବମୂଳ ପାତ୍ରଟିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭାବର ଉନ୍ମେଷଣ ଓ ତାହାର ମଧ୍ୟରେ ଅବଗାହନ ନ ଥାଇ ଖାଲି କୌଶଳଗତ କାବ୍ୟ-ବ୍ୟାକରଣଗୁଡ଼ାକୁ ଜାଣିଲେ ହିଁ ଜଣେ କାବ୍ୟକାରିତାର ପରିଚୟ ଦେଇପାରିବ । ଏହିପରି ଏକ ଏକଦେଶଦର୍ଶୀ ଯୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଅଲଗା ଅଲଗା ଦୁଇଟି ଶିବିରର କଥା କୁହାଯାଇଛି । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ, ଆପଣାକୁ ପ୍ରତିପାଦିତ ତଥା ତର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ କଳ୍ପନା ଉପରେ କୌଶଳର ଏକ ଅଧିକ ଅନୁକୂଳତା ରହିଛି । କୌଶଳଗୁଡ଼ାକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରାଯାଇ ପାରିବ, ଧୀଷଣାଦ୍ୱାରା କେଉଁଠି କିପରି କେତେ ଭୂମିର ମନ୍ଥନ ବା କର୍ଷଣ କରାଯାଇଛି, ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିପରି ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଣି ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇ ପାରିବ । ପୂର୍ବକାଳରେ ଯେତେବେଳେ ସଭାମାନଙ୍କରେ କବିକୁ ଆପଣାର ପରୀକ୍ଷା

ଦେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ କାବ୍ୟଗ୍ରାହୀମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ଧୀଷଣାଗୁଡ଼ାକୁ ମାପି ହିଁ କାବ୍ୟକୁ ମାପି ପାରୁଥିଲେ; ଧୀଷଣା ଅଧିକ ହେଲେ କାବ୍ୟ ଯେ ଅଧିକ ଶ୍ରୀମନ୍ତ ତେଣୁ ଉପଯୁକ୍ତ ହେବ, ସେତେବେଳେ କାବ୍ୟ-ଚମତ୍କାରିତାର କଳନା କରିବା ସକାଶେ ଏହିପରି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟସାଧନ ଅନୁମାନକୁ ହିଁ ପ୍ରାୟ ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ପରି ଗ୍ରହଣ କରି ନିଆ ଯାଉଥିଲା । ଦରବାରରେ କବି କବି ମଧ୍ୟରେ ଲଢ଼ାଇ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରାୟ ନିୟମତଃ ଅକବିମାନେ ହିଁ କାବ୍ୟାମୋଦୀମାନଙ୍କର ଆସନରେ ବସି ସେହି ଲଢ଼ାଇକୁ ଦେଖୁଥିଲେ ତଥା ଲଢ଼ାଇର ମୀମାଂସା କରୁଥିଲେ । ସେହି ମୀମାଂସା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ହିଁ ସଭାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବିକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାରିତୋଷିକ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିଲା । କବିମାନେ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ି ନେହି ସଭାରେ ପରସ୍ପରକୁ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ପରସ୍ପରର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ହିସାବରେ ଦେଖୁଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅନ୍ୟ ପୋଷକତା ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସେଠାରେ କୌଶଳ-ପ୍ରଦର୍ଶନ ବ୍ୟତୀତ କାବ୍ୟକାର ପାଖରେ ହୁଏତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଦ୍ଧତି ପ୍ରକୃତରେ କାମ ଦେଇ ପାରିବ ବୋଲି ମନେ ହେଉ ନ ଥିଲା । ଆପଣାର କଳାପକ୍ଷଠାରୁ ଭାବପକ୍ଷଟି ଯେ ଅଧିକ ନିବିଡ଼ ଓ ଅଧିକ ସୋହାଗମୁଖୀ, ସେ କଥାଟି ଲାଗି ସଭାରେ ହୁଏତ ଆଦୌ କୌଣସି ଅବକାଶ ନ ଥିଲା । କୌଶଳଗୁଡ଼ିକ ହୁଏତ ଆଗରୁ କାବ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀମାନେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ଯାଇଥିଲେ, ଦରବାରୀ ଭାବରେ ତାହାକୁ ହିଁ ରୀତି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସେହି ରୀତିସୂତ୍ରଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରି ଯଶଃପ୍ରାର୍ଥୀ କବି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଯାବତୀୟ କାରିଗରୀର ଉପସ୍ଥାପନା କରୁଥିଲା । କଳ୍ପନାର ଏପରି ଏକ ନିବିଡ଼ତର କ୍ଷେତ୍ର ରହିଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି କୌଶଳର କୌଣସି ପ୍ରବେଶ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ତେଣୁ କଳାପକ୍ଷର ଅନୁଗାମୀମାନେ ଆପଣାର କାବ୍ୟ ବିଚରଣର ପରିଧି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେ ଅଗତ୍ୟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଯାଉଥିଲେ— ଦୁଆରଗୁଡ଼ାକୁ ଆଦୌ ନ ଖୋଲି ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ୟାନଟିକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ କୁଶଳ ଭାବରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରି ପାରିବାଦ୍ୱାରା ଯେ ବେଶ୍ କାମ ଚଳି ଯାଉଥିଲା, ସେକଥା ବେଶ୍ ସହଜରେ ବୁଝିହେବ ।

କଳା-ପକ୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ କୌଶଳ-ପକ୍ଷ, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ତଥା କାବ୍ୟର ମୀମାଂସାରେ ତାହାକୁ **Ars Poetica** ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଲାଗି ଏକ କୌଶଳ ଅବଶ୍ୟ ଲୋଡ଼ା, ମାତ୍ର କେବଳ କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ ହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସକାଶେ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । କୌଶଳମାନେ ବୁଦ୍ଧିଗତ ଚତୁର୍ଯ୍ୟର ବନ୍ଧ ଭିତରେ ବାନ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । କାବ୍ୟକାରିତା ବା କବିତା ବୁଦ୍ଧିକୁ ଉପେକ୍ଷା କିମ୍ବା ଅବଜ୍ଞା କରି ଚାଲିଯାଏ ନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ବୁଦ୍ଧିର ବେଢ଼ଟା

ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଗଲେ ତାହା ଆପଣାର ଅନେକ ଧର୍ମକୁ ହରେଇ ପକାଏ । ବୁଦ୍ଧି ବାଡ଼ଗୁଡ଼ାକରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ; ତେଣୁ ଦ୍ୱାର ଖୋଲିଦେଇ ଅସଲ ଆମନ୍ତ୍ରଣଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରିବାର ଅନ୍ୟ ଆଚରଣଟି ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ତା'ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ବୁଦ୍ଧି ବାଡ଼ ଡେଇଁବାକୁ ଡରେ, ତେଣୁ ଅସଲ ନମନୀୟତା-ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ପର୍ଶ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ, ଅସଲ ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରେ ନାହିଁ । କଳା-ପକ୍ଷର ସେହି ଅଯଥେଷ୍ଟତା ଯେତେ ଯେତେ ଅଧିକ ଅନୁଭୂତ ହେଲା, ତାହାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସ୍ୱରୂପ ଭାବପକ୍ଷର ଅବତାରଣା କରାଗଲା । ଇଂରାଜୀ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ସାହିତ୍ୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ ତାହାକୁ Imagination ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଚଳନ୍ତି ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ ଅର୍ଥରେ ଆମେ ଯାହାକୁ କଳ୍ପନା ବୋଲି କହୁଁ, ଏହା କଥାଟି ଆପଣାର ବ୍ୟଞ୍ଜନାରେ ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ଓ ଅନେକ ବ୍ୟାପକ । ଏହି ଅର୍ଥରେ କଳ୍ପନା ବୁଦ୍ଧିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରେନାହିଁ, ତାହା ବୁଦ୍ଧିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆହୁରି ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟଯୁକ୍ତ ତଥା ଆହୁରି ଅଧିକ ପ୍ରସାରଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ବୁଦ୍ଧି ହିଁ ତଳି ଛାଡ଼ି ରହିଥାଏ, ଅସଲ ମୂଳ ଓ ଅସଲ ଭୂମି-ଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ିକରି ରହିଥାଏ, କେବଳ ଆପଣାର ଜାତି ଏବଂ ଆପଣାର ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ-ଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବ ବୋଲି ତାହା ଅନେକ ଜାତି ଓ ଅନେକ ପ୍ରତିପାଦ୍ୟକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନମନୀୟ ଭାବରେ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଥାଏ । ଆପଣାର ସୀମାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ରହିବାକୁ ହିଁ ସତ୍ୟର ଦର୍ଶନ ଓ ସ୍ପର୍ଶନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକମାତ୍ର ନିରାପଦ ମାର୍ଗ ବୋଲି ଅଡ଼ି ବସୁଥିବାରୁ ତାହା ଆପଣାକୁ ଅନେକ ଦର୍ଶନ ତଥା ସ୍ପର୍ଶନରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥାଏ । ସୀମାଗୁଡ଼ାକର ସେ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଆହୁରି ଅନେକ ଅନୁପ୍ରସ୍ଥତା ତଥା ଅନୁଲମ୍ବତା ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛି ବୋଲି ଆପଣାର ଏକାଧିକ ଅସତର୍କ ମୁହୂର୍ତ୍ତମାନଙ୍କରେ ଆଘ୍ରାଣ କରି ପାରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବୁଦ୍ଧି ତଥାପି ସୀମା ଡେଇଁବାକୁ ଡରେ । କଳ୍ପନା ଡରେ ନାହିଁ—ଆପଣାର ବାସନା ତାକୁ ଯୁଆଡ଼େ ଟାଣି ନେଇଯିବାକୁ ମନ କରୁଥାଏ, ଏକ ବିମୋଚନକାରୀ ଜିଜ୍ଞାସାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ତାହା ସେଠାକୁ ମଧ୍ୟ ଯିବ ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କଳ୍ପନା-ବିନ୍ଦୁକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ, ଭିତର ଆଖି ତଥା ବାହାର ଆଖି ଦୁଇଟିଯାକ ହିଁ ସତେ ଅବା ଏକାବେଳକେ ଖୋଲି ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହୁଏ; ତେଣୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତର ଭାବରେ ଦେଖିହୁଏ । ଆପଣାର କରିହୁଏ, ଆପଣାକୁ ଗ୍ରନ୍ଥିମୁକ୍ତ ଭାବରେ ଦେଖିହୁଏ, ଔଦ୍ଧତ୍ୟ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପଳାଏ, ନିର୍ଦ୍ଦୁରଚିର ସ୍ୱପ୍ନଭଙ୍ଗ ହୁଏ ।

କଳ୍ପନା ଗାର ମାନେନାହିଁ । ଜଡ଼କୁ ଖାଲି ଜଡ଼ ବୋଲି କହେନାହିଁ ଓ ଜଡ଼ର ବାହାରେ ଜଡ଼କୁ ଛାଡ଼ିକରି ରହିଥିବା ଆଉ କୌଣସି ଅଣଗୋଚର ଅନ୍ୟ

ପୁଦ୍‌ଗଳକୁ ଆତ୍ମା ବୋଲି କହି ଅଲଗା କରିଦିଏ ।ନାହିଁ ଅନ୍ନକୁ ଏଠାରେ ରଖି ଆନନ୍ଦକୁ କଦାପି ସେଠାକୁ ଠେଲିଦେଇ ଅଲଗା କରିଦିଏ ନାହିଁ । ଅନ୍ନଠାରୁ ଆନନ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ତଥା ସବୁଟିକୁ ସତେ ଅବା ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମଣ୍ଡଳ ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିପାରେ । କଳ୍ପନା ତଥାକଥିତ ଅମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତିଭାବରେ ଅନୁଭବ କରେ, ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ନିମ୍ନସ୍ଥ ଭୂମି ଏବଂ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥ ଆକାଶ ସହିତ ଏକାନ୍ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ସମନ୍ୱିତ କରି ଦେଖିବାକୁ ସାହସ କରେ । କଳ୍ପନା ଯୋଡ଼େ, ଯୋଡ଼ିପାରେ; ବୁଦ୍ଧି ଯେଉଁଗୁଡ଼ାକୁ କେବଳ ନାନା ଅମେଳ ଅଥବା ପରସ୍ପରର ବିପରୀତ ବୋଲି କହି ବର୍ଜନ କରି ଆସିଥାଏ, କଳ୍ପନା ସତେ ଅବା ଏକ ବୃହତ୍ତର ସମ୍ମେଳନ ମଧ୍ୟରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ମିଳାଇ ଆଣିପାରେ, ବିରୋଧଗୁଡ଼ିକୁ ସତେ ଅବା ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷର ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତରେ ରହିଥିବା ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ ଦୁଇ ମେରୁ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରେ । ସେହି କଳ୍ପନାର ଖିଅଗୁଡ଼ାକୁ ଆପଣାର ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି କବି ଦୃଶ୍ୟକୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ସହିତ ଯୋଡ଼େ, ବହିଃସ୍ଥକୁ ଅନ୍ତରସ୍ଥ ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କରି ଆଣେ, ତଥାକଥିତ ଅସମ୍ଭବକୁ ସମ୍ଭାବ୍ୟର ସୀମାର ଭିତରେ ଆଣି ଦେଖାଇ ଦେଉଥାଏ । ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ କଳ୍ପନା କ୍ୱଚିତ ନିରାଶ ହୁଏ । ବୁଦ୍ଧି ଅଳପ ଦେଖେ, ଅଳପ ଭିତରେ ରହେ; ସମ୍ଭବତଃ ସେଇଥିଲାଗି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜରେ ନିରାଶ ହୋଇଯାଏ, ଆଣ୍ଠୁ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ନିଃଶେଷ ହୋଇଯାଏ । କଳ୍ପନା କୌଣସି ଆଣ୍ଠୁ ରଖି ନ ଥାଏ, ତର୍କଣାର କୌଣସି କାଠିକୁ ତାହା ସବୁଯାକ କାଠି ବୋଲି ମାନି ନେଇ ନ ଥାଏ । କଳ୍ପନାର ଭୂମି ଆପଣାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତର ଆବଶ୍ୟକତାଟି ଅନୁସାରେ ନିଜପାଇଁ ଏକ ଅନୁକୂଳ ତର୍କ ସଙ୍ଗତିକୁ ମଧ୍ୟ ବାଛି ନେଉଥାଏ । ଆପଣା ସହିତ ତାହା ବୁଦ୍ଧି ଓ ତର୍କକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନିଏ, ମାତ୍ର କଳ୍ପନାର ସହଚର ହେବାକୁ ମଙ୍ଗିଗଲେ ମାତ୍ରକେ ବୁଦ୍ଧି ଓ ତର୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଭୂମି-ଉନ୍ମୋଳନ ସମ୍ଭବ ହୋଇଯାଏ । କଳ୍ପନା ମୋଟେ ଅନ୍ଧ କରି ଦିଏନାହିଁ; କଳ୍ପନା ଅନ୍ୟ ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ଯୋଗାଇଦିଏ, କେବଳ ଯେଉଁ ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ଏକମାତ୍ର ଆଖି ବୋଲି ଭ୍ରମ କରି ବୁଦ୍ଧି ବାଟ ଚାଲୁଥିଲା, ସେଇ ସ୍ତରକୁ ଆସି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ୁଥିବାରୁ ବୁଦ୍ଧି ନିଜକୁ ସତେ ଅବା ଅନ୍ଧ ହୋଇଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କରେ ।

ମାତ୍ର ବୁଦ୍ଧି ଯେପରି ଆପଣାକୁ ବନ୍ଦ ରଖିପାରେ, କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଗାଡ଼କୁ ଯାଇପାରେ । ଆପଣା ଧର୍ମର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାରତାଟିକୁ ସାଧି ନ କରିଥିଲେ କଳ୍ପନା ଗାଡ଼କୁ ଯାଇପାରେ । କଳ୍ପନା ଗାଡ଼କୁ ଗଲେ ପୀଡ଼ାଶାସ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାକୁ ନିଉରୋସିସ୍ ବୋଲି କହନ୍ତି । ସେହି ନିଉରୋସିସ୍ ଆପେ ଆପଣାକୁ ଗିଳି ବାହାରକୁ ଆସିଲେ ତାହାକୁ ସାଇକୋସିସ୍ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ବୁଦ୍ଧିର ତଳକୁ ଆମ

ଜୀବନର ଯେଉଁ ଅବବୌଦ୍ଧିକ ସ୍ତର ରହିଛି, ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଳ୍ପନା ହିଁ ରାଣୀ ହୋଇ ବସିଥାଏ; ଅଲକ୍ଷଣୀ ହୋଇ ବସିଥାଏ, ଚଣ୍ଡୀ ହୋଇ ବସିଥାଏ । ସେହି ଅବବୌଦ୍ଧିକ ସ୍ତରର କଳ୍ପନା ମୋଟେ କାହାକୁ ସହେନାହିଁ, ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ସହେନାହିଁ । ଏଠାରେ ଆମ ଅନ୍ତଃଜୀବନର ଅବଦମିତ ରାକ୍ଷସମାନେ କୋଉ କାଳରୁ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସହନୀୟ ଭାବରେ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି କେଜାଣି, ସେଠାରେ କଳ୍ପନା ନାନା କୋପନର ହିଁ ଏକ ପ୍ରମତ୍ତ ଅନ୍ୟନାମ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଭିତରେ କେବଳ ଏପରି ଜଣେ ରାଜା ହୋଇ ବସିଥାଏ, ଯିଏ କି କେବଳ ଏକ ଅରାଜକତାକୁ ହିଁ ମାନେ, ଏକ କଠୋର ଏବଂ ରୁଦ୍ଧପ୍ରାୟ କାରାଗାର ମଧ୍ୟରେ ଆପଣାର ଗୋଡ଼କୁ ଆପେ କାମୁଡ଼ି ଧରି ସାରା ସଂସାର ଉପରେ ଏକ ବୃହତ୍ ବିଜୟ ହାସଲ କରିଛି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ପଡ଼ି ରହିଥାଏ । କଳ୍ପନାକୁ ଜ୍ୱର ହେଲେ କଳ୍ପନା ଅବବୌଦ୍ଧିକ ସ୍ତରକୁ ଚାଲିଯାଏ, ତାହାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରେ । ଅନେକ କଳ୍ପନାବାଦୀ କବି ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି କଳ୍ପନାର ଏହି ସ୍ତରରେ ରହି କବିତା ଲେଖନ୍ତି । ସେମାନେ କୁସୁମିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା କମଳ ପୁଷ୍ପଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆୟତ୍ତ କରି ପାରିବେ ବୋଲି ତାହାର ପାଖୁଡ଼ାଗୁଡ଼ିକୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ପଙ୍କ ଭିତରେ ନେଇ ଲେଟେଇ ଦିଅନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ କବିତାର କେତେକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆମକୁ ଏହି ମତ୍ତବାରଣମାନଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଯିବ, ସେମାନଙ୍କ କବିତାରୁ କମଳ ଫୁଲ ଓ ପଙ୍କକୁ ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ପାଚନରେ ମିଶେଇ ପାରୁଥିବା ଏକ ଉତ୍କଟ କାବ୍ୟରମଣର ବୃଂହଣ ଅବଶ୍ୟ ଶ୍ରୁତିଗୋଚର ହୋଇ ପାରିବ । ଆମ ଦେଶ ଓ ଆମ ଭାଷା ସମେତ ଅନେକ ଦେଶ ଓ ଅନେକ ଭାଷାର ତଥାକଥିତ ଆଧୁନିକ କାଳରେ ଆମେ ସେହି ଉତ୍କଟତା ଏବଂ ଅବବୌଦ୍ଧିକତାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା । ପୁରୁଷ ହିଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିପାରେ, ପୁରୁଷ ହିଁ କବିତାର ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ । ମାତ୍ର ଷଣ୍ଢ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷର ମୁଖାଗୁଡ଼ାକ ପିନ୍ଧି ଯାହା କିଛିକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଛି ବୋଲି ଦେଖାଇ ହୁଏ ଏବଂ ଯାହାକିଛି ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ବୋଲି ହୁଙ୍କାର ସହିତ କହୁଥାଏ, ତାହା କେବଳ ଏକ ଅବବୌଦ୍ଧିକ ସ୍ତରରେ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ ।

ତେଣୁ ଅସଲ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟାଧିମୁକ୍ତ କଳ୍ପନା ହେଉଛି ଏକ ଆସ୍ତିକତା ଧର୍ମୀ କଳ୍ପନା । ଏକାତ୍ମକତା ଲାଭ କରିବା ହେଉଛି ଯାବତୀୟ ଆସ୍ତିକତାର ଅସଲ ଇଷ୍ଟ । ସବୁ ପ୍ରେମୀ କିମ୍ବା ସବୁ ଭକ୍ତ ପ୍ରେମର ଓ ଭକ୍ତିର ଶାରୀରିକ ସକଳ ବାଧାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରାକ୍ରମ ସହିତ ମାନୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଯେପରି ଯଥାର୍ଥ ଭଲ ପାଇବା ଓ ଯଥାର୍ଥ ଭକ୍ତି କରିବାକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, କାବ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରର ସକଳ ବାଧା

ଓ ସ୍ୱାତକୁ ଏକ ବଳୀୟସୀର ଅର୍ଥଂସ୍ରୀହ ସହିତ ମାନୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସବୁକବି ସେହିପରି ଯଥାର୍ଥ କାବ୍ୟକାରତାର ଭଜନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆତ୍ମୀୟତା ଅର୍ଜନ କରିଥିବା କବି କଳକୁ ଉପାଦାନ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଆପଣାକୁ ହିଁ ଅସଲ କରି ଦେଖାନ୍ତି । ଅପେ ଓଃ ପରି ଏତେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭାବରେ ଫୁଲି କରି ରହିଥାନ୍ତି ଯେ କାବ୍ୟ-ସମ୍ବେଦନାର ଅଯଳ୍ ରନ୍ଧ୍ରଟି ଭିତରେ ଗଳି ମୋଟେ ସେ ପାଖକୁ ଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ; ସେମାନେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ବହୁପୀ ଭକ୍ତ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଗିଳି ଅପେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମୋଟା ହୋଇ ଦିଶିବ ବୋଲି ଯାବତୀୟ ଭକ୍ତି-ଉପଚାର କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସାହିତ୍ୟର ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ବହ୍ନି ସଦୃଶ ଦେଖାଯିବେ ବୋଲି ଅନେକ ସାହିତ୍ୟିକ ସାହିତ୍ୟରେ ଆସି ପଶି ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳର ନ୍ୟାଯ୍ୟ ଅନୁପାତଟିକୁ ରକ୍ଷାକରି ଆମର କବିମାନେ ମଧ୍ୟ ଆସି ସାମିଲ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏହି କବିମାନେ ଗାଡ଼ରେ ଯାଇ ପଶି ଥାଆନ୍ତି । ଆପଣାର ଡେଣାଗୁଡ଼ାକୁ କାଟି ଗାତ ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଥାନ୍ତି । ଡେଣା ରହିଥିଲେ ଯାଇ ଆକାଶ ଲାଗି ଏକ ବ୍ୟାକୁଳତା ଅନ୍ତତଃ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ । ଯଥାର୍ଥ ଆକାଶ ଲାଗି ବ୍ୟାକୁଳତା ଆତ୍ମୀୟତାକୁ ଜନ୍ମଦିଏ । ଆତ୍ମୀୟତାରୁ ହିଁ ଏପରି ଏକ ପ୍ରସନ୍ନତା ଏବଂ ସହଜ ପ୍ରଶାନ୍ତି ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ଯାହାକି ଆମକୁ ଯାବତୀୟ ଜ୍ୱର ତଥା ଯାବତୀୟ ଉତ୍ତାପରୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିପାରେ । ସେହି ଆତ୍ମୀୟତାଦ୍ୱାରା ଭିତର ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଏ, ବାହାର ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଏ । ବୈରାଗ୍ୟ ଦୂର ହୁଏ । ତୃଷ୍ଣା ବିଶ୍ୱମୟ ହୁଏ । ତଥାପି ଜ୍ୱର ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଦୂରତାମାନେ ଅନାବଶ୍ୟକ ବୋଧ ହୁଅନ୍ତି । ଆତ୍ମୀୟତା ଅନ୍ତଃପ୍ରକୃତି ଏବଂ ବହିଃପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସେତୁର ସ୍ଥାପନା କରେ । ସେହି ସେତୁର ସାହାଯ୍ୟରେ ଏଠୁ ସେଠା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁକିଛୁ ଏକାବେଳକେ ଦିଶିପାରନ୍ତା । ଆପଣା ଭିତରେ ସବୁଯାକ ଦିଶେ, ସବୁଟି ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ଦିଶିଦିଶି ଯାଉଥାଏ । ଯେଉଁ ସୂତାଟି ଏଠୁ ସେଠା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁକିଛିକୁ ଗୋଟାଏ କରି ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ ତାହା ଆମର ଜୀବନରେ ଏକ ଚେତନାରୂପେ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ଚେତନାର ଅନ୍ୟନାମ ଯେ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସେହି ମହାର୍ଘ ସତ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ବୁଦ୍ଧିର ବିଜ୍ଞାନମାନେ ଯେଉଁ ଚେତନାର ଠାବ କରି ପାରିଛନ୍ତି ବୋଲି କହି ଚେତନାଠାରୁ ଅଚେତନକୁ ଅଲଗା କରି ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତି, ସେଠାରେ ଆଦୌ ସେହି ଚେତନାର କଥା କୁହାଯାଉ ନାହିଁ । କାବ୍ୟ ଜଗତର ପ୍ରାୟ ଏକ ବ୍ରହ୍ମବାଚୀ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଥିବା ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ କବିରାଜଙ୍କ ଭାଷାରେ ତାହାକୁ ଏକ 'ଚୈତନ୍ୟ ତନ୍ମୟତା' ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ ।

ଭିତରେ ଯାହା ଚେତନା, ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ତରରେ ତାହା ହିଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା । ଚେତନା ଯୋଡ଼ିଆଣେ ଏବଂ ଯୋଡ଼ିଆଣିବାର ସେହି ଜୀବନ ସତ୍ୟଟି ଶ୍ରଦ୍ଧାରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥାଏ । ଭିତର ସହିତ ବାହାରକୁ, ଚେତନା ସହିତ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ି ରଖିଥିବାର ସେତୁ ଅଥବା ସୂତ୍ରଟିକୁ ଆମେ କଳ୍ପନା ବୋଲି କହି ପାରିବା । ଅସଲ କଳ୍ପନା ବୁଦ୍ଧିକୁ ଟପିଯାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ବୁଦ୍ଧିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ହିଁ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଟପିଯାଏ । ବୁଦ୍ଧିରେ ବିମୋଚନ ଘଟାଏ । ଆମର ଭିତରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଏହିପରି ଏକ ସମଗ୍ର ଅଥଚ ଅନୁଦ୍‌ବେଗୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କବିରାଜ 'ଚିତ୍ତବିସ୍ତାର' ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ବିସ୍ତାରିତ ହେବା ହିଁ ଚିତ୍ତର ସର୍ବମୂଳ ଧର୍ମ । ଚିତ୍ତବିସ୍ତାର ଓ ରାଜ୍ୟବିସ୍ତାର କଦାପି ସମଧର୍ମୀ ନୁହନ୍ତି । ଚିତ୍ତବିସ୍ତାର ଆଦୌ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ କିମ୍ବା ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଯାଏନାହିଁ । ଚେତନାର ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଜୀବନରେ ଯେଉଁ 'ଅତଲ ଜଲେର ଆହ୍ୱାନ' ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ହିଁ ଚିତ୍ତବିସ୍ତାର । ଏହି ବିସ୍ତାରଟି ଘଟିଲେ ଚେତନା ଆକାଶକୁ ଛୁଏଁ, ନିଜର ଶରୀରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥାଏ । ଏହି ବିସ୍ତାରକୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ସକାଶେ ସଂସାର ତଥା ସମ୍ବନ୍ଧର ଆଦୌ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପଛରେ ପକାଇ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । ଏହି ଦେହଟି ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଥାଏ । ଏପରି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଭକ୍ତି ରହିଛି, ଯାହା ଦେହଟି ସକାଶେ ଗ୍ଲାନି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ଦେହଟାକୁ ପଛରେ ପକାଇ ଚାଲିଗଲେ ଯାଇ ମୁକ୍ତି ମିଳିବ ବୋଲି ଭାବୁଥାଏ, ତାହା ଦେହଟାକୁ ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ରଖୁଥାଏ, ଏଠି ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ରଖି ସେଠି ଗଣ୍ଠିଟାକୁ ଖୋଲି ଦେଇ ପାରିବାର ଦମ୍ଭ କରୁଥାଏ । ସେହି ଭକ୍ତି ନିଜ ଭିତରେ ମଣିଷକୁ ଦୁଇ ଫାଳ କରି ରଖେ, ଚିତ୍ତବିସ୍ତାରର ପ୍ରତିପକ୍ଷୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆପଣାର ସବୁଟିକୁ ନେଇ ଭୂମା ସହିତ ଯୋଡ଼ିଦେବା,—ହୁଏତ ତାହା ହିଁ ଭକ୍ତିକୁ ଆର୍ତ୍ତି ସ୍ତରରୁ ଅନୁରାଗୀର ସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ନେଇଯାଏ । ଭୂମାର ମଧ୍ୟ ଏକ ଦେହ ରହିଥିବା ଭଳି ଅନୁଭବ ହୁଏ ଏବଂ ଆପଣାର ଦେହ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଭୂମାରୂପୀ ଦେହଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ । ଭାରତୀୟ ଯୋଗ ସାଧନାରେ ଅନୁରାଗୀ ଯୋଗୀକୁ ତା' ସାଧନାର ଏକ କ୍ରମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କ୍ଷିତି ସହିତ କ୍ଷିତି ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା, ଅପ ସହିତ ଅପ୍ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା, ତେଜ ସହିତ ତେଜ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା, ମରୁତ୍ ସହିତ ମରୁତ୍ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ଏବଂ ଖ ସହିତ ଖ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆପଣାର ବିସ୍ତାର,—ବିସ୍ତାର ଦ୍ୱାରା ବିଲୋପ,—ଘଟାଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଗ୍ରନ୍ଥିଗୁଡ଼ିକର ବିମୋଚନ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ବିସ୍ତାରର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ମଧ୍ୟ ଦେଇ ମଣିଷର ପ୍ରପଞ୍ଚ ସୀମାଗୁଡ଼ିକୁ ଟପି କବିର ଜନ୍ମ ହୁଏ ।

ମନୁଷ୍ୟ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ସାଂପ୍ରତିକ ଯେଉଁ ଶାଖାଟି ମନୁଷ୍ୟ ମନୋଗତ ବିକୃତିଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରସ୍ଥଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ଣ୍ଣୟନ କରିବାର ସେହି ପାରମ୍ପରିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ-ପଦ୍ଧତିକୁ ଛାଡ଼ି ତା' ଜୀବନର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ତଥା ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ ତାକୁ କଳନା କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରୁଛି; ତାହା ଆମକୁ **Peak experience** ବୋଲି ଏକ ନୂତନ ତଥ୍ୟଭୂମି ତଥା ସତ୍ୟଭୂମିରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇଛି । ଏହି କଥାଟିକୁ ଆମେ 'ଶିଖର-ଅନୁଭୂତି' ବୋଲି ତର୍ଜମା କରିପାରିବା । ମଣିଷର ଅସଲ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଜୀବନରୁ ଉପଲବ୍‌ଧ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା-ବୋଧ ହେଉଛି ତା' ଜୀବନରେ ଏହି ଶିଖର-ଅନୁଭୂତିଟିକୁ ଲାଭ କରି ପାରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ । ଆମର ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଜୀବନାବଶ୍ୟକତାର ପରିଚିତ ଏହି ସ୍ତରଗୁଡ଼ିକରେ ଆମେ କେତେ ନା କେତେ ପ୍ରକାରର ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରିଥାଉଁ । ସେହି ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଅଧିକାଂଶତଃ ଆମର କେତୋଟି ପରିଚିତ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଲୋଡ଼ୁ ଓ ସେହି ପରିଚିତ ସୀମାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକାରୀ ହେଉଁ । ପରିଚିତ ସୀମାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ଓ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଆକାଂକ୍ଷାକୁ ଲୋଡ଼ିବା,—ତାହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ ଆମେ ଜୀବନ ବୋଲି ଏକ ଜାଲକୁ ଆପଣାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଫାନ୍ଦିକରି ରଖିଥିବା ଓ ତାହାର ମଝିରେ କୁଣ୍ଡଳୀ ବୁଢ଼ିଆଣୀଟି ପରି ବସିଥିବା । ସ୍ୱୟଂ କେନ୍ଦ୍ରଟିରେ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆମର ଅହଂଟି ହିଁ ଆମ ଯାବତୀୟ ବିରଚନା ଏବଂ ବିଚରଣର ପ୍ରେରଣା ସାମାନ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ପରିଚିତ ସୀମାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ହିଁ ଆପଣାକୁ ଅତିପାତ କରୁଥାଉଁ,—ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ କରୁଥାଉଁ, ସଫଳ ହେଉଥାଉଁ, ଯଶୋଲାଭ କରୁଁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଦେଖାଯାଉଁ; ତଥାପି ସେହି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱୀକୃତ ଦାଣ୍ଡି ଭିତରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ କୃତଯୁକ୍ତ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେବାଲାଗି ଉଦ୍ୟମ କରୁଥାଉଁ । ତଥାପି ଆମର ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ଆମ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାନ୍ତି । ଆମର ଆକାଶଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ ଜଣାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମର ସେହି ଅଚରିତ ସୀମାଗୁଡ଼ିକର ସେପାଖରେ ଥାଆନ୍ତି । ଥରେ ସିଆଡ଼ଟା ସକାଶେ ଚକ୍ଷୁ ଖୋଲିଗଲେ ବେଦନାମାନେ ସମ୍ବେଦନାରେ ପରିଣତ ହେବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ଯାଆନ୍ତି । ତା'ପରେ ମାନ ଭାଙ୍ଗେ, ପଥର ଟଳେ,—ଆପଣାକୁ ସତେ ଅବା ବାହାର ବନ୍ଧୁଟିପରି ମନେହୁଏ । ଆପଣାର ନ ହୋଇ ଆଉ କାହାର ହୋଇଗଲା ଭଳି ଅନୁଭବ ହୁଏ । ତାହା ହିଁ ଆମ ଭିତରର ଝରର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ଘଟାଏ । ତା'ପରେ ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲିଯାଏ, ବାଟମାନେ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶନ୍ତି । ତା'ପରେ ଆଉ କାହାରପର ହେବାକୁ ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା ହୁଏନାହିଁ, ଏବଂ ଭିତର ସବୁ ହାଲୁକା ହୋଇଯାଏ ।

ତା'ପରେ କେବଳ ବାଟ ଚାଲିବାରୁ ହିଁ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ । ଏବଂ ଚାଲି ଚାଲି ଶିଖରର ସନ୍ଧାନ ମିଳେ ।

ସେହି ଶିଖର-ଅନୁଭୂତିକୁ କେବଳ ଯେ ଏକ ବିଶେଷ ବର୍ଗର ଅଥବା ବିଶେଷ କ୍ଷେତ୍ରର ମନୀଷୀମାନେ ଲାଭ କରନ୍ତି, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଆପଣା ଭିତରେ ଆପଣାର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶିଖରଟିକୁ ହିଁ ଆପଣାର ଅସଲ ଘର ବୋଲି ଆବିଷ୍କାର କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ କେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇ ରହିନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା କେହି ଶୂଦ୍ର ହୋଇ ରହିନ୍ତି ନାହିଁ । ପୃଥିବୀର ସନ୍ଥମାନେ କାଳେକାଳେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆଳରେ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଚିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ସେହି ଶିଖର ଅନୁଭୂତିର ସଙ୍କେତ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ତଥାକଥିତ ସନ୍ଥମାନେ ଯେ ସେହି ସମ୍ପଦଟିର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ, ଏକ ଅନୁରାଗ, ଏକ ଅନ୍ତଃ ସମ୍ମତି, ଏକ ଅଭିସାରର ସାହସ ରହିଥିଲେ ଆମର ଯେ କୌଣସି ଅନୁଧାବନ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଶିଖର-ଅନୁଭୂତିଟି ଅଭିମୁଖରେ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଇ ପାରିବ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଲବର୍ଟ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କର ଜୀବନ ବେଦନାଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ କଳନା କରି ପାରିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବୋଧ ହେବାକୁ ଲାଗେ ସତେ ଯେପରି ବିଜ୍ଞାନର ସରଣୀରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଶିଖର-ଅନୁଭୂତିକୁ ଲାଭ କରିହେବ । ସଙ୍ଗୀତରେ ଜର୍ମାନୀର ବେଥୋଫେନ୍ ଏବଂ ଆମ ଦେଶରେ ଆମର ଏହି ଯୁଗର ଉସ୍ତାଦ ଆଲ୍ଲାଉଦ୍ଦିନ୍ ଖାନ୍, ଚିତ୍ରକଳାରେ ଗୁରୁ ଶ୍ରୀ ନନ୍ଦଲାଲ ବୋଷ ଏବଂ ଇଉରୋପୀୟ ମଧ୍ୟଯୁଗରେ ସେହି ନୂତନ ପ୍ରଭାତ-କାଳର ଲେଓନାର୍ଦ୍ଦୋ ଦା ଭିଞ୍ଚି, ମାନବ ସେବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଲବର୍ଟ ସ୍ୱାଇତ୍‌ଜର ଏବଂ ମଦର ଟେରେସା, ସାହିତ୍ୟରେ ଲେଓ ଟଲଷ୍ଟୟ ଏବଂ ଭାରତବର୍ଷର ରବୀନ୍ଦ୍ର ନାଥ, ନୃତ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଇସାଡୋରା ଡନ୍‌କାନ,—ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଯେପରି ସେହି ଶିଖର-ଅନୁଭୂତି ଲାଭର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଏହି ଅନୁଭୂତିଟିକୁ ଆମେ ପ୍ରାପ୍ତ ଏକ ଅନୁରୂପ ବ୍ୟଞ୍ଜନାର ଭୂମିରେ ଚିରବିସ୍ତାର ବୋଲି କହିପାରିବା । କୌଣସି ପ୍ରକାର ପଳାୟନକୁ କଦାପି ଚିର-ବିସ୍ତାର ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ପାଦଦେଶକୁ ଛାଡ଼ି ଭୂଇଁଛୁଣ୍ଡା ହୋଇ ଶିଖର ଦେଶକୁ ପଳାନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଶିଖର-ଅନୁଭୂତିର ଭାଜନ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି କାଟର କାତରମାନେ ପାଦଦେଶରେ ଥିବା ସମୟରେ ଯେଉଁଭଳି ଗର୍ତ୍ତ ଭିତରେ ରହିଥିଲେ, ତଥାକଥିତ ଶିଖର ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏକ ଗର୍ତ୍ତରେ ବାସ କରୁଥାନ୍ତି । ପାଦଦେଶର ଅସ୍ପୃହାଟିକୁ ଶିଖର ଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହନ କରି ନେଇ ଶିଖର ଦେଶର ଅନୁରାଗଟିକୁ ଆଣି ପାଦ-ଦେଶରେ ଭେଟାଇ ପାରିଲେ ତେବେ ଯାଇ ଶିଖର ଅନୁଭୂତିର ଅସଲ ଅଧିକାରଟି

ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ବାସନା କରି ପାରିଲେ ସେହି ଅନୁଭୂତି ଆମ ଜୀବନର ଯେ କୌଣସି ଅନୁଧାବନର ଭୂମିରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।

ଶିଖର ଅନୁଭୂତି ହେଉଛି ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନୁଭୂତି । ଜୀବନାନୁଭୂତିର କୌଣସି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ସେଥିରୁ ବାଦ ଦିଆଯାଇ ନ ଥାଏ । ଆମ ବିଚରଣର ଚାରୋଟି ଭୂମି,—ଦେହ, ପ୍ରାଣ, ମନ ତଥା ଆତ୍ମା—ସେହି ଅନୁଭୂତିର ଆତ୍ମସ୍ୱରୂପେ ସେଠାରେ ଚାରୋଟିଯାକ ଅବଶ୍ୟ ମହଜୁଦ ରହିଥାନ୍ତି । ଆତ୍ମାକୁ ଲାଭ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ପ୍ରଥମ ତିନୋଟି ଭୂମିକୁ କାଟି ବାହାରି ଆସିବାକୁ ହେବ, ବୋଲି ପୃଥିବୀର ଧର୍ମମାନଙ୍କରେ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଇଛି । ଜୀବନର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବାସନାଗୁଡ଼ିକ ନାନା କାରଣରୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୁରୁ ଭିତରେ ପଡ଼ିବାକୁ ମନକଲେ ତାହା ଏକ ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ପରିଧାନ ଧାରଣ କରେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଅମୁକଟାକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ଯାଇ ଅମୁକଟାକୁ ଲାଭ କରାଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଫତୁଆ ଦେଇଥାଏ । ସେହି ଫତୁଆମାନେ ଆମକୁ ଅଧବାଟରେ ଅଟକାଇ ରଖନ୍ତି;—ଆମକୁ ଈପ୍ସିତ ଅନୁଭୂତିଟିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ଏକ ଖୋଳ ଦେଇ ଭଣ୍ଡାଇ ରଖିଥାନ୍ତି । ଆମକୁ କେତେଟା ନାଆଁ ଏବଂ କେତେଟା ସ୍ୱରର ଫିସାଦ ଭିତରେ ପକାଇ ରଖନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସଂସାରଟାକୁ ଅନିତ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ଏବଂ ସଂସାରକୁ ଛାଡ଼ିକରି ରହିଥିବା ଆଉ ଏକ ଉଡ଼ୁମ୍ବର ପାରଲୌକିକକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସୃଷ୍ଟିଟିକୁ ଧରାଇ ଦେବାର ଲୋଭ ଦେଖାଇ ଆମକୁ ଆଗ ଘୃଣା କରିବାକୁ କୁହାଯାଏ । ଏହି ଘୃଣାକୁ ତଥାକଥିତ ନୈତିକତାର କାମଡ଼ା ମଡ଼ାଇ ଶାସ୍ତ୍ରର ସମର୍ଥନ ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ଶେଷରେ ସେହିଗୁଡ଼ାକ ମାନିବାଟାକୁ ହିଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଧର୍ମ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅସ୍ୱୀକାର କରେନାହିଁ, ଶିଖର-ଅନୁଭୂତି ପାଦଦେଶକୁ କଦାପି ବର୍ଜିତ କରି ରଖେନାହିଁ । ଏହି ଶିଖର-ଅନୁଭୂତି ହେଉଛି ଅସଲ କବିର ଅନୁଭୂତି । ଅସଲ କବି କଦାପି ଅପେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ନ ଥାଏ, ଯେ ଜାଲଟି ଭିତରେ ବୁଢ଼ିଆଣୀଟି ପରି ଛକି ବସି ନ ଥାଏ ଏବଂ ଆପଣାର ତପସ୍ୟାକୁ ବିକି କୌଣସି ଇନ୍ଦ୍ରପଦ ଆଶା କରୁ ନ ଥାଏ । ସିଏ ବାଟ ଚାଲୁଥାଏ, ଯେଉଁ ବାଟଟି ଏହି ପାଦଦେଶକୁ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଶିଖର ଦେଶଟି ସହିତ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ି କରି ରଖିଛି, କବି ବାରବାର ଆପଣାର ସକଳ ବେଦନା ତଥା ସମ୍ବେଦନାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ସେହି ବାଟଟିକୁ ଚାଲିବ ବୋଲି ବାହାରିଥାଏ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁରାଗ ସହିତ ଆପଣାର ଯୁଗଟିକୁ, ଦିଗନ୍ତର ଏହି ଫୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ଏବଂ ଆକାଶର ଏହି ତାରାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ଗୋଟିଏ ମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ସମ୍ଭାରି ଧରି ବାଟ ଚାଲୁଥାଏ । ସିଏ ଯେତିକି ଯେତିକି ଶିଖରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ, ସେହି ଶିଖରଟି ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଖାସ ଜାଗାରେ

ନାହିଁ, ତା' ଭିତରେ ସେହି ଉପଲବ୍ଧିଟି କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ସେହି ଉପଲବ୍ଧି ତାକୁ କଦାପି ଏକ ପ୍ରତାରଣା ପରି ଲାଗେନାହିଁ । ବରଂ କିଏ ଯେପରି ଶିଖରଟି ସହିତ ତାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଚିହ୍ନା କରି ଦେଉଛି, ସିଏ ସେହିପରି ଅନୁଭବ କରେ । ସିଏ ଚଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ,—ଏବଂ, ଆପଣାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସିଏ ସେହି ଚିହ୍ନାର ପ୍ରମାଣ ଦିଏ ।

ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମନୁଷ୍ୟ ଦୁଇଟି ଉତ୍ସରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଏ ବୋଲି ମନୋବିଜ୍ଞାନୀମାନେ କହନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସ ହେଉଛି ଅଭାବବୋଧ, ଆଉଟି ହେଉଛି ଆତ୍ମସୃଜନର ଏକ ଆବଶ୍ୟକତା । ଆତ୍ମସୃଜନ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମସମ୍ପ୍ରସାରଣ, ଆତ୍ମବିସ୍ତାର ଏବଂ ଆତ୍ମ-ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ମଣିଷକୁ ଭୋକ କରେ, ମଣିଷ ଖାଦ୍ୟ ଲୋଡ଼େ, ଖାଏ । ଖରା ଓ ଶୀତକୁ ସହି ପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ସକାଶେ ପ୍ରତିକାର କରେ, ଏକ ଉପଚାରର ସାହାଯ୍ୟ ନିଏ । ମଣିଷକୁ ଏକୁଟିଆ ଲାଗିଲେ ଏକ ପ୍ରତିବିଧାନ ରୂପେ ସେ ମଣିଷ ମେଳକୁ ପଳାଏ । ମଣିଷ ମେଳ ଭଲ ନ ଲାଗିଲେ ପୁଣି ନିକାଞ୍ଚନ ଓ ନିର୍ଜନକୁ ପଳାଏ, ସେତେବେଳେ ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ରହିବାକୁ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗେ । ମଣିଷକୁ ଘର ଭଲ ଲାଗେ, ସିଏ ଦାଣ୍ଡକୁ ପଳାଏ; ଦାଣ୍ଡକୁ ପାରେ ନାହିଁ, ଘର ଭିତରକୁ ପଳାଏ, ଗାତକୁ ପଳାଏ । ସଂସାର ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ । ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରେ । ସନ୍ନ୍ୟାସ କ୍ରମେ ଚିଟା ଲାଗିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ କେଉଁଠି ମଣ୍ଡି ପୋତି ମଠଟିଏ ତିଆରି କରେ, ସମ୍ପ୍ରଦାୟଟିଏ ଗଢ଼େ ଏବଂ ତାହାରି ଭିତରୁ ସଂସାର ମାୟାର ଆସ୍ୱାଦ ଲାଭକରେ । ଭିତରେ କୌଣସି କାରଣରେ କ୍ଷତଟିଏ ରହିଥିଲେ ଅନେକ ମଣିଷ ଅନ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ କ୍ଷତିଆ କରିଦେବାକୁ ଏକ ଉତ୍ସୁକତା ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି, ହିଂସା କରନ୍ତି, ଈର୍ଷା କରନ୍ତି, ଜଳନ୍ତି, ଜଳାନ୍ତି ଆତ୍ମପୀଡ଼ା ଏବଂ ପରପୀଡ଼ାରୁ ସତେ ଅବା ଏକପ୍ରକାରର ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି । ନିଜ ଭିତରେ ନାନା କାରଣରୁ ଆପଣାକୁ ନ୍ୟୂନ ବା ହୀନ ମନେ କରୁଥିଲେ କେତେ ମଣିଷ ଭାରି ଉଗ୍ର ଭାବରେ ବାହାରେ ନିଜକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ବଡ଼, ଅଧିକ ଅଥବା ଉଚ୍ଚତର ବୋଲି ଦେଖାଇ ହୁଅନ୍ତି । ଭିତରେ ନିଜକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଆଉ କିଏ ବାହାରେ ବିନମ୍ର ଶିଖନ୍ତି, ଆପଣାକୁ କେଡ଼େ ନ୍ୟୂନ କରି ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଭିତରେ ଆପଣା ସହିତ କେଉଁଠି ଅପନ୍ତ ହେଲେ ମଣିଷ ତାହାରି ଏକ ପ୍ରତିଫଳ ସ୍ୱରୂପ ବାହାରେ ଉଗ୍ର ହୁଏ, ଯାହାକୁ ଦେଖେ କାମୁଡ଼ି ଗୋଡ଼ାଏ । ଆପେ କାହାକୁ ହେଲେ ଭଲପାଇ ପାରୁ ନ ଥିଲେ ତାକୁ ପୃଥିବୀରେ କେହି ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି କେତେ ସୁକୁଟ ଦେଖାଏ, କେତେ ଅଭିଯୋଗ ଓ ଅଭିନୟ

କରେ । ଭିତରେ ଆପଣାର ନିବିଡ଼ ସମ୍ବେଦନାଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପବାସୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଣିଷ ବାହାରେ ସବୁଟା ଅବା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ବାହାରିଥାଏ । ପ୍ରାୟ ଏହିପରି ଏକ ଅନ୍ତଃପ୍ରବଞ୍ଚନାଦ୍ୱାରା ତାଡ଼ିତ ହୋଇ ଅନେକ ମଣିଷ ବାହାରେ କ୍ଷମତାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । କ୍ଷମତାରେ ରହିଲେ ଯାଇ ପ୍ରକୃତରେ ରହିଲେ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ସେହି କ୍ଷମତା ଯେତେବେଳେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦୃପ୍ତ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଏକ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଅତିସୀମାକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ହୁଏତ ଆପଣାଦ୍ୱାରା ତିଆରି ହୋଇ ରହିଥିବା ବାରୁଦର ସ୍ତୂପଗୁଡ଼ାକରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେବେ ଏବଂ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ତଥା ସକଳ ସଭ୍ୟତାକୁ ସବୁକାଳ ଲାଗି ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବେ ବୋଲି ଆମକୁ ଧମକି ଦିଅନ୍ତି । ଏହି ଯାବତୀୟ ପ୍ରେରଣା ପଛରେ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏକ ଅଭାବ ହିଁ ରହିଥାଏ ଏବଂ ସେହି ଅଭାବର ଏକ ପୂରଣ ନିମନ୍ତେ ମଣିଷ କେତେ ନା କେତେ ଭିଆଣ ତଥା ଅଭିଆଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମନଃଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହାକୁ **Deficit Motive** ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ପ୍ରେରଣାର ସେହି ଆୟତନଟି ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି କ୍ଷତିର ପୂରଣ କରିବା ହିଁ ଜୀବନାଚରଣର ସର୍ବମୂଳ ଧର୍ମ ଓ ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ ଆନୁଗତ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଖାଲି ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ ହୁଏ, ଅସମତାବସ୍ଥାରୁ ଏକ ସମତାବସ୍ଥାର ଅବତାରଣା ହୁଏ । ଆମ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରେରଣାଗତ ସେହି ଜଳବାୟୁଟି ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ୁଛି, ତାହାର ପ୍ରସୀମନଗତ ବିଧାନଟି ଅନୁସାରେ ଏଥିରେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ମନୁଷ୍ୟ ଏହି କ୍ଷତିପୂରଣ ଏବଂ କ୍ଷତିପୂରଣର ସ୍ତରରେ ହିଁ ବଞ୍ଚନ୍ତି ଓ ତାହାକୁ ହିଁ ସୁଖ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ।

ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ଉତ୍ପ୍ରେରଣାଟି ହେଉଛି ଆତ୍ମସୃଜନର ଉତ୍ପ୍ରେରଣା, ମନଃଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯାହାକୁ **Being Motive** ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଆତ୍ମସୃଜନ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ପ୍ରସୀମିତ ଗାତଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ଆପଣାକୁ ଧରି ରଖିଥିବା ଏହି ବୃହତ୍ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯିବା, ଏହି ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯିବାରୁ ହିଁ ଯାବତୀୟ ପାଇବାର ଆନନ୍ଦକୁ ଅନୁଭବ କରିବା; ଆପଣା ଭିତରେ ଯାହା କିଛି ସର୍ବୋତ୍ତମ ଓ ଭବ୍ୟତମ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଏକ ସର୍ବଜନ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ପଦରୂପେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରି ଆଣିବା । ସାଧାରଣ ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ ଭୂମିରେ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ପ୍ରାୟ ନାନାଭାବେ ଅବଦମିତ ହୋଇ ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚୁଥାନ୍ତି; ସେମାନେ ଜୀବନ ବୃକ୍ଷର ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଉହାଡ଼ରେ ରହି ଜୀବନକୁ ଟୁଙ୍ଗି ଖାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଅଥବା ଅଧିକ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ କହିଲେ, ଜୀବନର କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବଦମିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ବୋଲି ଆଉ କେତେକ

କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍ତେଜିତ ଏବଂ କୋପନଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ଅଚେତନ, ଅବଚେତନ, ଚେତନ ଅଥବା ମଗ୍ନଭାଗ ଏବଂ ପ୍ରକାଶିତ ଭାଗ—ଏହିପରି ନାନା ଭାବରେ ବିଭକ୍ତ ତଥା ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଚେତନ ଅବଚେତନଟାକୁ ଡରୁଥାଏ, ତେଣୁ ତାହାକୁ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଲୁଚାଇ ରଖିଥାଏ । ମଉକା ପାଇବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନଙ୍କର ଅବଚେତନ ମଧ୍ୟ ଚେତନକୁ ଆସି ମାଡ଼ିବସେ । ଭିତରେ ଥିବା ଅସଲ ଅପେକ୍ଷମାଣଟି ହନ୍ତସନ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଅସଲ ପ୍ରକୃତିଟି ନାରଖାର ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର **Ego** ବା ଅହଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ଏକ ଉତ୍ପୀଡ଼ନକାରୀ **Super-ego** ମାଡ଼ି ବସିଥାଏ । ଏବେ ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ଫ୍ରଏଡ଼ୀୟ ସୁପର୍ ଇଗୋର ଅନ୍ୟ ଜୀବନବାଚୀ ବିକଳ୍ପ ରୂପେ **the real Super-ego**ର ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଲାଣି; ଫ୍ରୟେଡ଼ୀୟ ଅଚେତନ ଏବଂ ଅବଚେତନର ଅନ୍ୟ ଉନ୍ମୋଚନକାରୀ ବିକଳ୍ପ ରୂପେ **the real unconscious** ବୋଲି କୁହାଗଲାଣି । ମଣିଷକୁ ନାନାଭଳି ମୁଖା ପରି ମାଡ଼ି ବସିଥିବା ନାନା **selves**ର ବିକଳ୍ପ ରୂପେ **the real self**ର କଥା କୁହାଗଲାଣି । ସେହି ଉତ୍ସଟିରୁ ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଆସିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆପଣାକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ଏବଂ ବିକଶିତ କରି ଆଣିବା, ଆପଣାକୁ ଏହି ସବୁଟି ସହିତ ଜୀବନବାଚୀ ଅଜସ୍ର ନାଡ଼ଦ୍ୱାରା ସଂଲଗ୍ନ କରି ରଖିବା,—ଆପଣା ଭିତରେ ତଥା ଜୀବନ ଭିତରେ ସୁନ୍ଦରକୁ, ଭବ୍ୟକୁ ଏବଂ ସମ୍ଭାବ୍ୟକୁ ଅନୁଭବ କରିବା—ତାହାରିଲାଗି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା । ବଞ୍ଚିବାର ଏହି ସ୍ତରଟି ହେଉଛି ଯଥାର୍ଥରେ ଆମର ସୃଜନଶୀଳ ସ୍ତର । ସେଇଠି ଆମ ଭିତରର କବି ବସି ରହିଥାଏ । ସେହିଠାରୁ ଆପଣାକୁ ସଞ୍ଚାରିତ କରି ରଖିଥାଏ । ତାହାକୁ ଚିହ୍ନି ତାହାର ସାଥୀ ହୋଇ ପାରିଲେ ହିଁ ମଣିଷ ନିଜ ଭିତରେ ରହିଥିବା କବିକୁ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନେ । ଭିତରକୁ ବାହାର ସହିତ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ କରି ସମ୍ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିପାରେ । ପୁନର୍ବାର ସେହି ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଭାଷାରେ କହିଲେ, ସିଏ ଅଚେତନକୁ ଚେତନରେ ପରିଣତ କରିପାରେ । ତା' ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଦ୍ୟୋତନା ଓ ପ୍ରେରଣା ଏକ ସତତ ଉନ୍ମୋଚନକାରୀ ଆନନ୍ଦମୟତା ଆଡ଼କୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଏହି ଶିଖର-ଅନୁଭୂତି ଯେତେ ସାମୟିକ ଭାବରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ନାନା ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜୀବନରେ ଘଟିଥାଏ । ମାତ୍ର ଗାଡ଼ିଆଗୁଡ଼ାକର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ମଣିଷ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ନିଜକୁ କେତେ ହାଲୁକା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ, ଭୟଶୂନ୍ୟ ହୁଏ, ଥଳ ପାଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଆନନ୍ଦ ହିଁ ଯାବତୀୟ ଅନୁଭୂତି ଓ ଯାବତୀୟ ଜୀବନ ଦର୍ଶନର ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତକ

ହୋଇ ରହିଥାଏ । କେବଳ ନିଜର ହୋଇ ରହିବାର ଆଣ୍ଠୁଗୁଡ଼ିକ ଛାଡ଼ିଗଲେ ମଣିଷର ଆଖି ସୃଜନଶୀଳ ହୁଏ,—ସୁନ୍ଦରକୁ ଦେଖିପାରେ ଓ ସୁନ୍ଦର ପାଇଁ ଏକ ଆହ୍ୱାନ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ । ମନର ସେପାଖକୁ ଯେ ଏକ ଭୂମି ଅଛି—ଅନନ୍ତ ଭୂମି ରହିଛି, କାବ୍ୟର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ଆମକୁ ତାହାର ଇଙ୍ଗିତ ଆଣି ଦେଇ ଯାଉଥାଏ । ବାହ୍ୟାଙ୍କନ ରହିଲେ ଯାଇ କ'ଣ ଚଉ କାବ୍ୟାନୁକୂଳ ହୁଏ ? ନା ବିକ୍ଷେପ ହିଜିଲେ ଯାଇ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ? ବିକ୍ଷେପ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ରହିଛି । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଅହଂଟି ଭିତରେ କଳ ହୋଇ ରହିବାର ଅର୍ଥାତ୍ ସତେ ଅବା କୌଣସି ଗ୍ରାସ ଭିତରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଯିବାର ଭୟରେ ଯାବତୀୟ ଖିଅ ଏବଂ ଡୋରକୁ କାଟି ଆପଣାକୁ ପ୍ରାୟ ଆଣ୍ଠୁକୁଡ଼ା କରି ରଖିବାର ବିକ୍ଷେପ; ଏବଂ ଆରଟି ହେଉଛି, ଆପଣାର ଅଟଳ କେନ୍ଦ୍ରଟି ପାଖରୁ ହୁଡ଼ିଯାଇ ଓ ଆପଣା ପାଖରୁ ହୁଗୁଳି ପଳାଇ ଏକ ତଥାକଥିତ ବାହ୍ୟ ସାବଧାନତାରୁ ହିଁ ଆନନ୍ଦ ଆହରଣ କରୁଥିବାର ବିକ୍ଷେପ । ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ ହେଉଛନ୍ତି ଜୀବନ ପ୍ରତି, ଜୀବନର ଅଭିପ୍ରେତପୂର୍ଣ୍ଣ ଆସ୍ୱାଦନ ପ୍ରତି ଆମେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ଏକ ଦାୟିତ୍ୱହୀନତାର ସନ୍ତକ ଓ ପ୍ରତୀକ,—ତେଣୁ ଯାବତୀୟ ଯଥାର୍ଥ ଅନୁଭୂତି ଏବଂ ଶିଖର-ଅନୁଭୂତିର ପରିପନ୍ଥୀ । ବ୍ୟକ୍ତି ମାତ୍ରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ହିଁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ସମୟରେ ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ସେତେବେଳେ ହୃଦୟ କହିଲେ କେବଳ କେତେଟା ସମ୍ବେଗର ପରସ୍ପରଘାତ ଅଥବା ବିହ୍ୱଳ ଅବସ୍ଥାକୁ କଦାପି ବୁଝାଏ ନାହିଁ । ତାହା ଯେପରି ଏକ ଆନନ୍ଦମୟ ଅନ୍ତରାବସ୍ଥାକୁ ବୁଝାଏ, ଯେଉଁଠାରେ କି ଭୂ ଏବଂ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ଉଭୟେ ଶାନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, କେନ୍ଦ୍ର ଓ ପରିଧିଗୁଡ଼ିକ କେହି କାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରୁ ନ ଥାନ୍ତି, ପରସ୍ପରର ସମ୍ମିଳନ କରୁଥାନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ଆପଣାକୁ ମୋଟେ ଏକୁଟିଆ ଲାଗେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସତେ ଅବା ଏକ ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ ଆତୁରତା ସହିତ ଏଠୁ ଆଉ କୋଉଠାକୁ ପଳାଇ ଯିବାପାଇଁ ମୋଟେ ମନ ହେଉ ନ ଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନରେ ସେହି ଅନୁଭବଟି ବେଳେବେଳେ ହୋଇଥାଏ । ତାକୁ ଚକିତ କରେ, ଅଭିଭୂତ କରେ, ତାର ଭିତରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ତା'ର ସମ୍ଭାବନାଟିକୁ ଦେଖାଇ ଦିଏ, ତା'ପରେ ତାକୁ ଛାଡ଼ିକରି ଚାଲିଯାଏ । ସତେ ଅବା ଆଉ କେଉଁଠୁ ଆଣି ଏଠି କରୁଛି ଦେଇ ଚାଲିଯାଏ । ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ୱର୍ଗମାନେ ଏହି ଭୂଇଁଠାରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଯୋଜନ ଯୋଜନ ଦୂର ବୋଲି ମନେ ହେଉଥାଏ । ବେଳବେଳର ସେହି ଅନୁଭୂତିକୁ ସର୍ବକ୍ଷଣର ଅନୁଭୂତିରେ ପରିଣତ କରିବା, ସର୍ବଭୂମିର ତଥା ସମଗ୍ର ଜୀବନର ଅନୁଭୂତିରେ ପରିଣତ କରିବା ଓ ସେହି ଅନୁଭୂତିଟିକୁ ବଞ୍ଚିବା,—ବୌଦ୍ଧ ଅନୁରାଗ

ମାର୍ଗରୁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ନେଇ ଆମେ ହୁଏତ ତାହାକୁ ହିଁ ବ୍ରହ୍ମ ବିହାର ବୋଲି କହି ପାରିବା ।

କାବ୍ୟାସ୍ୱାଦର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ୱାଦର ଅବତାରଣା କରି କାବ୍ୟ-ତତ୍ତ୍ୱକାର ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ କବିରାଜ 'ଯୁକ୍ତ ବିଯୁକ୍ତ ଦଶା' ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦଶା ଆମକୁ କେତେବେଳେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଓ ପୁଣି ଆଉ କେତେବେଳେ ବିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ପରି ଅନୁଭବମାନ ଆଣି ଦେଉଥାଏ । କେତେବେଳେ ହସାଏ ଓ କେତେବେଳେ କନ୍ଦାଏ; କେତେବେଳେ ସଙ୍ଗଲାଭର ପୁଲକ ଆଣିଦିଏ ଓ ପୁଣି କେତେବେଳେ ସଙ୍ଗ ଛଡ଼ାଇ ନିଏ, ଆମକୁ ନିଃସଙ୍ଗ କରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଚାଲିଯାଏ । ଅଧିକ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ କହିଲେ, ଆମେ ଯାହାକୁ ଆମର ଇପ୍‌ସିତତମ ବୋଲି ଖୋଜୁଥାଉ, ସିଏ ଆମର ଅତି ପାଖରେ, ଆମକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବେଢ଼ି କରି ରଖି ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଥାଏ; ମାତ୍ର ନାନାବିଧ କାରଣରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ନାନା ଅନ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନରୁ ଆମେ ଆପଣାକୁ ଏପରି ଏକ ଦଶା ମଧ୍ୟରେ ପକାଇ ରଖିଥାଉଁ ଯେ, କେତେବେଳେ ତାହା ସହିତ ଆମର ଲାଗିଥିବା ଡୋରଟିକୁ ଅନୁଭବ କରୁଁ ଓ ପୁଣି କେତେବେଳେ ସେହି ଡୋରଟି ହଜିଗଲା ବୋଲି ଭାବୁଥାଉଁ । ଅନୁଭୂତିଟିଏ ପାଇବା ଲାଗି, ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବା ଲାଗି କେତେ ଆୟାସ କରୁ, ଶବ୍ଦ ବାଣରେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷକୁ ବିଦ୍ଧ କରୁ, ତଥାପି ବିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଉ । ପୁଣି, ସମାନ୍ତର ସିଦ୍ଧାନ୍ତମାନ ବାଢ଼ି ଭାରତୀୟ ମଧ୍ୟଯୁଗର କୁନ୍ତକ ସୃଜନର ନାନା ରୀତି ମଧ୍ୟରେ 'ସୁକୁମାର ରୀତି'ର ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ନାନା କୌଶଳକୁ ଅସ୍ୱୀକୃତ କରି, ପ୍ରକୃଷ୍ଟୀକୃତ ନାନା ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା କାବ୍ୟକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ଯେଉଁଥିରେ ଆଦୌ ନ ଥାଏ,—ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରୟାସ ଥାଏ, ସମ୍ମତି ଥାଏ, ତପୋରତି ଥାଏ, ମାତ୍ର ଅଭ୍ୟାସ କଦାପି ନ ଥାଏ, ଯେଉଁଥିରେ ଶବ୍ଦଛଟା—ଛନ୍ଦ୍ରମର ମୋଟେ କୌଣସି ବାହାଦୁରୀ ନ ଥାଏ ଓ ତେଣୁ କାବ୍ୟର ଚମତ୍କାରିତା ଅପେକ୍ଷା କାବ୍ୟର ସ୍ନିଗ୍ଧତା ହିଁ ଆମ ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରୁ ନ ଥାଏ, ତାହା ହିଁ ସୁକୁମାର ରୀତି । ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ରୀତି । ଆଲୋଡ଼ନ, ଅନ୍ୱେଷଣ, ଆବିଷ୍କାର ଏବଂ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି,—କାବ୍ୟରାମର ଏହି ଯାବତୀୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯେତେବେଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସହଜରେ ଚୟନ କରିହୁଏ, ସହଜରେ ଗ୍ରହଣ କରିହୁଏ, ସହଜରେ ଲଗାଇ ଦେଇହୁଏ ଓ ସହଜରେ ଚହଟାଇ ଦେଇହୁଏ । ଆପେ ସମ୍ମତ ହୋଇଗଲେ ଏହି ସବୁକିଛି ଅତି ସହଜରେ ହୁଏ । ସହଜରେ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ, କାରଣ ସହଜରେ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଇହୁଏ । ଭାବମାନେ ଭାରି ସହଜରେ ଶବ୍ଦ

ସମ୍ଭବର ସମର୍ଥ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଆମ ଭିତରେ ଏପରି କେତେଜଣ ଆଉ କିପରି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଅନୁଭବଟିଏ ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଆଗ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଜନ୍ତି, ଆଗ ଶୈଳୀମାନଙ୍କୁ ଖୋଜନ୍ତି । ପୃଷ୍ଠା ପୃଷ୍ଠା ଲେଖି ଯାଆନ୍ତି, ତଥାପି ବନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ବସି ଥାଆନ୍ତି, କବିତା କ୍ଳେଶ କରନ୍ତି, ମାତ୍ର କବିତାର ସ୍ରଜନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । 'କର୍ମସୁ କୁଶଳାଃ' ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଏକ ମନ୍ତ୍ର-ସ୍ତର ରହିଛି । ମନ୍ତ୍ରକୁ ଜପିବାର ସ୍ତର ନୁହେଁ, ପ୍ରାୟ ଏକ ଆତ୍ମକାତରତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମନ୍ତ୍ରକୁ ଆବୃତ୍ତି କରିବାର ସ୍ତର ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟ କାହାଠାରୁ ମନ୍ତ୍ରଟିଏ ପାଇ, ସେଥିରେ କାଲେ କାହାରର ହାଉ୍ଆ ଅଥବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟ ଲାଗିଯିବ, ସେଥିଲାଗି ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ତେଉଁରିଆ ଭିତରେ ପୂରାଇ ଏବଂ ଆନ୍ତରିକ ଅଭୟଦାୟୀ ଏକ କବଚରୂପେ ତାହାକୁ ଧାରଣ କରି ଆପଣାକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାର ସ୍ତର ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ମନ୍ତ୍ରକୁ ଦେଖିବାର ସ୍ତରଟିଏ ଓ ଭୂମିଟିଏ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏହିପରି ଦେଖିପାରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଋଷି ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ମନ୍ତ୍ରକୁ ଖୋଜିବାକୁ ହୁଏ, ଏହିପରି ଖୋଜି ଖୋଜି ଆପଣାକୁ ସର୍ବତୋଭାବେ ସମ୍ମତ ଅର୍ଥାତ୍ ଗ୍ରହଣଶୀଳ କରିପାରିଲେ ଯାଇ ଜୀବନରେ ମନ୍ତ୍ରଟିଏ ମିଳେ । ଆପଣାର ସ୍ୱଭାବ ଅନୁସାରେ, ଆମର ମୂଳଭୂତ ବୃତ୍ତିଟିକୁ ସମ୍ୟକ ମୁକୁଳିତ କରିନେବାର ମାର୍ଗଟିଏ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିଦେଇ ଜୀବନରେ ମନ୍ତ୍ରଟିଏ ମିଳିଥାଏ । ମନ୍ତ୍ରଟିଏ ମିଳିଗଲେ ଜୀବନ ମନ୍ତ୍ରମୟ ହୁଏ । ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ମାର୍ଗଟିଏ ମିଳିଯାଏ; ଭିତର ଓ ବାହାର ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ସେତୁଟିଏ ପରି ମନେହୁଏ । ଆମର ସାହିତ୍ୟ ଏକ କାବ୍ୟାନୁରାଗ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ଏକ ମନ୍ତ୍ରର ସ୍ତରକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇ ଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ତାଙ୍କର 'The Future Poetry' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରଟିଏ ପାଇଥିବାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସେହି ମନ୍ତ୍ରକୁ ସଞ୍ଜୀବକରି ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବା । ମନ୍ତ୍ରକୁ ସମକ୍ଷରେ ରଖି ତଦନୁରୂପ ଭାବରେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ବାଟକୁ ଚାଲିବା । କାବ୍ୟର ବିଳାସ-ସ୍ତରଠାରୁ ଏହି ସ୍ତରଟି ଏକାବେଳକେ ଭିନ୍ନ । ଜୀବନ ପାଖରୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ସତେ ଅବା ଏକ ଗୁହାଭିଳାଷୀ ପ୍ରୀତିକୁ ହିଁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ରହିବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ସ୍ତରଠାରୁ ଏହି ସ୍ତରଟି ଏକାନ୍ତ ଭିନ୍ନ । କାବ୍ୟକୁ ମନ୍ତ୍ରରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ତାହାକୁ କଦାପି ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ କୌଶଳ-ସ୍ତରରେ ଅଥବା ମୁଖା ପିନ୍ଧି ରହିବାର ସ୍ତରରେ ଅବଲିପ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ଯିବନାହିଁ । ସେତେବେଳେ କାବ୍ୟ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଉଥିବ,

ଅର୍ଥାତ୍ ଅକ୍ଷିପରେ ଅଶ୍ରୁ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିବ,—ଏହି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଙ୍ଗଣଟିରେ ମୈ ନିତ୍ୟ ସାକ୍ଷାତ୍କାରର ଏକ ଅନୁଭୂତି ଆଣି ଦେଇ ଯାଉଥିବ । ଚାହିଁଦେଲା ମାତ୍ରକେ ନେତ୍ରଟି ଭରିଯାଉଥିବ, ମନ କଲା ମାତ୍ରକେ ସ୍ପର୍ଶଟିକୁ ବାରି ହେଉଥିବ । ଗୋଡ଼ମାନେ ଆଦୌ କେଉଁଠି ହେଲେ ଅଟକି ଯିବାକୁ ମନ କରୁ ନ ଥିବେ । ସେତେବେଳେ କାହାର ପାଖରୁ, ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ଆପଣା ପାଖରୁ ଲୁଚି ରହି ବୁଲିବାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅବସର ହିଁ ରହିବ ନାହିଁ । ମନ୍ତ୍ର ଯେପରି 'ପାହାଚରୁ ପାହାଚ ଉଠାଇ ନେଇଯାଏ, ଯେପରି ଆମକୁ ଆସ୍ଥାନଟିଏ, ନମିତଟିଏ ହୋଇ ରହିବାର ଯୋଗ୍ୟ କରି ତିଆରି କରି ଆଣେ, ଆମର କାବ୍ୟ ବାସନା ସେହିପରି ଆମକୁ ଏକ ସମଗ୍ର ଜୀବନ ବାସନାର ଖିଅରେ ଗୋଟିଏ କରି ଯୋଡ଼ି ଆମକୁ ନଦୀ ନଦୀଗୁଡ଼ିକ ପାରି କରାଇ ନେଉଥିବ, ଏକୂଳ ସହିତ ସେକୂଳର ରହିଥିବା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ-ଗୁଡ଼ିକୁ ମେଣ୍ଟାଇ ଦେବାରେ ଲାଗିଥିବ । ସେତେବେଳେ ଆଉ ଝଣ୍ଟିଆ ହୋଇ ରହିବାର, ଆପଣା ଭିତରେ ଏକ ଆତ୍ମଘାତୀ ସଂଯୁକତା ଏବଂ ସନ୍ତ୍ରସ୍ତତା ଭିତରେ ଶବ୍ଦକଳ୍ପର ଚଣ୍ଡ ଛୁରିକା ଧରି ଆପଣାକୁ ଓ ତାହାର ମାଧ୍ୟମରେ ସମଗ୍ର ଭୁବନଟାକୁ ଖାଲି ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ କରି ବସି ଉଜାଗର ରହିବାର ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ହିଁ ନ ଥିବ ।

—୨—

ଫରାସୀ ସାହିତ୍ୟର ବିଖ୍ୟାତ ଲେଖକ ଭିକ୍ଟର୍ ହିଉଗୋ ଏକଦା କହିଥିଲେ ଯେ, ଯାହା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଆମକୁ ଏକ ବିପୁଳତା ଏବଂ ବୃହତ୍ତରତାର ଭାବ ଉପଲବ୍ଧିର ଅବସର ଆଣି ଦେଇଥାଏ, ତାହା ହିଁ ପ୍ରକୃତ କବିତା । ଅନେକ ମଣିଷ ଅଳପରେ ଥାଆନ୍ତି, ଅଳପ ଭିତରୁ ବାହାରିବାକୁ ଶଙ୍କା ବୋଧ କରନ୍ତି । ବିପୁଳ ଓ ବୃହତ୍‌କୁ ସେମାନେ ସତେ ଅବା କୌଣସି ଜଙ୍ଗଲ ସଦୃଶ ମଣନ୍ତି ଏବଂ ତାହାର ଭିତରେ ପଶିଲେ କାଳେ ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷୁଦ୍ର ସରହଦଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହିବ ନାହିଁ, ଏହି ଭୟରେ ସେମାନେ ତାହାକୁ ଡରନ୍ତି । ମୂଳ ଭାଷାରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହିଉଗୋ **Immensite** ଶବ୍ଦଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ବିପୁଳତାର ସ୍ପର୍ଶରେ ଏହି ବେଢ଼ଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଆମର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟଟି ଆଦୌ ଗିଳି ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ । ବୃହତ୍ତର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିଲେ ତଥାକଥିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଏକକଟି କଦାପି ବିଲୁପ୍ତ ହୁଏନାହିଁ । ଯାହାକୁ ଆମେ ସମ୍ମୁଖରେ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏହି ବୃହତ୍ ସମଗ୍ରଟି

ମଧ୍ୟରେ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁ, ତାହାର ଅସଲ ପାଦଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭୂତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ନିଜ ଭିତରୁ ମଧ୍ୟ ବିପୁଳତାର ସ୍ପର୍ଶ ମିଳେ,—ତେଣୁ ସେହି ସଙ୍ଗଲାଭ ଆମକୁ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ କରେ, ଆମର ଆତ୍ମାନଟିକୁ ଧନ୍ୟ କରେ, ଆମର କ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ଷଣାତୀତର ମହତ୍ତ୍ୱ ଆଣି ଦେଇଯାଏ । ଭାରତୀୟ ଆଧ୍ୟାତ୍ମରେ ଯାହାଙ୍କୁ ପରମାତ୍ମା ବା ବିଶ୍ୱାତ୍ମା ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି, ତାଙ୍କୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବାଲାଗି ବ୍ୟକ୍ତି-ଆତ୍ମାକୁ କଦାପି କୌଣସି ସର୍ବଲେହନକାରୀ ଜିହ୍ୱା ଉପରେ ଆତ୍ମ ବିସର୍ଜନ କରିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । ସେହି ଉପଲବ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଆପଣା ଭିତରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ବରିଷ୍ଠ ଆତ୍ମାର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଯାଏ, ଏକ ତଦାତ୍ମକତା ମଧ୍ୟରେ ଅଭୂତପୂର୍ବ ବିସ୍ତାର ଓ ତେଣୁ ଅଭୂତପୂର୍ବ ନିର୍ଭର ମିଳେ ଏବଂ ସେଥିରୁ ଏକ ମୂଳଭୂତ ଆତ୍ମୀୟତା ଜନ୍ମଲାଭ କରେ । ଆତ୍ମୀୟତା ଏକ ସର୍ବସାମାନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୂପେ ଜୀବନ ଉପରେ ଉକୁଟି ଉଠେ । ଜୀବନର ଗବାକ୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଏକ ଅନ୍ୟ ବାସନାରେ ଧନାଢ୍ୟ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ତୋରଣଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଜୀବନକୁ ଜାଣିବାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ନାଡ଼ୀ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସୃଜନଶୀଳତା ବ୍ୟତୀତ ଆମର ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧର୍ମ ରହିଛି ବୋଲି ମୋତେ ମନେହୁଏ ନାହିଁ ।

ଆମ ଭିତର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ବିପୁଳତା ଯେତେବେଳେ ବୃହତ୍ ଭୂମାରୂପେ ଆମକୁ ଆବେଷ୍ଟିତ କରି ରହିଥିବା ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ବିପୁଳତାଟି ସହିତ ସେତୁ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ବାହାରେ, ସେତିକବେଳେ ମଣିଷର ଭିତରେ ଥାଇ କବି କଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଭିତରର କବି ବାହାରର କବିଟିକୁ ଚିହ୍ନି ବାହାରେ । ଆପଣାର **A Defence of Poetry** ଗ୍ରନ୍ଥରେ କବି ଶେଲି **Poetry is connate with the Origin of man** ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ମଣିଷ ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି, ତା' ଭିତରେ କବିଟିଏ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି କାଳରୁ ଭୂମିଷ୍ଠ ହେଉଛି । ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଆବିର୍ଭାବ କାଳରେ ସେହି କବି ତା'ର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ରହିଛି, ତାକୁ କବିର ଆଖିରେ ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ତା'ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଷ୍ଟଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ଦେଖିବା ଲାଗି ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଉଛି । ଆମ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ସ୍ରଷ୍ଟା ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସେହି ଉଦ୍‌ବୋଧନଟିକୁ ପାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହିପରି ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ସବୁକିଛି ଦେଖୁଛନ୍ତି ଓ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଯିଏ ସ୍ରଷ୍ଟା ନ ହେଉଛି, ତା'ର ଦୁଆରଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଛି । ଶେଲି **Poet** ଶବ୍ଦଟିକୁ ତା'ର ଲାଟିନ୍ ପ୍ରଚଳିତ **Vates** ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଅର୍ଥରେ କବିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଦ୍ରଷ୍ଟା, ଦୃଷ୍ଟି ସମର୍ଥ ସ୍ରଷ୍ଟା । ଉପନିଷଦରେ ପ୍ରାୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ ସ୍ୱୟଂ ପରମ

ସତ୍ୟଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କବି ବୋଲି ଆବାହନ କରାଯାଇଛି । ଆପଣା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁଥିଲାଗି ସମ୍ଭବ ଓ ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ଆବାହନଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣି ପାରିବେ । ସାର୍ ଟମାସ୍ ବ୍ରାଉନ୍‌ଙ୍କ ଭାଷାରେ **'Life is a pure flame, and we live by an invisible flame within us.'** ଏହି ଅଗ୍ନିର ଶିଖାଟି ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହୁଁ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଅଦୃଶ୍ୟ, ମାତ୍ର ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦୃଶ୍ୟ । ସେହି ଶିଖା ଭିତରେ ଜଳୁଛି, ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ଲୋଡୁଛି, ଅପେକ୍ଷମାଣ ଅନ୍ତର କେତେ ଦୀପକୁ ଅଗ୍ନିର, ପ୍ରୀତିର ଏବଂ ପରିଚିତିର ସଂକ୍ରମଣ ଘଟାଇବା ସକାଶେ ସଜ ହୋଇ ବସିଛି ।

ଇଂରାଜୀ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ କବିତାଧାରାର ଆଉ ଜଣେ ଆଦ୍ୟ-ପ୍ରତିନିଧି **Coleridge** କବିତାରେ ଜ୍ଞାନର ଓ ଭାବର,—ଏହିପରି ଦୁଇଟି ଧାରାର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଦୁଇଟି ଧାରାର ସେ ଯଥାକ୍ରମେ **masculine** ଓ **feminine poetry** ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଆମ ସମାଜରେ ନାନା କାରଣରୁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରବହମାନ କାଳରୁ ନରମାନେ ମଣିଷ ସମୁଦାୟକୁ ନର ଓ ନାରୀ,—ଏହିପରି ଦୁଇଟି ପ୍ରକାରରେ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ବିବେଚନା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ପ୍ରକାର-ଭାବନାରୁ କାଳକ୍ରମେ ଏକ ସ୍ୱରୂପ ଭାବନା ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି ଓ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାରି କାମରେ ଲାଗିଛି । ଭାରତୀୟ ଉପନିଷଦରେ ଅସଲ ସର୍ବୋଚ୍ଚଙ୍କୁ ଉଭୟ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଇଛି । ଆଉରି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରି ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ମନକରି ତାଙ୍କର ଅଦୌ କୌଣସି ଲିଙ୍ଗ ନାହିଁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇଛି । ପୁରାଣକାଳୀନ ସମାଜରେ ସେଥିଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ସୁପାଚ୍ୟ ଧର୍ମ ସାମଗ୍ରୀ ରୂପେ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବାର ଉତ୍ସାହରେ ଠାକୁରମାନଙ୍କୁ ନର ଓ ନାରୀ, ଏହିପରି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମତା ଅନୁସାରେ କେତେବେଳେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଦେବୀଙ୍କର ଚରଣ ତଳେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦିଆଯାଇଛି ଓ ପୁଣି କେତେବେଳେ ଦେବୀଙ୍କୁ ଦେବତାମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟା, ଭାର୍ଯ୍ୟା ଅଥବା ରମଣୀ ସ୍ଥାନରେ ଆଣି ଖଟାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ଧର୍ମୋପନ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକର ଶ୍ରୀମଣ୍ଡନ ଓ ଶ୍ରୀବର୍ଦ୍ଧନରେ ତାହା ବେଶ୍ ଉପଯୋଗୀ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନର ପୁରୁଷ-ପ୍ରକୃତି ଭେଦ ଭିତରେ ଅନେକ ଉତ୍ସାହୀ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ କ୍ରମେ ଲିଙ୍ଗ ଆରୋପଣରେ ଏକ ଅଧିକ କେନାଟିଏ ଆଣି ଯୋଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ତନ୍ତ୍ର ସାଧନାରେ ସାଧକକୁ ପ୍ରାୟ ନିୟମତଃ ପୁରୁଷରୂପେ କଳ୍ପନା କରାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାଧନାର ବସ୍ତୁରୂପେ ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖାଯାଇଛି । ଶିବ ଏବଂ ଶକ୍ତିକୁ ଦୁଇଟି ଅଲଗା ଅଲଗା ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଦେଖାଇ ଅନେକ ସମୟରେ ତାହାକୁ ସଂସାର ସ୍ତରକୁ ପ୍ରଲମ୍ବିତ କରି ଆଣି ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଉପାସନାର କେତେ କେତେ

ନୂଆ ଆସ୍ୱରର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେସବୁ ସ୍ୱରକୁ ସତେ ଅବା ଏକ ଅନ୍ତରର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ପ୍ରତୀକ୍ରିୟା ରୂପେ ଆଉ କେହି ଅର୍ଦ୍ଧନାରୀଶ୍ୱର ମୂର୍ତ୍ତିର ମଧ୍ୟ କଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି; ଆମ କଳ୍ପନାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭିତରେ ପଣି ଦୁଇଟି ବୋଲି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୂଳଭୂତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ତଥା ଅନୁଶୀଳନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ତତ୍ତ୍ୱ, ତଦ୍ୱାରା ସେହି କଥାଟିକୁ ସୂଚାଇ ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା ହୋଇଛି ।

ଆମେ ପୁରୁଷ ଅଥବା ନାରୀ ଯାହା ହୋଇ ଏହି ସଂସାରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଥାଉଁ ନା କାହିଁକି, ଉଚ୍ଚା ଜୀବନର କେତୋଟି ପ୍ରୟୋଜନର ଗାର ତାହାରକୁ ଯାଇ ଅବଲୋକନ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ କଲେ ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବା ଯେ ଆମ ଭିତରେ ଆମ ଜୀବନର ବେଦନା ତଥା ଉରଣାର ଭୂମିଗୁଡ଼ିକରେ ନାନାଭାବେ ଏକ ଭୂରସାମ୍ୟ ଓ ସୌଷମ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁଛି । ପୃଥିବୀରେ ସମାଜ ଭେଦରେ ଏକ ସଂସ୍କାର ଭେଦର ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ କେଉଁଠି ପୁରୁଷକୁ ନାରୀଠାରୁ କମ୍ବା ଆଉ କେଉଁଠି ନାରୀକୁ ପୁରୁଷଠାରୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସ୍ୱୀକୃତ ସୂଚକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦିଆଯାଇଛି ସତ, ମାତ୍ର ଅନ୍ତଃ-ଦ୍ୟୋତନାଗୁଡ଼ିକର ଭୂମିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନାରୀ ଏବଂ ପୁରୁଷ ଉଭୟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରେ ତଥାକଥିତ ନାରୀ ଏବଂ ପୁରୁଷ ଉଭୟଙ୍କର ଗୁଣ ରହିଛି । ଜୀବନକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତର ଅର୍ଥାତ୍ ସୂକ୍ଷ୍ମରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମତର କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଏହି ଉଭୟ ପ୍ରକାର ଗୁଣଗୁଡ଼ିକର ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅବଦାନମାନ ରହିଛି । ଏହି ଗୁଣ-ଗୁଡ଼ିକ ସେହିଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂରକ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଏହିଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂରକ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ତଥାପି ସେହି ଆପାତ ତାରତମ୍ୟ-ଗୁଡ଼ିକର ମାନଦଣ୍ଡ ସାହାଯ୍ୟରେ ବିଚାର କଲେ ହୁଏତ ଏପରି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ଆମ ଭିତରର, ଆମେ ପୁରୁଷ ଅଥବା ସ୍ତ୍ରୀ ଯାହା ହୋଇଥାଉଁ ପଛକେ, ଆମ ଭିତରର **feminine** ହିଁ ସମ୍ଭବତଃ ସବା ଆଗ କବିତା ପାଇଁ ସାହସ କରେ, ସୃଜନ ପାଇଁ ସାହସ କରେ । ଆମ ଭିତରେ ଥିବା **masculine**ଟି ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଆଗଭର ହୋଇ ଆପଣାକୁ ଦେବାଲାଗି ରାଜି ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ସେହି ରାଜି ହେବାରୁ ହିଁ ଆମ ଭିତରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ଜନନୀ ଆମକୁ ନିମିତ୍ତରୂପେ ବାଛନ୍ତି ଓ ଆମକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ସୃଜନରତା ହୁଅନ୍ତି; ଆମକୁ ସୃଜନଶୀଳ କରନ୍ତି, ପ୍ରଭବ ସମର୍ଥ କରାଇ ଆଣନ୍ତି । ଆମର ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣାକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି । ତାହାର ଫଳରେ ହିଁ ଆମ ଭିତରର ପୁରୁଷ ନମନୀୟ ହୋଇ ଆସେ, ସ୍ପର୍ଶଗ୍ରାହୀ ହୁଏ, କବି ହୁଏ ।

ତେଣୁ ଜ୍ଞାନର ଧାରା ଭାବର ଧାରାଠାରୁ ଆଦୌ ପୃଥକ ନୁହେଁ । ଆମ ଭିତରେ ଆମକୁ ଏକ ନିତ୍ୟ-ଅତିକ୍ରମଣର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଯୋଗାଇ ଦେଇ ଯିଏ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇ ଯାଉଥାଏ, ତାହାର ସମ୍ବନ୍ଧ କେବଳ ଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ, ଅଥବା କେବଳ ଭାବ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଭାବ ଆପଣାକୁ ଏକ ପକ୍ୱତାର ସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ କରି ଆଣି ପାରିଲେ ତାହା ଜ୍ଞାନର ମଧ୍ୟ ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥାଏ । ଅପରିପକ୍ୱ ଭାବ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ଭାବପ୍ରବଣତା ହୋଇ ରହିଥାଏ, ପଥର ଟାଙ୍ଗର ଉପରେ ବିଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା ମଞ୍ଜି ପରି ତାହା କୌଣସି ଉତ୍ପାଦନ ସାମର୍ଥ୍ୟର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଜ୍ଞାନ ପାଖଲ ହେଲେ ଭାବର ସଖ୍ୟ ପାଏ, ଆପଣାକୁ ଅବନତ କରିଆଣେ, ଅନୁରାଗରେ ପରିଣତ ହୁଏ । କବି କୋଲ୍‌ରିଜ୍ ଇଉରୋପର ଯେଉଁ ଯୁଗରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ସେହି ଯୁଗରେ ଜ୍ଞାନକୁ ଭାବଠାରୁ ଅଲଗା କରି ଚହ୍ଲାଇ ନ ଦେଲେ ଜ୍ଞାନ ବା ଭାବ କୌଣସି ଗୋଟାକୁ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ଧରି ହେବନାହିଁ ବୋଲି ସମୀକ୍ଷକ-ମଣ୍ଡଳରେ ଆଶଙ୍କା କରାଯାଉଥିଲା । ଆମ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଆମ ହୃଦୟଠାରୁ ଅଲଗା କରି ଚହ୍ଲାଇ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ହୁଏତ ମସ୍ତିଷ୍କମାନେ ହୃଦୟର ନିନ୍ଦା କରୁଥିଲେ ଓ ହୃଦୟମାନେ ମସ୍ତିଷ୍କର ନିନ୍ଦା କରୁଥିଲେ । ହୁଏତ ଉଭୟେ ଆପଣା ଆପଣାର ଦ୍ୱୀପରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ଓ ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରମାଦ ବୋଲି ମଣୁଥିଲେ । ତେଣୁ ସ୍ୱନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ଡେଇଁବାପାଇଁ ସମର୍ଥ ହେଉ ନ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ମୋଟେ ଚହ୍ନି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ହୁଏତ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଭାରି ଖଣ୍ଡିଆ ଭାବରେ ଚହ୍ନୁଥିଲେ । ଆମର ଏ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ମଣିଷ ଦୁଇଟି ପୃଥକ୍ ଆବେଦନ ରୂପେ ଦୁଇଟିର ବିଚାର କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଦୁଇ ଭାଗ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସଂସାରଟାକୁ ମସ୍ତିଷ୍କଦ୍ୱାରା ବଞ୍ଚନ୍ତି ଏବଂ କବିତାକୁ ଭାବଦ୍ୱାରା ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଆଣ୍ଠୁ ବାନ୍ଧନ୍ତି । ସମ୍ପର୍କଗୁଡ଼ାକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ବୁଦ୍ଧିଆଳ ହୁଅନ୍ତି, ସତର୍କ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଆବେଗଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାରି ଭାବ-ପ୍ରବଣ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଭାବ ଉଭୟେ ଉଭୟଠାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି,—ଜୀବନରେ ଅସଲ ଅଙ୍ଗୀକାରଗୁଡ଼ାକଠାରୁ ଆପଣାକୁ ଦୂରଛଡ଼ା କରି ରଖିଥାଆନ୍ତି । ଭାରି ଲୁଚାଇ କରି ହୃଦୟଟିକୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ଏବଂ ବୁଦ୍ଧିର ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ାକୁ ପକାଇ ବାହାର ସଂସାରଟାକୁ ସତେ ଅବା ଜୁରି କରି ବାହାରିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କବିତା ଲେଖନ୍ତି; ସଙ୍ଗରେ କବିତାର ଜରି ଚାଦର ପଛରେ ଆପଣାର ଅସଲ ମୁହଁଗୁଡ଼ିକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ନିଜ ଭିତରେ ନିଜର ଆଦୌ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଜୀବନର ପ୍ରୀତିକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଦରଦ ରୂପେ ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇଥିବା ଇଂରାଜୀ କବି ଜନ୍ କୀଟ୍ସ୍ ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ଚିଠିରେ କେଡ଼େ ଜୀବନମସ୍ତ କରି ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ, କବି କଦାପି ମହୁମାଛି ହେବନାହିଁ, କବି ଫୁଲଟିଏ ହେବ । ଫୁଲଟିଏ ହୋଇ ଫୁଟିବ,—ଯେଉଁଠି ଅଗ୍ରାଏ ମାଟି ବା ଟିକିଏ ଆର୍ଦ୍ରତା ପାଇବ, ସେଠାରେ ସିଏ ଫୁଲଟିଏ ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠିବାକୁ ମନ କରିବ । ଫୁଲ ଫୁଟେ, ମହୁମାଛି କଦାପି ଫୁଟେ ନାହିଁ, ମହୁମାଛି ମଧୁହରଣ କରି ନେବାକୁ ଫୁଲରୁ ଫୁଲ ହୋଇ ବୁଲୁଥାଏ । ଫୁଲ କଦାପି ମହୁମାଛି ହେବାକୁ ମନ କରେ ନାହିଁ । ବଗିଚା ଭିତରୁ ମହୁମାଛିର ପ୍ରବେଶକୁ ନିଷିଦ୍ଧ କରି ରଖାଯାଉ ବୋଲି ସିଏ କଦାପି ଗେହ୍ଲା ହୋଇ ଦାବୀ କରିବାକୁ ଯାଏନାହିଁ । ଫୁଲ ଫୁଟିଲେ ମହୁମାଛି ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ ଏବଂ ତା' ଭିତରେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ମଧୁର ଅପହରଣ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ସେ ଭଲକରି ଜାଣିଥାଏ, ତଥାପି ଫୁଟେ । ଭିତର ଅନୁରାଗ ଏବଂ ଆପଣାର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧର୍ମପ୍ରତି ଅଙ୍ଗୀକାର କେତେ ନିବିଡ଼ ହୋଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଯେ ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟି ଉଠିପାରେ, ସେହି କାହାଣୀଟିକୁ କେବଳ ସେହି ଫୁଲଟି ହିଁ କହିପାରିବ ଓ ବୁଝିପାରିବ । ମହୁମାଛି ସେଗୁଡ଼ାକ କେବେହେଲେ ବୁଝି ପାରିବ ନାହିଁ । କଥାଟିକୁ ଅଧିକ ବୁଝାଇ ଦେଇ କବି ଜନ୍ କୀଟ୍ସ୍ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଦେବା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ସମ୍ପଦ ଲାଭ ହୋଇପାରେ, ତାହା ଏକ ଭୁଲ୍ ଧାରଣା । ଅଧିକ ଦେଲେ ଯାଇଁ ଅଧିକ ମିଳେ; ଆପଣାକୁ ନିଃଶେଷିତ ଓ ନିବିଡ଼ କରି ଦେଇ ପାରିବାରେ ହିଁ ଜୀବନ-ବଣିଜ ସତକୁ ସତ ସର୍ବାଧିକ ସାର୍ଥକତା ଲାଭକରେ । କବି ଆପଣାକୁ ଦିଏ, ଆପଣାର ନିବିଡ଼ତମ ଉପଲବ୍ଧିଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ସମସ୍ତଙ୍କ ସକାଶେ ବିହାଇ ଦିଏ, ପରିଚିତ ଅପରିଚିତର ଆଦୌ କୌଣସି ଭେଦ ରଖେନାହିଁ । ଭିତରେ ବିଶ୍ୱାସର ଗଣ୍ଠି କେଡ଼େ ଦୃଢ଼ ହୋଇଥିଲେ ଆପଣାକୁ ଏହିପରି ଅନାବିଳ ଏବଂ ନିଷ୍କଳ ଭାବରେ ଦେଇ ହେବ, ଜଣେ କବି ସଂଗ୍ରହକାରୀ ସଂସାରୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସେହି କଥାଟିକୁ କଦାପି ବୁଝାଇ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଜୀବନକୁ କେତେ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଭଲପାଇଲେ ଓ ଅନ୍ତଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅନନ୍ତ ଯାଏ ସବୁଟି ସହିତ କେତେ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ତଦାତ୍ମକ ହୋଇ ରହି ପାରିଲେ ଯେ ଆପଣାକୁ ଫୁଲଟିଏ ପରି ଦେଇହେବ ଓ ଫୁଲଟିଏ ପରି ଏକ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧ ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚି ହେବ, ସେ କଥା କେବଳ ଜଣେ କବି କହିପାରିବ । ଭଲ ପାଇବା, ତଦାତ୍ମକ ହେବା, ପ୍ରଗାଢ଼ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ଦେବା,—ଏସବୁ କିଛି ନୁହେଁ,—କବି ତାହାକୁ ନିଜର ଧର୍ମ ବୋଲି ହିଁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଥାଏ । ଯଥାର୍ଥ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଆଦୌ କୌଣସି କିଛି ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ

ହୁଏନାହିଁ; ଆମର ସ୍ୱଭାବ ହିଁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ଧର୍ମୀ ହୋଇ ପାରିଲେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

ଯିଏ ନେବାକୁ ହିଁ ଧର୍ମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥାଏ, ସଂଗ୍ରହ କରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହେବା ଓ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦଖିବାକୁ ହିଁ ଜୀବନର କାମ୍ୟତମ ସୁତୃପ୍ତି ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାଏ,—ସିଏ ଜୀବନ କହିଲେ ପ୍ରଧାନତଃ ଯେଉଁ ବହିର୍ଜଗତକୁ ବୁଝେ, କିନ୍ତୁ ସେହି ବହିର୍ଜଗତଠାରୁ ସର୍ବଦା ଏକ ଦୂରତା ରକ୍ଷାକରି ରହିଥାଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ମଣିଷ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଭଲପାଇ ପାରେନାହିଁ ବୋଲି ଅଧିକାର କରିବା ଲାଗି ନିଜ ଭିତରେ ଏକ ଦୁଷ୍ଟ ଆତୁରତା ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଆତୁରମାନେ ଭାରି ଦୀନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଜମା କରିଥିବା ଓ କରୁଥିବା ଆପଣାର ସକଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭଣ୍ଡାର ସତ୍ତ୍ୱେ ଅତି ଦୀନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସକଳ ଅନିତ୍ୟ ଭିତରେ ସେହି ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ନିତ୍ୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି ଆପଣାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ସଂସାରକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରିଦ୍ର କରି ପକାନ୍ତି । ଆମର ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସାରରେ ଧନ, ଜ୍ଞାନ, କ୍ଷମତା, ଦକ୍ଷତା ଏବଂ ତଦ୍ରୁପ ଆହୁରି କେତେକେତେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆମର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସ୍ତୂପାକୃତ ହୋଇ ରହିଛି । ସେହି ସ୍ତୂପଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ଆମର ଆଖିଗୁଡ଼ାକୁ ପୋତିକରି ରଖିଛି । ଆମ ଦୁଆରଗୁଡ଼ାକ ଖୋଲି ପାରିବା ଲାଗି ହୁଏତ ଏତେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଖାଲି ଥାନ ନାହିଁ । ତଥାପି, ଏହି ସବୁଯାକ ସମ୍ପନ୍ନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମ ଭିତରେ ଏବଂ ଆମ ବାହାରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ପୃଥିବୀକୁ ଭାରି ଅଲକ୍ଷଣା କରି ରଖିଛି । ମଣିଷର ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ପର୍କଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ଅଲକ୍ଷଣା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଡୋରଗୁଡ଼ିକ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନାନା ଅନ୍ତରଙ୍ଗଭାବରେ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖି ପାରୁଥାନ୍ତେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଶାସ୍ତି ହୋଇ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି, ଜୀବନ ଭିତରକୁ ଆସିବା ଲାଗି କୌଣସି ବାଟ ପାଉନାହାନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ପଣ୍ଡିତମାନେ କର୍କଶମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ କର୍କଶ ହେବା ଲାଗି ବୁଦ୍ଧି ଓ ତନ୍ତ୍ରପ୍ରସୂତ ନାନା ସରଞ୍ଜାମ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ାକ ଦୈତ୍ୟ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ଓ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବାରୁଦ ଜମା କରି ପାରିଲେ ବସୁନ୍ଧରା ଆପଦଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ରହିପାରିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର କେହି ଦେବା-ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି, ଆପେ କୌଣସି ବାଟ ଚାଲୁ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ ରାଜି ନୁହନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ମହୁମାଛି ହେବାକୁ ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ହିଁ ଆଧୁନିକ ପୁରୁଷାର୍ଥର ଏକମାତ୍ର ଅର୍ଥନୀତି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଫୁଲଟିଏ ହୋଇ ପାରିବା ଲାଗି, ଆପଣାକୁ ଦେବାଲାଗି କେହି ରାଜି ହେଉନାହାନ୍ତି । ଫୁଲଟିଏ ହେବା ଓ ଆପଣାକୁ ଦେବାପାଇଁ ମନ

କରିବା,—ସେମାନେ ତାହାକୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏକ ନିର୍ବୋଧ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ମନେ ବି କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, କାଳ ପ୍ରାୟ ଏତେ ପରିମାଣରେ ଅଣ ଅନ୍ତଃସାର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ ପୃଥିବୀରେ ତଥାପି କବିମାନେ ଅଛନ୍ତି ।

ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳମାନେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି କବିମାନେ ରହିଛନ୍ତି । କ୍ଷମତା ଓ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଜୟଜୟକାର ହେଉଛି, ତଥାପି କବି ଉପସ୍ଥିତ ରହିଛି । କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ସମ୍ମୁଖରେ ଏକ ଆହ୍ୱାନ ପରି ହୋଇ ରହିଛି । କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଯେ ଜୀବନର ଅସଲ ପରିଚୟ ନୁହେଁ, ବହୁଳ ସଂଗ୍ରହଦ୍ୱାରା ନିଜକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ମନେ କରିବା ଯେ ଜୀବନର ଅସଲ ପରିତର୍ପଣ ନୁହେଁ, ସେହି କଥାଟିକୁ କହିବା ସକାଶେ କବି ମହଜୁଦ ରହିଛି । କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଯେତିକି ଯେତିକି ଏହି ପୃଥିବୀ-ଜୀବନର ସବୁତକ ଜାଗାକୁ ମାଡ଼ି ବସି ଏକା ଭୋଗ କରିବି ବୋଲି ଉଦ୍ଧତରୁ ଅଧିକ ଉଦ୍ଧତ ହୋଇ ବାହାରୁଛି, କବି ତଥାପି ତାକୁ ସାହସର ସହିତ 'ରହ' ବୋଲି ସତର୍କ କରି ଦେଉଛି । କ୍ଷମତାଧୀଶମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ଭୂମିଗୁଡ଼ିକୁ ସତେ ଅବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୁହାଳରେ ପରିଣତ କରି ବାହାରିଥିବା ସମୟରେ କବି ସେହି ଘରଟିକୁ ଯଥା ସମ୍ଭବ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିବା ସକାଶେ ସତେ ଅବା ପଣ କରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ଅବଶ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ଏପରି ହୋଇଛି, ଯେତେବେଳେ କି ଆମ ଅନେକଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ରାଜା ହୋଇ ବସିଛି ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ କବିଟିଏ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚି ରହିବ ବୋଲି ଆମଠାରୁ ଥାନ ଟିକିଏ ମାଗୁଛି । ଏକାବେଳକେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ବହନ କରିବା ଓ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ସହିବା,—ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ଅବସ୍ଥା । ସେହିପରି ହୋଇ ରହିଥିବା ହେତୁ ଆମେ ନିଜ ଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଦାରୁଣ ଢଙ୍ଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଛୁଁ । ସତେ ଅବା ନିଜେ ଛେଳି ହୋଇ ନିଜ ଭିତରର ଫୁଲଗଛଟିକୁ ଝୁଙ୍କି ଖାଇଦେବାକୁ ବସିଛୁଁ । ଅଥବା, ଛେଳିଟି ବିଶ୍ରାମ ନେଉଥିବାବେଳେ ଆମେ ଏପାଖର ଧଡ଼ା ଖୋଲି ଫୁଲଟି ପାଖକୁ ଆସୁଛୁଁ । ଗୋଟିକୁ ଆଉଟି ପାଖରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଛୁଁ ଓ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକାବେଳକେ ଦୁଇଟିଯାକକୁ ଭୋଗ କରି ପାରୁଛୁଁ ବୋଲି ଏକ ପ୍ରକାର ଆତ୍ମ-ପ୍ରସାଦ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଛୁଁ । ବାହାରେ ଛୋଟା ହୋଇ ବାଟ ଚାଲୁଛୁଁ । ଗୋଟିଏ ପାଦ ଆଗକୁ ପଡ଼ୁଥିବା ସମୟରେ ଆଉଟି ସତେ ଅବା ଗୋଦଡ଼ା ଗୋଡ଼ ପରି ପଛକୁ ଟାଣି ଧରିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଏବଂ ଆମ ଭିତରେ ଲାଗିଥିବା ଏହି ଲୀଳାଟି ଆମ ବାହାର ସଂସାର ଉପରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଆମ ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ଧନାକୁ ମୂଳତଃ ଏକ ଦ୍ୱିବିଭଜିତ ଫନ୍ଦାରେ ହିଁ ପରିଣତ କରି ରଖିଛୁ । କବି ତା'ର ମଣିଷ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ମଣିଷକୁ ଆଦର କରି ରହିଯିବ ଅଥବା

ତାହାକୁ ଏକ ଅନ୍ୟ ସମ୍ଭାବନା ତଥା ଅନ୍ୟ ସାହସିକତାର ଆହ୍ୱାନ ଦେବ, ଯେଉଁମାନେ ତଥାପି କବି ହୋଇ ରହିବାକୁ ହିଁ ମନସ୍ଥ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ତାହା ହିଁ ଏକ ବୃହତ୍ତର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣର ଅବସର ଆଣି ଜୁଟାଇ ଦେଇଛି ।

ଭିତର ଆଉ ବାହାର ମଧ୍ୟରେ ଏହିପରି ଏକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରେ ପଡ଼ି ଅନେକ କବି କାଳସୀ ଶକ୍ତିର ଶରଣ ନିଅନ୍ତି । ସେମାନେ କଳାଶକ୍ତିକୁ କାଳସୀ ଶକ୍ତି ବୋଲି ବୁଝନ୍ତି । କାଳସୀ ବାହାରୁ ଆସେ, ଆମର ଆଠପହରୀ ପରିଚୟଗୁଡ଼ାକୁ ଅନ୍ଧାର କରିନିଏ, ଆମକୁ କ୍ଷଣକପାଇଁ ନିଚ୍ଛୁଏ, ଆମକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ନାନା ଅଘଟଣକୁ ଘଟାଏ; ତା'ପରେ ଆମେ ଆଗରୁ ଯାହାଥିଲୁ, ଆମକୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଯାଏ । ଅନେକ ମଣିଷ କଳାଶକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସାମୟିକ ଓ ବହିର୍ଗତ ଏକ ବଳାତ୍କାର ବୋଲି କଳ୍ପନା କରନ୍ତି । ମଣିଷର କଳାଶକ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ ମଣିଷର ନୁହେଁ, ତାହା ବାହାରୁ ଆସି ତାକୁ ଅଧିକାର କରିନିଏ ଓ ସେହି ସମୟଟି ସକାଶେ ତାଦ୍ୱାରା କେତେ କ'ଣ ଘଟାଏ । ସେହି ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ଶେଷ ହୋଇଗଲେ ବିଚରା ମଣିଷଟି ପୁନର୍ବାର ଆପଣାର ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ ସମତଳଟି ମଧ୍ୟକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସେ; ତାଦ୍ୱାରା ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଏତେକଥା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଲା, ଆପଣାର ପରିଚିତ ପରିଧିଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ସିଏ ସେକଥା ଅବିଶ୍ୱାସ କରିପାରେ ନାହିଁ । କଳା ଏବଂ କବିତାର ଯେ ଏକ ଉତ୍ପ୍ରେରଣ-ଶକ୍ତି ରହିଛି, ଏହିପରି ଏକ କାଳସୀଶକ୍ତିକୁ ମାନୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ସେକଥା ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ହୁଏତ ପ୍ରକୃତ କଥାଟି ହେଉଛି ଯେ, ଅସଲ ଶକ୍ତିଟି ସେହିମାନଙ୍କୁ ଭୂମି ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରେ; ମାତ୍ର ସେମାନେ ତାହାକୁ ନିଜସ୍ୱ ଶକ୍ତିରେ ପରିଣତ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ତାହାକୁ ସେମାନଙ୍କର ସମଗ୍ର ଜୀବନ ଭୂମିଟି ମଧ୍ୟରେ ଚରାଇ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା, ସେମାନେ ଯେଉଁଠାରେ ଅଛନ୍ତି, ସେଠାରେ ଏପରି ଅସକ୍ତ ଭାବରେ ପୋତି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଯେ, ପାହାଚ ଉଠିବାର ଉଦ୍‌ବେଳନଗୁଡ଼ିକ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଆପଣାର ଚଳିତା ଭୂଇଁଗୁଡ଼ିକ ଛାଡ଼ି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ହୁଏତ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଡରନ୍ତି । କିମ୍ବା ଯାହା ସକାଶେ କ୍ଷଣକ ଲାଗି ମୁଗ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ସୃଜନ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ ଅଧିକୃତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ତାହାର ସେହି ଅବଧିଟି ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିଲେ ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କର ପରିଚିତ ପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆପଣାର ଔଚିତ୍ୟ ହରାଇ ବସିବେ, ଏହିପରି ଏକ ମୂଳଭୂତ ଅବିଶ୍ୱାସ ସେମାନଙ୍କ କାଳସୀ ତତ୍ତ୍ୱରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ହିଁ ବାଧ୍ୟ କରି ରଖିଥାଏ ।

ଅବିଶ୍ୱାସୀମାନେ ସହଜରେ ଧରା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଉତ୍ତେଜନାର ମୁହୂର୍ତ୍ତ-
ଗୁଡ଼ିକ ଆସୁଥାଏ ଚାଲି ଯାଉଥାଏ । ହୁଏତ ଏହିମାନେ ହିଁ କାବ୍ୟକାରିତା ମଧ୍ୟରେ
କାବ୍ୟର ଆଳଙ୍କାରିକତାକୁ ସର୍ବମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଦିଅନ୍ତି, ବାକ୍ୟକୁ ରସାତ୍ମକ ପରିଧାନରେ
ଭୂଷିତ କରି ଦେଇ ତାହାକୁ ହିଁ କାବ୍ୟ ବୋଲି ମାନନ୍ତି । କାବ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା ଏବଂ
ସମୀକ୍ଷା ସମୟରେ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ନିୟମ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କାବ୍ୟକୃତିର ବାହ୍ୟ
ସଜ୍ଜାଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଜାଇବାରେ ଲାଗି ଯାଆନ୍ତି, ଭିତରକୁ ପଶିବା ଲାଗି ସାହସ ମଧ୍ୟ
କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ କାବ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ଶୈଳୀସର୍ବସ୍ୱ ହୋଇ ରହନ୍ତି,
କାବ୍ୟାୟତନର ଶିଳାଭଙ୍ଗ କରନ୍ତି । ଜୀବନରୁ କଳାକୁ ଅଲଗା କରି ଦେଖନ୍ତି ।
ଆପଣାର ଅନିଚ୍ଛା ଏବଂ ଭୟଗୁଡ଼ାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ କଳାଲାଗି କଳାର
ସ୍ଲୋଗାନ ଦିଅନ୍ତି । କଳାକୁ ଜୀବନର ଏକ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ ନ କରି କେବଳ
ଏକ ବାହ୍ୟାଭରଣ ବୋଲି ବୁଝନ୍ତି । ଦିନରେ ଜୀବନ ଭିତରେ ଲିଟର ପିଟର
ହୁଅନ୍ତି, ରାତିକୁ କଳାକୁ ଲୋଡ଼ନ୍ତି । ଜୀବନ ପ୍ରତି କଳାର କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି
ବୋଲି ସହଜରେ ବୁଝିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆମ ଆଧୁନିକ କାଳର
ଏକାଧିକ ଶୈଳୀପ୍ରଧାନ କାବ୍ୟକାରିତା ପଛରେ ଏହିପରି ଏକ ବ୍ୟାଧିତ ବୋଧ
ଅନେକ ଗଭୀରକୁ ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ିକ ପୋତି ରଖିଥିବାର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥାଏ ।
ଅସଲ କବିର କବିତା ତା'ର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଦୀପ୍ତି ଆଣି ଦେଇଥାଏ । ସେହି
ଦୀପ୍ତି କବିତାକୁ କେବଳ ଏକ ବାହ୍ୟ ଆଚ୍ଛାଦନ ହୋଇ ରହିଯିବାକୁ କଦାପି ବାଟ
ଛାଡ଼ିଦିଏ ନାହିଁ । ତାହା ସମଗ୍ର ଜୀବନକୁ ସନ୍ଦୀପିତ କରେ, ଏକ ନୂତନ ସ୍ୱପ୍ନରେ
ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ବିଚରଣକୁ ଉଦ୍‌ବେଳିତ କରେ । ବାଟ ଚାଲିଇ ନିଏ, ନୂଆ
ଆଖି ଯୋଗାଇ ଦିଏ, ଅଧିକ ଗ୍ରହଣଶୀଳ କରିଏ, ଜଣେ କବିର ଆଖିରେ, ସମସ୍ତ
ଜୀବନ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାଲାଗି ସମର୍ଥତା ଅର୍ପିଦିଏ । କବିତାର ଏହି
ସନ୍ଦୀପନ ଶକ୍ତି ହେଉଛି ତାହାର ଅସଲ ଶକ୍ତି । ଯେଉଁ କବି ଆପଣାର ସୃଜନ
ମଧ୍ୟରୁ ସେହି ଶକ୍ତିମନ୍ତ୍ରର ସନ୍ଧାନ ପାଏ, ସିଏ କଦାପି କାଳକୀ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ
ରଖିପାରେ ନାହିଁ : ସିଏ ଆଦୌ କୌଣସି କାଳସୀକୁ ମାନେନାହିଁ । ଆପଣା
ସହିତ ତାହାର ଶକ୍ତିମନ୍ତ୍ର ସାକ୍ଷାତ୍କାର ହୋଇଥାଏ, ତାହାର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ହିଁ
ସିଏ ସକଳ ମଣିଷଙ୍କୁ ଦେଖେ, ସମଗ୍ର ଜୀବନକୁ ଦେଖେ । ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକର
ଦିକ୍‌ପଟ୍ଟ ଉପରେ ହିଁ ସିଏ ଜୀବନକୁ ଦେଖିବାର ବାଟ ପାଇଯାଏ । ତା'ର ଆପଣା
ଜୀବନରେ ଏକ ନବଦୀକ୍ଷିତ ଜନ୍ମଲାଭ କରେ ।

କବିତାର ପାଦୁକା ଉପରେ ବସି କବି ଏହି ସଂସାର ଛାଡ଼ି ଆଉ କୁଆଡ଼େ
ଚାଲିଯିବାକୁ ଆଦୌ ମନ କରେନାହିଁ । ସିଏ ଏହି ସଂସାରରେ ହୋଇ ରହିଥାଏ,

ସଂସାରକୁ ଆପଣା ବାରତା କହେ, ଅନାଗତର ବାରତା କହେ, ଅନ୍ତରଙ୍ଗତାର ବାର୍ତ୍ତା କହୁଥାଏ । ଆମେ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଜୀବନର କେବଳ ଉପରେ ଉପରେ ରହି ରୁଟିନ୍‌ଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ସୁଖ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରୁଥିବା ସମୟରେ କବି ଆମର ନୟନଗୁଡ଼ିକରେ ନୂତନ ଦ୍ୱାରମାନ ଖୋଲି ଦେଇଯାଏ । ସିଏ ଆମର ସହିତ ରହିଥାଏ, ତଥାପି ଅଧିକ ଦେଖୁଥାଏ ଓ ଅଧିକକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ଆପେ ପାଇଥିବା ନୂତନ ବାରତାଟିକୁ ସିଏ ଯଥାସମ୍ଭବ ଆମର ଭାଷାରେ ଆମ ପାଖରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବାର ଅନୁରାଗ ରଖିଥାଏ । ତେଣୁ ଯାବତୀୟ ସଂସାର ବୈରାଗ୍ୟ କବିକୁ ତା'ର ଅସଲ ଧର୍ମଟିରୁ ବିଚଳିତ କରିନେବାର ହିଁ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଇଂରେଜ କବି ଉଇଲିୟମ୍ ଓ୍ୱାର୍ଡ୍‌ସଓ୍ୱର୍ଥ ପ୍ରାୟ ସେହି ଅର୍ଥରେ ହିଁ କବିକୁ **'a dear and genuine inmate of the household of man'** ବୋଲି କହିଛନ୍ତି **(Preface to Lyrical Ballads)** । ଆପଣାର କଥାଟିକୁ ଆହୁରି ପ୍ରାଞ୍ଜଳ କରିଦେଇ ସେ କହିଛନ୍ତି ଯେ, କବିମାନେ କେବଳ କବିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଲେଖନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଲେଖନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସରେ ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଭାଷାରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଯୁଗ ଆସିଛି, ଯେତେବେଳେ କି କବି କେବଳ କବିମାନଙ୍କର, ସୁଜ୍ଞ ଓ ସୁଧୀମାନଙ୍କର ବୁଝିବା ସକାଶେ ହିଁ କବିତା ଲେଖିଛି । ଆଗକାଳେ ରାଜସଭାରେ ରାଜାର ମନକୁ କାବ୍ୟର ମଲ୍ଲୀମାଳ ଦେଇ ତୋଷିବାର ବ୍ରତ କରିଥିବା କବିମାନେ ସେହିପରି କବିତା ଲେଖୁଥିଲେ । ଏବେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ରହି ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ କବିମାନେ ତଥାପି ନିଃସଙ୍ଗ ବୋଧ କରୁଛନ୍ତି, ଆହ୍ୱାନ-ଗୁଡ଼ିକ ନ ଶୁଣିବା ପରି ସତେ ଅବା କାନ ବୁଜି ରଖିଛନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ପ୍ରତିମାମାନ ପୂଜୁଛନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ଭର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସତେ ଅବା ଆପଣାର ଅଲଗା ପାଚେରୀଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ସ୍ୱରମଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କବିତା ଲେଖୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଆମର ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ଆମଠାରୁ ନିର୍ବାସିତ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟ ସଂସାରର ନାନା ବିଡ଼ମ୍ବନା ମଧ୍ୟରେ ଏଇଟିକୁ ଏକ ଅନ୍ୟତମ ବିଡ଼ମ୍ବନା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରେ । ସେହି ବିଡ଼ମ୍ବନାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସିବା, ମନୁଷ୍ୟର ପକ୍ଷରେ ରହିବା, ଆମ ଆଗରେ ନାନାବିଧ ଶବ୍ଦ ବସାଣରେ ଆପଣାର ମିଛ ଦୈନ୍ୟଗୁଡ଼ାକର ଉଦ୍‌ଗାର ନ କରି ମନୁଷ୍ୟକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ସାଙ୍ଗରେ ନେବା—ସଂପ୍ରତି କବିତା ସମ୍ମୁଖରେ ସେହି ବୃହତ୍ତ୍ର ଆହ୍ୱାନଟି ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି । କବିର ଗୋଠ ବୃହତ୍ତର ମାନବସମୂହର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷାସ୍ପୃ-ତନଟିଠାରୁ ଆଦୌ ଅଲଗା ନୁହେଁ । ତେଣୁ ସିଏ ଯେତିକି ଶୀଘ୍ର ସମ୍ମତ ହୋଇ ଆପେ ବୁଣିକରି ରଖିଥିବା ବିଡ଼ମ୍ବନାଗୁଡ଼ିକର ଜାଲଟି ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି

ଆସିବ, ତାହା ପୃଥିବୀ ପକ୍ଷରେ ସେତିକି ଅଧିକ ମଙ୍ଗଳକାରକ ହେବ । ତା'ନିଜ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ମଙ୍ଗଳକାରକ ହେବ ।

ଯଦି କବିତା ଜୀବନ ଲାଗି ହୁଏ, ଜୀବନକୁ ଉଦ୍ବେଳିତ କରିଦେବା ଅର୍ଥାତ୍ ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକର ଉନ୍ମୋଚନ କରିବା ହିଁ ଯଦି କବିତାର ସର୍ବମୂଳ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଭାଷା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଜୀବନର ଭାଷା ହୋଇ ପାରିବା ଉଚିତ୍, ସେହିପରି ଉଦ୍ବେଳନକାରୀ ହେବା ଉଚିତ୍, ଉନ୍ମୋଚନକାରୀ ହୋଇ ପାରିବା ଉଚିତ୍ । ଆଗକାଳରେ ଯେତେବେଳେ କବିତା କେବଳ କେତୋଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅବସରର ଓ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରାୟ ଏକ ଚିତ୍ତପ୍ରସାଧନର ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଅଧିକାଂଶତଃ ସେହି ପ୍ରସାଧନ ହିଁ, ସେଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଭାଷାର ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ଉପଜୀବ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆଗେ ପଣ୍ଡିତମାନେ କବିତା ଲେଖୁଥିଲେ, ଶୁଣାଉଥିଲେ; ଏବଂ ରସିକମାନେ ତାହାକୁ ଶୁଣୁଥିଲେ । କାବ୍ୟକାରିତାର ମେଘମାନେ ଭୂଇଁକୁ ନ ଛୁଇଁବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିପାରିବେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ଜୀବନ ପାଖରୁ କବିତା ଯେତିକି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହି ପାରୁଥିଲା, ତାହାକୁ ସେତିକି ସିଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ତେଣୁ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଭବମସୃ ଭାଷା ଅପେକ୍ଷା ଧୀଷଣାଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଭାବରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା ଭାଷାକୁ କବିତାର ଭାଷା ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳୁଥିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡର କବି **Gray 'the language of the age is never the language of poetry'** ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ସେହି କାଳରେ ସମ୍ଭବତଃ ସେହି ପ୍ରୟୋଜନଟିର ପୂରଣ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାକୁ କଥିତ ଭାଷା ଓ ଲିଖିତ ଭାଷା ଏହିପରି ଦୁଇ ଭାଷାରେ ବିଭାଜିତ କରାଯାଉଥିଲା । ଲିଖିତ ଭାଷାକୁ ଉତ୍ତମର୍ଣ୍ଣମାନେ ସାଧୁଭାଷା ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ସର୍ବଜନର ଭାଷାକୁ ଅସାଧୁ ବୋଲି କୁହା ନ ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସୁଜନ ଓ ସୁଧୀମାନେ ତାହାକୁ ପ୍ରାୟ ସେହି ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁ-ଥିଲେ । ସବୁଠାରୁ ବିଚିତ୍ର କଥା ହେଉଛି, ସେମାନେ ନିଜ ଘରେ ସ୍ୱପରିଜନମାନଙ୍କ ମେଳରେ ଅବଶ୍ୟ କଥିତ ଭାଷାରେ ସବୁ କାମ ଚଳାଉଥିଲେ, ମାତ୍ର କବିତା ଲେଖିଲା ବେଳକୁ ଅଥବା ଶୁଣିବା ବେଳକୁ ଭାଷାକୁ ନେଇ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନ୍ୟ ଦୋଳାରେ ବସାଇ ଦେଉଥିଲେ ।

ଏପରି କରିବାଟା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବତ ସେହି କାଳର କାବ୍ୟ ବିନୋଦନର ସମଗ୍ର ଗଠନକାର୍ଯ୍ୟଟି ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅଙ୍ଗ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଇଉରୋପରେ ପ୍ରାୟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କବିତାମାନେ କୌଣସି କଥିତ ଭାଷାରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଲାଟିନ୍

ଭାଷାରେ ଲେଖା ହେଉଥିଲେ । ଭାରତବର୍ଷରେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କବିତା କେଉଁଠି ଭିତରେ ଆଦୌ ଖାପ୍ ଖାଇ ପାରୁ ନ ଥିଲା । ବୁଦ୍ଧଦେବ ଆସିବାପରେ ପ୍ରାକୃତର ସପକ୍ଷରେ ଏକ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର କ୍ରମେ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମକୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଆପଣା ଭଣ୍ଡାରର ଏକ ଧନରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ଲାଗିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସଂସ୍କୃତର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ହିଁ ପୁନଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା । ଲୋକଜୀବନର ଭାଷା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଲାଗି ପୁନର୍ବାର ପ୍ରାୟ ସହସ୍ରକାଳ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ରାଜସଭାମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତକୁ ଛାଡ଼ି 'ଭାଷା'ରେ କାବ୍ୟମାନ ଲିଖିତ ହେଉଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ସଂସ୍କୃତର ଅନୁକରଣରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ବିଶେଷ ଶାବ୍ଦିକ ବ୍ୟୂହର ଭିଆଣ କରାଯାଇ ଭାଷାକୁ ତାହାର ଭିତରେ ପୂରାଇ ଦିଆଗଲା । ଗୀତର ସେହି ବିଶେଷ ଭାଷାକୁ ବୁଝିବା ଲାଗି କବିମାନେ ଗୀତାଭିଧାନ ଲେଖିଲେ, ପ୍ରଚକ୍ଷୁ ସାହାଯ୍ୟରେ ଚକ୍ଷୁକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ପରାମର୍ଶମାନ ଦେଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଭାରତୀୟ ସମାଜ କୁଳୀନ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଏହିପରି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଦୂରତାକୁ ହିଁ ସଂସ୍କୃତିର ଏକ ବୃହତ୍ତ୍ୱ ଲକ୍ଷଣ ବୋଲି ମାନି ନେଲାପରି ଭାଷା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସାଧୁ ଭାଷା ବୋଲି ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଖିଲ ବିଶେଷ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପାଇ ରହିଲା । ଏବଂ ଅଧିକତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମର ଯାବତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ତାହାକୁ ହିଁ କାମୁଡ଼ି ଧରି ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲା । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭାରତବର୍ଷର ଭାବ ସଂକ୍ରମଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ନବଜାଗରଣ ଆସିଥିଲା, ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ତାହା ଭାରତବର୍ଷର ଲୋକାୟତକୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତମାନେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନୂତନ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକର ତରଙ୍ଗ ବାଜି ନୂତନ ଧର୍ମ, ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ନୂତନ ଚେତନା କଥା କହିଲେ, ଜାତୀୟତାବାଦୀ ହେଲେ, ଦେଶ ଲାଗି ସ୍ୱାଧୀନତାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲେ; ତଥାପି ବୃହତ୍ତର ଲୋକାୟତନଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ପୁରୁଣା ବିଭାଜନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ ନୂତନ ତରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ତଳଯାଏଁ ଆସି ପାରିଲା ନାହିଁ । ବିପ୍ଳବ ଓ ଆଦର୍ଶବାଦଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ସେହି ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ସ୍ତରରେ ରହିଗଲେ । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦୂରତାମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ଯାବତୀୟ ନବୀନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ପଣ୍ଡ କରି ଦେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଆମର ଦ୍ୱିବିଭାଜିତ ଭାଷା ସେହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଟିକୁ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ରହିବାରେ କମ୍ ସହାୟତା କରୁନାହିଁ ।

ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟର 'ରୋମାଣ୍ଟିକ୍' ଯୁଗରେ ଭାଷାର ପ୍ରାକୃତ-ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୱେଷଣ କରି କବିତାର ମାଧ୍ୟମରେ ତାହାକୁ ପରିଚିତ କରାଇବା ସକାଶେ

ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସାହପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ୟମ କରାଯାଇଥିଲା । ଆଗରୁ କବିତାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାୟ ଏକ ସର୍ବମାନ୍ୟ ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାର ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନକାରୀ ମହଲରେ ତାହା ହିଁ **Poetic diction** ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ଥିଲା । ନିର୍ବାଚିତ କେତୋଟି ଶବ୍ଦ ଅଥବା ବାକ୍ୟାଂଶକୁ କବିତାରେ ବ୍ୟବହୃତ କରିପାରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସମ୍ଭବତଃ ସେଗୁଡ଼ିକ ଲିଖିତ ଗଦ୍ୟ ଅଥବା କଥିତ ଚଳଣିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପାରୁ ନ ଥିଲା ବୋଲି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ କବିତାର ଭାଷା ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ କବିମାନେ ଏଥିରେ ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଆଣିଲେ । **'To bring my language near to the language of men',**— କବି ୱାର୍ଡ଼ସୱାର୍ଥ ଏହାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ବା ସମଗ୍ରତର ଭାବରେ କହିଲେ, ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ କବିତାର ନୂତନ ଅଭିମୁଖ୍ୟ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ଆଗରୁ କବିତା ଉଡ଼ାଇ ନେଉଥିଲା, ଭୂଇଁରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ପକାଉଥିଲା । କବିତାର ସଂସାର ଆମର ଏହି ସଂସାରଟିଠାରୁ ବେଶ୍ ଏକ ଦୂରତା ରକ୍ଷାକରି ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥିଲା । ସେଠାରେ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଭାଷା ଚଳୁଥିଲା । ଏକାବେଳକେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ବସନ ପରିଧାନ କରି ସେହି ଭାଷା ଏବଂ ସେହି କବିତା ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଆମର ଏହି ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନ ଓ ତା'ର ବେହରଣଗୁଡ଼ିକୁ ସେହି ଅନ୍ୟ ପରିମାପକଟି ଅନୁସାରେ ମହଲ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ପଣ୍ଡିତମାନେ ଯେକଥା କହୁଥିଲେ, ତେଣୁ ସାଧାରଣ ଜନମାନେ ତାହାକୁ ମାନି ନେଉଥିଲେ । ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ କବିମାନେ ସେହି ଉପେକ୍ଷିତମାନଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ପାଠକ ଧାଡ଼ିରେ ଆଣି ବସାଇବାକୁ ମନ କଲେ । କପଡ଼ାର ଦଉଡ଼ିଗୁଡ଼ାକରେ ବାନ୍ଧି ସେମାନେ ପାଠକକୁ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠାକୁ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ କରି ନେଇଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ନାହିଁ । ଜୀବନର ଏହି ଭୂମି ତଥା ବିଚରଣ ମଧ୍ୟକୁ କବିତା ମଧ୍ୟରେ ଧରି ଦେଇଥିବା ସକଳ ସମ୍ପଦକୁ ବହନ କରି ଆଣିବାକୁ ମନ କଲେ । କବିତାର ଭାଷା ଉପରେ ହେବା ଉଚିତ, ତାହାର ସନ୍ଦର୍ଭଟିକୁ ଆଲୋଚନା କରି **Lyrical Ballads**ର ମୁଖବନ୍ଧରେ ୱାର୍ଡ଼ସୱାର୍ଥ **'to keep my readers in the company of flesh and blood'** ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ । ଏହି ଘୋଷଣାଦ୍ୱାରା କବି ଆପଣାକୁ ଆଣି ଜୀବନ ପାଖରେ ଧରି ଦେଲା, ଭୂଇଁରେ ବାଟ ଚାଲିଲା ।

ସାମୂହିକ ଜୀବନର ଫଳଗୁଡ଼ାକ ନାନାବିଧ କାରଣରୁ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ଯଥାର୍ଥ ସମୂହର ସ୍ତରରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିନାହିଁ । ଉପରିଷ୍ଟ ଚତୁର ବର୍ତ୍ତମାନେ ପ୍ରପଞ୍ଚର ସହଜ ପ୍ରକିସ୍ଥିତିକୁ ସତେ ଅବା ଜାଣି ଶୁଣି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସବା

ତଳଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରକୁ ସଞ୍ଚାରିତ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଉନାହାନ୍ତି । ଜାତିସ୍ୱବୋଧର ଯାବତୀୟ ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ସମ୍ଭାବ୍ୟସ୍ୱକୁ ସତେ ଅବା ଏକ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ସ୍ତରରେ ନେଇ ରଖି ଦିଆଯାଇଛି । ସେହି ସ୍ତରଟି ସତେ ଅବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରିତ ଭାବରେ ବୃହତ୍ତର ଜୀବନ ସ୍ତରଟିକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଆମର କଳା, ସାହିତ୍ୟ, କବିତା ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସେହି ସୀଢ଼ିଟିକୁ ନିୟମନଦ୍ୱାରା ତଳି ଛାଡ଼ି ରହିଯାଉଛି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ଭୋଗାଧିକାର ଲାଭ କରିଥିବା ବିଶେଷ ବର୍ଗ-ଗୁଡ଼ିକ ତାହାକୁ ହିଁ ନିରାପଦ ବୋଲି ମାନୁଛନ୍ତି । ଆମ ସାମୂହିକ ଅସ୍ତିତନସ୍ଥ କେତେଟିକ ମଣିଷ ଜୀବନର ତଥାକଥିତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭୋଜ୍ୟ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ନିଦକ ହୋଇ ଭୁଞ୍ଜି ପାରିବେ ବୋଲି ଅବଶିଷ୍ଟ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ଲାଗି କେବଳ ତଥାକଥିତ ସ୍ଥୂଳ ହରକତ ଏବଂ ହନ୍ତସନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଇଛି । ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ଭାରତବର୍ଷର ସଂସ୍କୃତିରେ ତାହା ହିଁ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅନ୍ୟନାମ ହୋଇ ରହି ଆସିଥିଲା । ଏବଂ ତାହାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଧର୍ମ ଶାସନ ତଥା ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତତାର ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳି ଆସିଥିଲା । ଏହି ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଦଶକଗୁଡ଼ିକରେ, ଅଗାମୀ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମାନବ ସମାଜ ଏକ ନୂତନ ଯୁଗାଭ୍ୟୁଦୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଏବଂ ସଚେତନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସେହି ନୂତନ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ଲାଗି ଆପଣାକୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିବାର ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଏଠାରେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତମାନେ ସାଧାରଣଙ୍କଠାରୁ ତଥାପି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ସାମୂହିକ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମ ଓ ଅଭିକ୍ରମ ପ୍ରଧାନତଃ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ ଆମର ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତମାନଙ୍କ ହାତରେ ରହିଛି, ଆମର ଭିତରେ ତଥାପି ଆମକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ରଣପା ଚଢ଼ି ବୁଲୁଥିବା ମାତ୍ର କେତେ ଜଣଙ୍କର ଗଭମଣ୍ଡନ ହୋଇ ରହିଛି । ଆମ କବିତା ଆମ ଘର ବାହାରେ ରହିଯାଇଛି, ଘରକୁ ଆସିବାକୁ ସତେ ଅବା ଖର ଭୟ କରୁଛି । ତା'ର ବାସନା, ତା'ର କାମନା ତା'ର ଅନ୍ୱେଷଣ ତଥା ତାହାର ଅଭିପ୍ରାୟଗୁଡ଼ିକ ସତେ ଅବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦଣ୍ଡ ଭାବରେ ଆପଣାର ଏକ ଅଲଗା ମନ୍ଦୁଡ଼ ତିଆରି କରି ତାହାରି ଭିତରେ ଯାଇ ରହିଛି । କବିତା ଲାଗି କବି ଅନ୍ୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ଏବଂ ଅନ୍ୟ ମୁଲକଗୁଡ଼ିକର ବଜାରରେ ମୂର୍ତ୍ତି ଖୋଜି ବୁଲୁଛି । ଆପଣାର ଭାଷାକୁ ମଧ୍ୟ ସିଏ ସେହି ବଜାରରେ ଯାଇ ଖୋଜୁଛି ।

ତା'ର ଭାଷାକୁ ସିଏ ଏପରି ନାନା ବିଚିତ୍ର ଚିତ୍ରର ପରିଧାନଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡାଇ ରଖିବାକୁ ମନ କରୁଛି, ଯାହା କି ଆମ ଏ ପାଖର ଭୂଚଳଟିକୁ ଅଦୌ ମାନୁଥିଲା ପରି ଦିଶୁନାହିଁ । ଆରେ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଭାଷା ଜବନ୍ତ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକଠାରୁ ହେଉଛି

ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର କବିମାନଙ୍କର ଭାଷା ଆମ ନିଜ ଭାଷାର ଦାଣ୍ଡିଗୁଡ଼ାକ ପାଖରୁ ସେତିକି ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିଛି । ଆମର ମିଥ୍, ଆମର ଚିହ୍ନକଳ୍ପ ଏବଂ ଆମର କଥାବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ଆମର କବିମାନଙ୍କୁ ଖାଲି ଖାଉଆ ଲାଗୁଛି କି କ'ଣ, ସେମାନେ ନିଜ କବିତାଘରଟିକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ଲାଗି ତେଣୁ ସର୍ବବିଧ ବୈଦେଶିକ ଓ ବାହାରର ବରାଦ କରି ଆଣିବାକୁ ମନ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସତ ଅନୁରାଗର ସମ୍ଭାରଗୁଡ଼ାକ ମୂଳରୁ କେଉଁଠି ଭାରି ଅଦାଗିଆ ହୋଇ ବଦଳି ଯାଇଛି କେଜାଣି, ସେମାନେ ଆମର ଏଠାରେ ଗ୍ରହଣୀୟ ଆଦୌ କିଛି ରହିଛି ବୋଲି ସତେ ଅବା ମୋଟେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ଆମ ଭାଷାରେ ଆବଶ୍ୟକ ପରିମାଣରେ ସବୁକଥା ବର୍ତ୍ତେଇ, ବେଢ଼ି ଦେଇ ଉଡ଼ୁଆଳ କରି କହି ହେବନାହିଁ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବାରୁ ସେମାନେ ବହିରେ ପଢ଼ିଥିବା ଅନ୍ୟ କେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀ-ମାନଙ୍କର ଭାଷାର ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏଠି ଆପଣାର ବକ୍ତବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ଅଥବା ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକରେ ତାହା ନିପୁଣ ଅଥବା ଅନିପୁଣ ଭାବରେ ସେମାନେ ଯାହାକିଛି ବି ଉଧାର କରି ପାରୁଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ହିଁ ନିଜର କବିତା ଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନଭାଷା ବୋଲି ଦାବୀ କରୁଛନ୍ତି ଓ ଲୋକମାନେ କାହିଁକି ବୁଝିଲେ ନାହିଁ ବୋଲି ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । କୌଣସି ଏକ ଭୂମିକୁ ଓ ଭାଷାକୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜର ଭୂମି ଏବଂ ନିଜର ଭାଷା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଜଣେ ମଣିଷ ଭିତରେ ଯେତିକି ଧୃତି ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ଓ ଆପଣାର ଚେରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଯେତିକି ପ୍ରତ୍ୟୟ ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଆମର ଏବର କବିମାନେ ନାନା ସମ୍ଭାର ତଥା ଦୁରାଗ୍ରହଗତ କାରଣରୁ ସେହି ଧୃତିକୁ ହରାଇ ବସିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛନ୍ତି । ସମାଜର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକରେ ଆପଣାର ଚେକାଟିକୁ ଜମାଇ ବସିଥିବା ସାମନ୍ତମାନଙ୍କ ପରି ଆମର କବିମାନେ ମଧ୍ୟ ଅବିକଳ ସାଆନ୍ତ ବନି କବିତା-ଅରଣ୍ୟରେ ଶଳଭ ହୋଇ ରହିବାକୁ ସତେ ଅବା ପଣ କରି ବାହାରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନେ ନିର୍ମାଣ କରୁଥିବା କବିତାର ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଅଲଗା ହୋଇ ଯାଉଛି । ସେହି ଭାଷାକୁ ମୁଣ୍ଡ ଖେଞ୍ଚି କରି ବୁଝିବାକୁ ହେଉଛି । ବୁଝିବା ବେଳକୁ ତେଣେ ହୃଦୟ ସତେ ଅବା ଭାରି କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଟମାନେ ପରକ୍ରି ସିଦ୍ଧ ସାହେବ ହୋଇ କବିତାର ଏହି ନୂଆ ଖାଦାନଟି ଭିତରୁ ହୃଦୟମାନଙ୍କୁ ବହିଷ୍କାର କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । କେତେ କେତେ କୁର୍ସି ଉପରେ ବସି ସେମାନେ କେତେ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ହୋଇ ଦିଶୁଛନ୍ତି; ତଥାପି ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତଙ୍କ ପରି ଦିଶୁଛନ୍ତି ।

ସାହିତ୍ୟର ଓ କାବ୍ୟର ସାମନ୍ତବାଦୀ ଯୁଗରେ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ହିଁ କାବ୍ୟକୁ ଗିଳି କରି ରହିଥିଲା । ଅଳଙ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ହିଁ କାବ୍ୟ ନୈପୁଣ୍ୟର ଅସଲ ଅସ୍ତ୍ର ବୋଲି

ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉଥିଲା । ସେହି କବିତା ବିନୋଦନ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା, ମନୋରଞ୍ଜନ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା । ଜୀବନର ଅସଲ ସମସ୍ୟା ଏବଂ ଅସଲ ଶୋକଗୁଡ଼ାକରୁ ମଣିଷକୁ ଭୁଲାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆମର ଏହି ସାମ୍ପ୍ରତିକ ଯାହାକୁ ଆଧୁନିକ କବିତା ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ସତେ ଅବା ସେହି ପୂର୍ବର ଗୀତ ଯୁଗ ଭଳି କୌଣସି ଗଡ଼ିଆ ଭିତରକୁ ଫେରି ଯିବାପାଇଁ ଆମକୁ ଖାଲି ପ୍ରରୋଚନା ଦେଉଛି । ଆମର ଅସଲ କଥାଗୁଡ଼ାକ କହି ପାରିବା ପାଇଁ ତା' ପାଖରେ ସତେ ଯେପରି ଆଦୌ କୌଣସି ଭାଷା ନାହିଁ । କୌଣସି ବେଦନା ନାହିଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ପ୍ରରୋଦନା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ତା'ର ଭାଷା କେତେ ଶ୍ରମ ସହିତ କେତେ କେଉଁ ରାଜ୍ୟରୁ ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା ଚିତ୍ରକଳ୍ପ ଓ ଶୈଳୀ ବେଭରକୁ ମାଗି ଆଣି ଆମର ଏହି ଦାଣ୍ଡଗୁଡ଼ାକୁ ଚକଚକ କରି, ମନୋରଞ୍ଜନ କରି ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ସତ, ମାତ୍ର ଆମେ ତା' ପାଖକୁ ହାତ ଲମ୍ବାଇଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଯେପରି ଆମର ହୋଇ ଧରା ଦେବାକୁ ଆଦୌ ରାଜି ହେଉନାହିଁ । ଆଧୁନିକ କବିମାନେ ଆମ ଘରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ବିଦେଶୀ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି,—ଯବା ଆଗ ସତେ ଅବା ସେହି ବିଦେଶରୁ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇବେ ବୋଲି ଆତୁର ହୋଇ ଏଠି ଡିଆଁ ମାରି ସେଠାକୁ ଚାଲିଯିବା ସକାଶେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହେଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ କି ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବେ, ବିଗତ କେତେ କାଳ ଧରି ଘରୁ ଚାଲି ଯାଇଥିବା ଗେଲ୍ହାପୁଅ ପରି ସେମାନେ ପୁଣି ଘରକୁ ଫେରିବେ ଓ ଘରକୁ ଘର ବୋଲି ଚିହ୍ନିବେ,—ଏହି ଘରକୁ ଭଲ ପାଇବେ ଓ ଏହି ଘର ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞ ରହିବେ । ଆଗାମୀ କବିତା ସତେ ଅବା ଏହିପରି ଏକ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ତେଣୁ ଆମ କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ଅତୀତର ଏହି ଔପନିବେଶି-କତାବାଦର ବିଲୋପ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । କବିତାର ଭାଷା ବଦଳୁଛି, ଆସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଭାଷା ଆପଣାକୁ ଅନୁକୂଳିତ କରି ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଭାଷା ଆସ୍ଥାକୁ ଗିଳି ପକାଇବାର ଅପଘଟକୁ କ୍ରମେ ଅପଘାତ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରାଗଲାଣି । କବିତା ଜୀବନର ସତୀର୍ଥ ହେବାକୁ ମନ ବଳାଇଲାଣି । ଭଲ ପାଇବାର ନାନା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ଭଲ ପାଇବାର ଅପସହିତାମାନ ଲେଖିବା ଅପେକ୍ଷା ସତକୁ ସତ ଭଲ ପାଇବା ଯେ ଏକ ଅଧିକ ସୁସ୍ଥ ପଦ୍ଧତି, ଆମ କବିମାନେ କ୍ରମେ ତାହା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ଭାଷାକୁ ମଧ୍ୟ ବଦଳାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ।

କବିତା, ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ୟକ୍ ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶ,—ସମ୍ୟକ୍ ଅବଲୋକନ ଏବଂ ସମ୍ୟକ୍ ଅଙ୍ଗୀକରଣ । ଅନେକ ମଣିଷ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କହିଲେ ସତେ ଅବା ସତ୍ୟ ଏବଂ

କଲ୍ୟାଣ ସହିତ ସମାନ୍ତର ଭାବରେ ଗଢ କରୁଥିବା ଗୋଟାଏ ଆଉ କ'ଣକୁ ବୁଝୁଥାନ୍ତି । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ବୋଧକୁ ସେମାନେ ସତ୍ୟ ତଥା ଶିବର ବୋଧଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିଥିବା ଆଉ କୌଣସି ବୋଧକୁ ବୁଝନ୍ତି । ତେଣୁ ଆପଣାକୁ, ସତେ ଅବା ଏକ ବହିର୍ମୁଖତାଧର୍ମୀ ପୁଲକ ଓ ପ୍ରସନ୍ନତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ, ସେମାନେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଉପାସକ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ହିଁ ଐକାନ୍ତିକ ଅର୍ଥାରୋପଣଦ୍ୱାରା କବିତାକୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ଅନୁଭୂତିର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ମଧ୍ୟରେ ଆଣି ପକାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରିବାକୁ ହେଲେ ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶ ନ କଲେ ଭାବ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ହୁଏନାହିଁ । ଭାବ ନାମରେ ଅନ୍ୟ ଶହେ ପ୍ରକାର ଆତୁରତାକୁ କାନ୍ଧରେ ବସାଇ ବୁଲୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ହୁଏତ ଭାରି ରାଜସିକ ଭାବରେ ଭାବପ୍ରବଣ ହୋଇ ରହିଥାଉ ସତ, ମାତ୍ର ଭାବର ଭୂମିକୁ ସ୍ପର୍ଶ ହିଁ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି କରିବାକୁ ହେଲେ ସତ୍ୟର ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହୁଏ; ଅର୍ଥାତ୍, ସତ୍ୟକୁ ସାଙ୍ଗୀକୃତ କରିନେବାକୁ ହୁଏ ଓ ଆପଣାକୁ ସତ୍ୟର ସାଙ୍ଗୀକୃତ କରି ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ନାନାଭଳି ଅହଙ୍କାରଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଯେଉଁମାନେ ଭୂତଦୟା ଭିତରେ ପଶିଥାନ୍ତି ଏବଂ ହିତୈଷଣାକୁ ହିଁ ଶିବର ଉପାସନା ବୋଲି ମନେ କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଶିବର ଅସଲ ଠେଇଟିକୁ ମୋଟେ ମାଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶ ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସତ୍ୟ, ଶିବ ବା ସୁନ୍ଦର କୌଣସିଟିର ଉପଲବ୍ଧି ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଏବଂ ସତ୍ୟର ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶ କଲେ ଶିବ ତଥା ସୁନ୍ଦର ଉଭୟ ସହିତ ଭେଟ ହୁଏ । ସେହିପରି ଆମେ ଶିବ ଓ ସୁନ୍ଦର ଯେଉଁଟିର ବାଟ ଦେଇ ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶର ଅନୁଭବ ଲାଗି ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରୁଥାଉ ପଛକେ, ଅସଲ ଥଳରେ ପହଞ୍ଚି ଆମେ ତିନୋଟିଯାକର ହିଁ ଉପଲବ୍ଧି କରୁ । ସ୍ୱଭାବ ଭେଦରେ ଆମ ଭିତରୁ କେହି ସତ୍ୟର ମାଧ୍ୟମରେ ଶିବ ଓ ସୁନ୍ଦରର ଅନ୍ୱେଷଣ କରନ୍ତି; ସେହିପରି ଆଉ କେତେମାନେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟିରୁ କୌଣସି ଗୋଟିକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ଅବଶିଷ୍ଟ ଦୁଇଟିର ଅନ୍ୱେଷଣ କରୁଥାନ୍ତି । ଗୋଟିକୁ ପାଇଲେ ତିନୋଟିଯାକ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି,—ତିନୋଟିଯାକ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅସଲ ଅନ୍ତର ଭୂମିରେ ସେହି ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଅନ୍ତି । ଆପାତତଃ ତିନୋଟି ଅଲଗା ଅଲଗା ବାଟରେ ବାହାରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ସେହି ଗୋଟିଏ ଥଳରେ ଯାଇ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟୁ ।

ବାଟରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଟକି ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନ କରୁଥିଲେ ଏହି ଗୋଟିଏ ଥଳରେ ଯାଇ ଭେଟିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ଅଟକିଯିବା ସକାଶେ ଅଧିବାଟମାନଙ୍କରେ କେତେ ପ୍ରଲୋଭନ ଅଛି । ସତ୍ୟକୁ ଏବଂ ଶିବକୁ ଛାଡ଼ି ଆମେ

ଖାଲି ସୁନ୍ଦରର ଉପାସନା କରୁଛୁ ବୋଲି କହିବାକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏକ ବିଚଳନକାରୀ ପୁଲକ ମଧ୍ୟ ଜାତ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ପୁଲକ ପାଖରେ ଅଟକି ରହିବାର ମନାସି କରି ଆଉ କେହି ଖାଲି ସତ୍ୟ ଅଥବା ଖାଲି ଶିବ ପାଖରେ ଅଟକି ଯାଇଥାନ୍ତି । କେହି ଖାଲି ସାହିତ୍ୟ କରେ ଆଉ କେହି ଖାଲି ସଙ୍ଗୀତ କରେ, କଳାବିତ୍‌ମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଖାଲି କଳା ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହନ୍ତି । ଏହି ସବୁକିଛୁ ପଛରେ ସେହି ଗୋଟିଏ ପରମ 'କଳାସର୍ଗକର'ଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ଯେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥାଏ, ତାଙ୍କର ପାଦଗୁଡ଼ିକ ଯେ ସେହି ଗୋଟିଏ ପୃଥିବୀମୟ ଜୀବନକୁ କ୍ଷେତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଲୀଳା କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଓ ସେହି ଲୀଳାର ମାଧ୍ୟମରେ ଆମକୁ ଯେ ପାହାଚ ପରେ ପାହାଚ ଉଠାଇ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି, କବୁଳ ଭାବରେ ଆପଣାର ତଥାକଥିତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପଥଟିକୁ ଆଦରି ରହିଥିବା ଯାଏଁ ଆଉ ସେକଥା ଲାଗି ଅର୍ଦ୍ଧୈ ହୋଇ ରହେନାହିଁ । ତେଣୁ କବିତା ଯେ କେବଳ ତଥାକଥିତ ସୁନ୍ଦରକୁ ଲୋଡ଼େ ନାହିଁ, ସୁନ୍ଦରର ଭିତରକୁ ଭେଦି ତାହାର ଯେ ସତ୍ୟ ଆଉ ଶିବ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଭେଟହୁଏ, ଆପଣାକୁ, ବେଳଗୁଡ଼ିକୁ ଏବଂ ପାହାଚଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣି ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦେଇ ପାରୁଥିଲେ ଯାଇ ସେହି ଉପଲବ୍ଧି ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଆମର କବିତା ଉନ୍ମୋଚନ ଧର୍ମୀ ହୋଇଥିଲେ ଯାଇ ସେକଥା ହୁଏ । ମାତ୍ର ଅନେକ ସମୟରେ, ଆମେ ରାଜି ହୋଇ ନ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଆମର କବିତା ମଧ୍ୟ ସତେ ଅବା ଗଣ୍ଠିଟିଏ ହୋଇ ବାନ୍ଧି ପକାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଆମକୁ ଆମର ଯାନ ଘରଟି ଭିତରେ କଳି ରଖି ସେଠି ସୁନାର ଲୋଭ ଦେଖାଉଥାଏ, ରୂପାର ଲୋଭ ଦେଖାଉଥାଏ, ଆମକୁ ସତେ ଅବା କୌଣସି ଏକ ରାଜ୍ୟରେ ଏକୁଟିଆ ରାଜା ବା ରାଣୀ କରି ବସାଇ ଦେବ ବୋଲି ଆମକୁ ଭାରି ଫୁସୁଲାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ, କୌଣସି ଏକ ବନସ୍ତ ଭିତରେ ଆମକୁ ଏକ ପାରଧି କରିବା ଲାଗି ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇ ଛାଡ଼ିଦେବ ବୋଲି ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦେଉଥାଏ । ସକଳ ଜାକଜମକ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେହି ମନ୍ତ୍ରଣା ଆମକୁ ସତେ ଯେପରି କୌଣସି ଏକ ଦ୍ୱୀପରେ ନେଇ ରଖିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ ।

ତେଣୁ ଅନ୍ୱେଷଣ-ପଥରେ ଆପଣାକୁ କ୍ରମୋନ୍ମୋଚିତ କରି ଆଣିବାକୁ ହୁଏ । ଅନ୍ତତଃ କ୍ରମୋନ୍ମୋଚିତ ହେବା ଲାଗି ରାଜି ହେବାକୁ ହୁଏ । ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ସାଧନା, ତପସ୍ୟା ଏବଂ ଅନୁଭବର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା, ସାହିତ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେଇଆ, କବିତାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେଇଆ । ଆପଣାର ଭିତରକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇଯିବାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ କ୍ରମରେ ଆମକୁ ଏପରି ଏକ ସ୍ୱହର ସନ୍ଧାନ ମିଳେ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ବାହାରେ କେତେ ନା କେତେ ଅର୍ଥ୍ୟିସ୍ୱତା ତଥା ସମ୍ଭାବନାକୁ ବହନ କରି ଆମର ଆଗରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମସ୍ତ

ଜୀବନ ଭୁବନଟି ମଧ୍ୟକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯିବା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ସୁଯୋଗ ମିଳିଯାଏ । ମର୍ମ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଭିତର ଓ ବାହାର ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ରର ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହୁଏ । ଚେତନା ଅସଲ ବିନ୍ଦୁଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିଲେ ଭିତର ବାହାର ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଉପଲବ୍ଧି ହୁଏ । ଯାବତୀୟ ନିଃସଙ୍ଗତାର କଳ୍ପନାମାନେ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପଳାନ୍ତି । ଏହି ସ୍ଥିତିଟିକୁ ହିଁ ସମ୍ୟକ୍ ଅବଲୋକନର ସ୍ଥିତି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରସାରଣ କ୍ରମରେ ଯାବତୀୟ କବିତା ଅବଶେଷରେ ଜୀବନର ସମୀକ୍ଷାରେ ହିଁ ପରିଣତ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ । ଆମର କବିତାକୁ ଯଦି ଆମେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପଳାୟନର ମାଧ୍ୟମରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରୁ ନ ଥିବା, ଆମ କବିତାକୁ ଏକ ଟାପୁ ପରି ବ୍ୟବହାର କରି ଯଦି ଆମେ ତାହାରି ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିବାକୁ କିମ୍ବା ତାହାର ଉପରେ ରାଜା ହୋଇ ବସିବାକୁ ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନ ଥିବା, ତେବେ ଆମ ଭିତରର କବି ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ବିକାଶ କ୍ରମରେ ଆମ ଭିତରର ସମୀକ୍ଷକକୁ ମଧ୍ୟ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ଆଣିବ । ଫରାସୀ ସାହିତ୍ୟିକ ଆନ୍ଦ୍ରେ ଜିଦ୍‌ଙ୍କ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ଆପଣାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଉତ୍ତରଣପଥରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହାନ୍ କବି ଜଣେ ସମୀକ୍ଷକ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ । ସିଏ କବିତା ଜରିଆରେ ଜୀବନର କଥା କହିବ । ଜୀବନର କଥା କହିବାକୁ ହେଲେ ଯେ ବାସ୍ତବବାଦ ନାମକ ଗୋଟିଏ ଜର୍ସି ପିନ୍ଧି ଏହିଠାରେ ଏହି ବାଡ଼ଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ପଡ଼ିରହି ତଥାକଥିତ ବାସ୍ତବଗୁଡ଼ାକୁ ଉଖାରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ପାଠକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ବିରେଚନକାରୀ ଆନନ୍ଦ ଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସେ କଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଜୀବନର କଥା କହିବାକୁ ହେଲେ ତଥାକଥିତ ଆଦର୍ଶବାଦର ଡିଙ୍ଗି ଉପରେ ବସି ଏଠା ଶୁଦ୍ଧ ଶୂନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଗତି କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ବୁଝାଇବ ନାହିଁ । ଜୀବନର କଥା କହିବାକୁ ହେଲେ ଜୀବନକୁ ସମ୍ୟକ୍ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ; ତାହାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତୁତଟିକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରିଦେବାକୁ ହେବ ।

ଜୀବନ କହିଲେ ଆମେ ଯେତିକି ଦେଖି ପାରୁଛୁଁ, କେବଳ ସେତିକିକୁ କଦାପି ବୁଝାଇବ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି, ଆମ ଜୀବନର ଯେତିକି ବା ଯେଉଁ ଅଂଶଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁଁ, ଆମକୁ କେବଳ ସେତିକି ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ଅଂଶଗୁଡ଼ାକ ଦେଖାଯାଉଛି । ଅଳପ ଦେଖିବାକୁ ଏବଂ ଅଳପ ହେବାକୁ ଆମେ ନିରାପଦ ମଣୁଛୁଁ ବୋଲି ହୁଏତ ଅଳପ ଦେଖୁଛୁଁ ଓ ଜୀବନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଳପ ହେବାକୁ ହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ମଣୁଛୁଁ । ଅଧିକ ଦେଖିବାକୁ ଓ ଅଧିକ ହେବାକୁ ମନ କଲା ମାତ୍ରକେ ଦେଖିବାର ତଥା ହେବାର ଦାୟିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନୁପାତରେ ଅଧିକ ବଢ଼ିଯାଏ । ସେତେବେଳେ ଆମେ କେବଳ ନଜର ହୋଇ ରହୁନାହିଁ,

ନିଜେ ସତେ ଅବା ଅଲଗା ଠିଆ ହୋଇ ସଂସାରଟାକୁ ଭୋଗ କରିବାର ଓ ତାହାର ମଧ୍ୟରୁ ଏହି ପୃଥିବୀର ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ ତୃପ୍ତିଗୁଡ଼ାକୁ ଲାଭ କରିବାରେ ହିଁ କଦାପି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହି ଯାଉନାହିଁ । ଅନେକ ମଣିଷ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳପ ଦେଖନ୍ତି ଓ ଅଳପ ହୁଅନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ଅଧିକ ଦେଖିବାକୁ ଓ ଅଧିକ ହେବାକୁ ସମ୍ମତ ହେଲେ ମଣିଷ ଭିତରୁ କବିର ଜନ୍ମ ହୁଏ । କବି ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖେ, ଉପସ୍ଥିତ-ଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟରୁ ଆଗାମୀଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିପାରେ । ଜୀବନକୁ ତା' ଭିତରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଗୁଡ଼ିକର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଦେଖିପାରେ । କବି ଭବିଷ୍ୟ ସତ୍ୟର ସ୍ପର୍ଶଲାଭ କରିପାରେ । ଦେହକୁ ଅଧିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଥିବା ଦେହାତୀତକୁ ଦେଖେ । ଏହି ଅଧିକ ଦେଖିବା ଓ ଅଧିକ ହେବାର ବ୍ୟାକୁଳତା କବିକୁ ଏକ ଅଧିକାକାଙ୍‌କ୍ଷୀ ଉଦ୍‌ବେଳନ ଆଣିଦିଏ । ଯାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ ଅଥଚ ସମ୍ଭାବନାରୂପେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସିଏ ତାହାର ଉଦ୍‌ଘୋଷକ ହୋଇ ବାହାରେ ଓ **'Make me thy lyre'** ବୋଲି ଗାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଯିଏ ଅଧିକ ଦେଖିଛି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଅଧିକ ହେବାକୁ ମନସ୍ଥ କରି ସାରିଲାଣି, ସିଏ କଦାପି ଯେତକ ଅଛି ସେତକ ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହେନାହିଁ । ଏକ ଈଶ୍ୱରୀୟ ଅସନ୍ତୋଷ ତାକୁ ଆଗାମୀ ଅଲୋକପର୍ବଟି ଲାଗି ମନ କରିନେଉ ବୋଲି ବାଟ ଗୁଡ଼ିଦିଏ । ଆପଣାର ଭବ, ସ୍ପୃହା, ଅନୁରାଗ ପ୍ରଭୃତି ଯାବତୀୟ ସମ୍ପଦକୁ ସିଏ ସେହି ଆଗାମୀ ପର୍ବଟି ପାଖରେ ସମର୍ପିତ କରି ରଖେ । ନିର୍ଭର ହୋଇ ମୁକ୍ତ ହୁଏ ।

ଅସଲ କବିତା କେବେହେଲେ ଏଇଟି ଏତକ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଯିବାର ପରାମର୍ଶ ଦିଏନାହିଁ । ଅସଲ କବିତା ଯାବତୀୟ ଚହଲା ତଳେ ଓ ଚହଲା ସନ୍ତୋଷ ଭିତରୁ କେଡ଼େ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଗୋଡ଼ କଢ଼ାଇ ନେଇଯାଏ । ଆଦୌ ବାଧ କରେନାହିଁ । ଆଦୌ ଭୟ ଦେଖାଏ ନାହିଁ; ମାତ୍ର ସତେ ଅବା ଆମର ହାତ ଧରି ଅବିକଳ ଜଣେ ସାଙ୍ଗପରି ଏହି ଏତକ ମଧ୍ୟରୁ ଆଗାମୀ ଭିତରକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଇଯାଏ । ଆମର ଏହି ଚହଲା ପରିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦିଏ; ଅର୍ଥାତ୍ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରସାରଣ ଘଟାଏ,—କବିତାର ଯଥାର୍ଥ ପବନ ବାଜିଲେ ସେଥିଲାଗି ଆମର ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମ ଭିତରେ ଥିବା ଠୁଣ୍ଟା ଡାଳଗୁଡ଼ିକରେ ହଠାତ୍ ଫୁଲ ଫୁଟି ଉଠିଲା ପରି ଅନୁଭବ ହେବାକୁ ଲାଗେ । କେଉଁଠାରେ ଯେ ଆଦୌ କୌଣସି ଡାଳ ଠୁଣ୍ଟା ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ, ଅନୁରାଗଦ୍ୱାରା ସବୁଟିରେ ଯେ ଅବଶ୍ୟ ଫୁଲ ଫୁଟିବ, ଅସଲ କବିତା ଆମକୁ କେଡ଼େ ନିଜର ହୋଇ ସେହି ଭରସାଟିକୁ ଦେଇ ଯାଉଥାଏ । ଅସଲ କବି ଆମ ଭିତରେ ଏକ କବିକୁ ଜନ୍ମଦିଏ । ଅଥବା ଅଧିକ

ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ କହିଲେ, ଆମ ଭିତରେ ଆମ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକତାର ଅନେକ ଉପେକ୍ଷା ଫଳରେ ଯେଉଁ କବିଟି ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ କରି ରଖିଥିଲା, ଯଥାର୍ଥ କବିତାର ସଖ୍ୟ ଲଭିକରି ସିଏ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସେ; ସାହସ କରେ, ଗୋଡ଼ କାଢ଼ି ବୁଲିବ ବୋଲି ବାହାରେ । ଆଗକୁ ଦେଖିପାରେ, ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିପାରେ, ସଙ୍କେତଗୁଡ଼ିକର ଠିକଣା ଅର୍ଥ ପାଇଯାଏ । ଆପଣା ଭିତରେ ଆପଣାର ସମ୍ମତ ବନ୍ଧୁଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର ବି କରେ । ଏହା ହିଁ ହେଉଛି କବିତାଦ୍ୱାରା ଆମ ପୃଥିବୀରେ ସାଧିତ ହେଉଥିବା ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ସେଥିଲାଗି. ଜଣେ କବି, ଜଣେ ଅସଲ କବି ହୋଇ ପାରିବାର ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ବନ୍ଧୁର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ !

ମାତ୍ର ସବୁ କବି କଦାପି ତାହା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯଦି ଜଣେ କବି ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କ୍ଷତକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ଅଥବା ଆପଣାର କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ଗାଡ଼କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ହିଁ କବିତା ଲେଖୁଥାଏ, ଯଦି ସିଏ ମୁଖ୍ୟତଃ ଜଣେ ଟେକ୍ନିସିଅନ୍ ହୋଇଥାଏ ଓ ସେହି ଟେକ୍ନିକ୍‌ର ସିଦ୍ଧିକୁ ହିଁ ନିଜର ସର୍ବ ଗରିଷ୍ଠ ସିଦ୍ଧି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥାଏ, ଯଦି କବି ଶବ୍ଦ ସହିତ ଶବ୍ଦକୁ ଯୋଡ଼ି ଦେବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ସୌଖୀନ କାରଗରି କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ତେବେ ସେହି କବି ଏକ ଦୁର୍ଗତ ସମୟର ଦୁର୍ଗତିକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଉତ୍କଟ ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ହିଁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । କଳାଗତ ଅନୁଧାବନର ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା ହୁଏ, କବିତାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ତାହା ହିଁ ହୁଏ । ଆମର ଏ ଯୁଗରେ କଳା, କବିତା ଓ କବିମାନେ ବହୁଗୁଣ ହୋଇ ସଂଖ୍ୟାରେ ବଢ଼ୁଛନ୍ତି, ଅଧିକ ଅଖିଦୃଶିଆ ହୋଇ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଉଛନ୍ତି, ଦରବାରମାନଙ୍କରେ ପୁରସ୍କୃତ ମଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି; ଏହିସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରସିକ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବହୁଗୁଣ ହୋଇ ବଢ଼ୁଛି, ତଥାପି ତେଣେ ବ୍ୟାଧିଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି, ପାଚେରୀମାନେ ଆକାଶଗୁଡ଼ିକୁ ଆଢ଼ୁଆଳ କରି ରଖିବାରେ ହୁଏତ ଅଧିକ ପରାକ୍ରମ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । କ୍ଷମତାର ମଣିଷମାନେ ବହୁ ଦର୍ପିତ ହେଉଛନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ କବିତା ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାଧିର ପଟକୁ, ପାଚେରୀଗୁଡ଼ାକର ପଟକୁ ଏବଂ କ୍ଷମତାର ପଟକୁ ଆଉଜି ପଡ଼ୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ହୁଏତ ଅସଲ ଶକ୍ତିର ଉଦ୍‌ବୋଧନ କରାଇ ପାରିବା ଭଳି କବିତା ଯଥେଷ୍ଟ .ପରିମାଣରେ ଲେଖା ହେବାକୁ ତଥାପି ବାକି ରହିଛି । ସେହିମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହିମାନଙ୍କୁ ତଥାପି ସହି ଯାଉଛୁ । ଯାବତୀୟ କଳା ସ୍ୱସ୍ଥତାର ହିଁ ବୃଦ୍ଧି ସାଧନ କରନ୍ତୁ । ମାତ୍ର ତାହା ଅନ୍ୟ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ କିପରି ତାହାଦ୍ୱାରା ଯୁଗଟାକୁ

କାମୁଡ଼ି ଧରିଥିବା ନିଉରୋସିସ୍‌ଗୁଡ଼ାକ ଦୂରୀଭୂତ ନ ହୋଇ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ମୂଳ ହୋଇ ଆମକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥାଏ, ମନୋବିଶ୍ଳେଷକ ଫ୍ରଏଡ୍ ଏକଦା ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହି ବିଷୟରେ ସାବଧାନ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ବିକାଶ କ୍ରମରେ ଜଣେ କବି ଯଦି ପାହାଚକୁ ପାହାଚ ଉଠି ସମ୍ୟକ୍ ଅବଲୋକନର ଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ ଏବଂ ଉପସ୍ଥିତ ଜୀବନର ଜଣେ ସମୀକ୍ଷକ ଭାବରେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଜୀବନର ଚିତ୍ରଟିଏ ଆଣି ଆମ ଆଗରେ ଥୋଇ ଦେଇପାରେ, ତେବେ ହୁଏତ ଏକଥା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ଜଣେ ସମୀକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ତା'ର ସ୍ୱାଭାବିକ ବିକାଶର କ୍ରମରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଗଭୀରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ଶେଷରେ ଜଣେ କବିର ଆଖିରେ ଜୀବନକୁ ଦେଖି ଶିଖେ ଓ କବିର ଭୂମି ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଏ । ବାହାରକୁ ସିଏ ଗଦ୍ୟରେ ଗଦ୍ୟରେ ସବୁକିଛି ଲେଖୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଯାହାକିଛି ଲେଖେ ତାହାକୁ ଜଣେ କବିର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରି ଲେଖେ । ତାହାର ଏହି ସଂପ୍ରସାରଣଟିଦ୍ୱାରା ତଥାକଥିତ ପଦ୍ୟ ଓ ତଥାକଥିତ ଗଦ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ରହି ଆସିଥିବା ବିବାଦଟି ଦୂର ହୋଇଯାଏ । ଏହି ଜୀବନକୁ ବାହାରୁ ବାହାରୁ ଦେଖୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷଙ୍କର ଆଖିକୁ ତାହା ଗଦ୍ୟରୂପେ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଓ ଭିତରର ପ୍ରସ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ଛୁଇଁପାରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହା ସତେ ଅବା ଏକ କାବ୍ୟମୟ ସଂରଚନା ପରି ଦୃଶ୍ୟମାନ ହୁଏ । ତଥାକଥିତ ବିରୋଧ ଏବଂ ବିଡ଼ମ୍ବନାଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଅସଲ ସୂତାଟି ଆଖିକୁ ଦିଶିଯାଏ, ହାତରେ ଧରି ବି ହୁଏ । ସେତେବେଳେ ସତ୍ୟମାନେ ଭିତର ସ୍ତରକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇ ଆସନ୍ତି । ଆପଣାର କାନ୍ଧ ଉପରେ ସମସ୍ତ ଯୁଗଟିକୁ ବହନ କରି ଯୁଗର ପଶ୍ଚାତରେ ରହିଥିବା ସେହି ଅସଲ ଅନୁମନ୍ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ପରି ହିଁ ମନେ ହେଉଥାଏ ।

ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ପଞ୍ଚମ ଦଶକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ କବିତାର ଏକ ସଂହତ ଇତିହାସ କ୍ରମ ରହିଛି । ଯୁଗ ପରେ ଯୁଗ ବଦଳିଛି, ପୁରୁଣା ପରିଣତ ଅଥବା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ନୂଆ କଳେବରରେ ଦେଖା ଦେଇଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀ କିମ୍ବା ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମୁଳ ଆଲୋଡ଼ନମାନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ଓ ତହିଁରୁ ନାନା ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତର ଘଟିଛି ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଏକ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଅବ୍ୟାହତ ରହିଛି; ପୁରୁଣା ସହିତ ନୂଆକୁ ମିଶେଇ ପଢ଼ି ହେଉଛି, ବୁଝି ହେଉଛି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଂକ୍ରମଣର ସ୍ପର୍ଶ ପ୍ରାୟ ଶହେ ବର୍ଷ ହେଲା ବାଜିଲଣି । ମାତ୍ର ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ସବା ଆଗ ଆମର ଏହି

ଭୂଇଁଟିକୁ ହିଁ ନିଜର ଭୂଇଁ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ଭୂଇଁ ଉପରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ବାହାରୁ ପ୍ରେରଣା ଆଣିବାକୁ ମନ କରିଛନ୍ତି ଓ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ନୂତନ ପ୍ରସାରଣମାନ ଘଟାଇଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଭାରତବର୍ଷକୁ ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିବା ପରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର କବିତା କ୍ଷେତ୍ରରେ କ'ଣ ଘଟିଛି କେଜାଣି, ଆମର ଅଧିକାଂଶ କବି ଭୂଇଁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହିଁ ପ୍ରବାସର ଧର୍ମରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଛନ୍ତି;—ମୂଳ ପ୍ରେରଣାଗୁଡ଼ିକ ବାହାରୁ ଆଣିଛନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲର ପରଗୁଡ଼ିକ ମୁଣ୍ଡରେ ଖୋସି ଆମର ଏ ଜଙ୍ଗଲରେ ମୁଖ୍ୟ ହୋଇ ନାଚିବାକୁ ମନ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ସାହିତ୍ୟରେ ଏକଥା ଘଟିଛି । ତେଣୁ ହୁଏତ ତାହାର ହାବୁକା ବାଜି ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ଘଟିଛି ।

ଏକ ନୂତନ ଦିକ୍ ପ୍ରସାରଣର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଓଡ଼ିଆ କବିତାର ସତ୍ୟବାଦୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଯଦି ଆପଣାକୁ ନୂତନ ଭାବେ, ବଳିଷ୍ଠତର ତଥା ପ୍ରଶସ୍ତତର ଭାବେ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ଏକ ଯୁଗ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ତେବେ ତା'ର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସବୁଜର ପର୍ଯ୍ୟାୟଟିକୁ ସଚେତନ ଭାବରେ ବାହାରୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରେରଣା ଆଣି ଆପଣାର କବିତାକୁ ନାନା ନୂତନ ନୈଶ ଓ ନୂତନ ଲମ୍ବମାନ ଯୋଗାଇ ଦେବାର ଏକ ବ୍ୟାକୁଳତା ବୋଲି କୁହାଯିବ । ସବୁଜ ପର୍ଯ୍ୟାୟର କବିମାନେ ନୂଆ ଛନ୍ଦରେ କବିତା ଲେଖିଲେ—ନୂତନ ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଗୁରଣା କଲେ ଓ ଆପଣାକୁ ଏକ ନୂତନ ନିର୍ମାଣର ବାର୍ତ୍ତାବହ ପରି ଅନୁଭବ ବି କରିଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବ୍ୟୂହଟି ଭିତରେ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝିବାକୁ ବାହାରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସେହି ବ୍ୟୂହଟି ସହିତ ଏକ ନିରନ୍ତର କଥୋପ-କଥନରେ ରତ ଥିଲେ, ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ପରିବର୍ତ୍ତନର କଥା କହିଥିଲେ, ପଳାୟନର କଥା କହିଥିଲେ; ନୂଆ ଓ ପୁରୁଣା ମଧ୍ୟରେ ଦୋଦୋ ପାଞ୍ଚ ହେଉଥିବା ପରି ସେମାନେ ଆପଣାର କବିତା ମଧ୍ୟରେ କେତେବେଳେ ଏ ପାଖକୁ ଓ ଆଉ କେତେବେଳେ ସେ ପାଖକୁ ଟାଣି ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ଏବଂ ବେଦନା ମଧ୍ୟରେ ତଥାପି ଏକ ସଂହତି ରହିଥିଲା, ସେମାନଙ୍କର ଅସଲ ଖୁଣ୍ଟଟି ବା ମେରୁଦଣ୍ଡଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସେହିଠାରେ ହିଁ ରହିଥିଲା । ଅସଲ ସବୁଜମାନେ ହଳଦିଆ ପଡ଼ି ଆସିଲା ବେଳକୁ କବିତାର ଡାଳଟିରେ ଯେଉଁ ନୂଆ ପତ୍ରର ସବୁ ଗଜୁରି ଆସିଲା ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀର ପଇତା ପକାଇ ଆମ ଆଗରେ ଆସି ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନେ ଆପଣାର ପତ୍ରିକାକୁ 'ଆଧୁନିକ' ବୋଲି ନାମିତ କଲେ ଏବଂ ଆପଣାକୁ 'ପ୍ରଗତିଶୀଳ' ବୋଲି କହିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ଆଧୁନିକତା ଏବଂ

ପ୍ରଗତି କହିଲେ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବଜାରର ସାମଗ୍ରୀକୁ ବୁଝୁଥିଲେ, ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମତବାଦ ଓ ସେଇଥିରେ କୁଆଁ ହୋଇଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯୋଜନାକୁ ବୁଝୁଥିଲେ ଏବଂ ତାହାର ଆନୁଗତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଆନ୍ତରିକତା ଥିଲା, ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସରେ ଖାଦ ନ ଥିଲା । ଯେଉଁ ପ୍ରେରଣାଟିକୁ ସେମାନେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଆକାରରେ ତାହାକୁ ପାଇଥିଲେ ଆମର ଏହି ସମାଜରେ ଏବଂ ଜୀବନର ଏହି ଭୂମିରେ ସେମାନେ ତାହାର ଲାଗି ଏକ ବାସ୍ତବ ବିପ୍ଳବ ଘଟାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ଓ ସେଥିଲାଗି ଆପଣାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ କରି ରଖିଥିଲେ । ସାହିତ୍ୟକୁ ସେମାନେ ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଏକ ସାଧନ ବୋଲି ବୁଝୁଥିଲେ ଏବଂ ତାକୁ ସେହିପରି ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ଭାରତବର୍ଷରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତି ଲାଗି ଜାତୀୟ ସଂଗ୍ରାମର ଯୁଗ । ଆମ ପ୍ରଗତିଶୀଳମାନେ ମଧ୍ୟ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଅନ୍ୟ ସାର୍ବତ୍ରୀୟ ନୂତନ ନିର୍ମାଣର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଚରଣ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଜାତୀୟ ସଂଗ୍ରାମଟିର ବିରୋଧ କରୁ ନ ଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ଗୋଠରେ ରହି ତାହା କରୁଥିଲେ ଓ ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଚିହ୍ନା ଦେଉଥିଲେ । ଏକ ଆତ୍ମ ସଚେତନ ସ୍ୱାଧୀନତାକାମୀ ଦେଶର ସମଗ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନର ଭୂମି ଉପରେ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନେ ଜାତୀୟ ସଂଗ୍ରାମର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିପୂରକ ଭୂମିକାଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ; ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଯେ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ସାମାଜିକ ଏବଂ ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ସମାନ ଭାବେ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନ ପାରିଲେ ତଥାକଥିତ ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଯେ କଦାପି ଜନଗଣର ଆକାଂକ୍ଷା ପୂରଣ କରି ପାରିବ ନାହିଁ, ସେହି କଥାଟି ବିଷୟରେ ସାବଧାନ ରହିବା ଦିଗରେ 'ପ୍ରଗତିଶୀଳ'ମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ସକାରାତ୍ମକ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଜାତୀୟତା ସଂଗ୍ରାମ ଯେତେ ଯେତେ ଅଧିକ ମୀମାଂସକ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ଏବଂ ରାଜନୈତିକ, ସ୍ୱାଧୀନତା ହାତ ପାଆନ୍ତାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା, ତେହୁଁ ତେହୁଁ 'ପ୍ରଗତିଶୀଳ'ମାନେ କ୍ରମେ ଦୁଇ ଭାଗ ହୋଇଗଲେ । ଭାଗେ ପୂରାପୂରି ରାଜନୀତି ଭିତରେ ପଶିଲେ ଏବଂ ଆଉ ଭାଗେ ପୂରାପୂରି ସାହିତ୍ୟ କଲେ । ଓଡ଼ିଆ କବିତା ଭିତରେ ଏକ 'ଆଧୁନିକ' ଯୁଗର ସଂସ୍ଥାପନା କରି ବାହାରିଲେ । ସେତେବେଳେ ପଶ୍ଚିମ ଇଉରୋପରେ ଟି. ଏସ୍. ଇଲିଅଟ୍‌ଙ୍କ ଯୁଗ । ଏହି ନୂତନ ପର୍ବରେ ସେମାନେ ଇଲିଅଟ୍‌ଙ୍କୁ ଗୁରୁପରି ମାନି ନେଲେ । ଖୁବ 'ଆଧୁନିକ' ହେଲେ, ଶୈଳୀ ଚଖିଲେ । ଏକ ନୂଆ ଭବିଷ୍ୟ, ନୂଆ ସମାଜ, ନୂଆ ମଣିଷ ଏବଂ ଏହିସବୁ ଲାଗି ଏକ ନୂତନ ଜାଗରଣ—ଏହି ସାର୍ବତ୍ରୀୟ

ସ୍ମୀତଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ଏଣିକି କବିତାରେ ସାରିବା ପାଇଁ ମନ କଲେ । ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ନୂଆ ଯୁଗ ଆଣିବାରେ ସବୁଯାକ ବଳକୁ ଖରଚ କଲେ । ସେମାନେ ଏପରି କରି ନିଜର ପୁରୁଣା ଅନେକ ସାଙ୍ଗଙ୍କୁ ହରେଇଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ସାଥିରେ ଶୁଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟବାଦୀ ଅର୍ଥାତ୍ ନିରଙ୍କୁଶ ଶୈଳୀବାଦୀ ଆଉ କେତେ ମଧ୍ୟ ଆସି ଜୁଟିଗଲେ । ତେଣିକି ଆଦୌ କୌଣସି ଖଳା ନ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଶୂନ୍ୟରେ ଧାନହଳାଗୁଡ଼ାକୁ ଲଦି ଖଳା ପରେ ଖଳା ମାରିବାର ପ୍ରବଳ ସ୍ୱପ୍ନମାନ ଦେଖା ହେଲା । ଓଡ଼ିଆ କବିତାରେ ଏକ ନୂଆ ସ୍ୱାଦ, ନୂଆ କପଟ ଏବଂ ନୂଆ କମିଆଁ ସୃଷ୍ଟି କରାଗଲା ।

ଆମର ଏହି ଭୂମିଟି ସହିତ ତାହା ମୋଟେ ଖାପ ଖାଇଲା ନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଆମର ତୂଳୀଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଭାରି ଜବରଦସ୍ତି କଲାପରି ଶୋଭା ପାଇବାର ଦାବୀ କଲା । ଆଦୌ କୌଣସି ଉତ୍ତରାଧିକାର ନ ଥାଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ତରାଧିକାରର ଦାବୀ କଲା । ଭାରତରେ ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ ହେବା ପରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଚେରଚୁଣ୍ଡାମାନେ ଯେପରି ଆମ ସାମୂହିକ ନେତୃତ୍ୱର ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆସି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅନୁପ୍ରବେଶ କଲେ, ସାହିତ୍ୟର ଏହି ବିଶେଷ କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ତାହା ହିଁ ଘଟିଲା । ବାବୁମାନଙ୍କର ଯୁଗ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ନୂଆ ସାମନ୍ତମାନେ ମସୀକୁ ଅସୀ ପରି ବୁଲାଇଲେ ଏବଂ ବୀର ହେଲେ । ଏହି ବାବୁମାନେ ଆମର ଶିକ୍ଷା, ସରକାରୀ ଯୋଜନା, ଉଦ୍ୟୋଗୀକରଣ ତଥା ଆଧୁନିକୀକରଣର ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଶି ଆସିବା ପରେ ଆମ ସାହିତ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ପଶି ଆସିଲେ । ପଛ ସହିତ ଲାଗିଥିବା ଯାବତୀୟ ନାଡ଼କୁ କାଟିଦେଲେ, ଆମର ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ାକୁ ଝଟରି କରି ପକାଇଲେ । ସେହିମାନଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରଣାରେ, ଆମେ ଆମର ଯାବତୀୟ ମୂଲ୍ୟ ଏବଂ ଗୌରବଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାୟ କିଛି ନୁହେଁ ବୋଲି ଭାବିଲୁଁ ଏବଂ ପ୍ରାୟ ସେହିମାନଙ୍କ ପରି ସୌଖୀନ ହୋଇ ଦିଶିବାକୁ ହିଁ ସାର ଧର୍ମ ବୋଲି ଜାଣିଲୁ । ସେମାନେ ନିଜକୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବୋଲି କହିଲେ । ଅନ୍ତ ଓ ପିଣ୍ଡରେ ଏକାବେଳକେ ସାମନ୍ତବାଦୀ ହୋଇ ରହି ଖାଲି କବିତାର ସୌଖୀନ ବାହାଦୁରୀଗୁଡ଼ାକରେ ସେଇମାନେ ସିଧା ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ହେଲେ, ନୂଆ ଘରେ ଘରଣୀ ହୋଇ ରହିବାର ଉତ୍ସାହରେ ସେଇମାନେ ଆମ ଏ ଘରର ଶଙ୍ଖା ଓ କାଚଗୁଡ଼ାକୁ ନିଜ ହାତରେ ଛେଚି ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ଓ ଏ ଘରେ ନାଇଥିବା ସିନ୍ଦୂର ଟୋପାକୁ ନିଜ ହାତରେ ପୋଛି ରଣ୍ଡ ହେଲେ, ଏଣିକି ସେହିମାନେ କବିତା ଘରେ ନୂଆ ଗଣିକା ରୂପେ ଆମ ଆଗରେ ଆସି ଉଭା ହେଲେ । ଆମର ସାବତ ମାଆ ପରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହେଲେ, ଗରୁ ହେଲେ; କେବଳ ଆପଣାକୁ ହିଁ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଏବଂ ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ କ୍ଷୟର

କମିଷ୍ଟ ହେଲେ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ କଥା କହିଲେ, ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ବାଣ୍ଟ ଗୁଲେ । ଆପଣାର ପିଲାଦିନକୁ ସତେ ଅବା ଗତ ଜନ୍ମ ପରି ଭାବିଲେ; ଆମରି ଏଇ ମାଟି ଧରିତ୍ରୀ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କର ସତେ ଅବା ସେପରି ମୋଟେ କେବେହେଲେ ଜନ୍ମ ହିଁ ହୋଇ ନ ଥିଲା, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଓଲା ବନାଇ ସେଇ ବେଖାରରେ ଆତ୍ମଘାତ ହେଲେ । ତେଣିକି ଆଦୌ କୌଣସି ମୂଳ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ କବିତାରେ ବେଶ୍ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ସବୁ କାମ ଚାଲିଗଲା; ଏକ ଅବକ୍ଷୟର ଯୁଗରେ ଯାହା ହୁଏ, ହଠାତ୍ ମଥାନ ଉପରେ ଯାଇ ବସିବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ସମସ୍ତେ ସ୍ଥୂଳତଃ ସେହି ବାବୁମାନଙ୍କର ଅନୁକରଣ କଲେ, ଧର୍ମ ଦରସିଝା କବିତାମାନଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ କବିତା ବୋଲି କୁହାଗଲା । ଆପଣାର ପୁଲକ ମୋହରେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ନୂତନ ରାଜ୍ୟର ରାଜକନ୍ୟାମାନଙ୍କର ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିବେ ବୋଲି ହୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଆପଣାକୁ ଫୋଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, ସେହି ରାଜ୍ୟରୁ ନୂଆ ଇମେଜ ଆସିଲା, ନୂଆ ମିଥ୍ ଆସିଲା, ହାତ ଗୋଡ଼ ନ ଥାଇ ଚନ୍ଦ୍ରକଳାମାନଙ୍କର ନିର୍ମାଣ କରାଗଲା ଏବଂ ସେହି ରାଜ୍ୟର ଦରଜିମାନେ କାଟି ଦେଇଥିବା କନାରେ ଏଠାରେ ପୋଷାକ ବନାଇ ସେଠାକାର ବେଦନାକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ମନ-ମଉଜି ସହିତ ଏଠାକାର ବେଦନା ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଗଲା ।

ଏବଂ, ସେଠାକାର ଅଭିଧାନରୁ 'ଯୁଗବେଦନା' ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦକୁ ଆଣି ଏଠାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଗଲା । ଭାରତବର୍ଷରେ ସେତେବେଳେ ଏକାବେଳକେ ଏକ ଅନ୍ୟଯୁଗ । ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ ହେବାପରେ ନାନା ନିର୍ମାଣମୟ ସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ତଥା ଆହ୍ୱାନରୂପେ ଦେଶ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାଏ । ସାହିତ୍ୟିକ ଏବଂ କବି ଲାଗି ମଧ୍ୟ ସେହି ସ୍ୱପ୍ନର ଏକ ଦାବୀ ରହିଥାଏ । ଅଙ୍ଗୀକାର-ବଦ୍ଧ ହେବା ଲାଗି, ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଲାଗି ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନାୟନଟିକୁ ଉଦ୍‌ବୋଧିତ କରି ଆଣିବା ଲାଗି ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଏବଂ ଶକ୍ତିମନ୍ତ ଦାବୀ ରହିଥାଏ । ଭାରତର କବି ସେତେବେଳେ ତାରୁଣ୍ୟର ସେହି ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଆନ୍ତା, ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇଥାଆନ୍ତା, ଯେଉଁ ସଂଗ୍ରାମକ୍ଲାନ୍ତ ବୁଢ଼ାମାନେ ଏଣିକି ସ୍ୱାଧୀନତାର ଫଳଗୁଡ଼ାକୁ ଖାଲି ଭୋଗିବାକୁ ହିଁ ବୁଝିଥିଲେ ଏବଂ ଜାତୀୟତାକୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଭୁଲାଇ ରଖିବାପାଇଁ ପ୍ରାୟ ଏକ ମୋହଫଳ ପରି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ, ଭାରତର କବି ସେମାନଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ଆମକୁ ସାବଧାନ କରିଦେଇ ଥାଆନ୍ତା, ଆମକୁ ତରୁଣ ହୋଇ ଧୂଳିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଶଙ୍ଖଟିର ଇଜ୍ଜତ ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ଉଦ୍‌ବୋଧିତ କରି ନେଇଥାଆନ୍ତା, ମାତ୍ର ତାହା ହିଁଏ ହେଲାନାହିଁ । ହିଁଏ 'ଆଧୁନିକ'

ହେଲା, ନିଃସଙ୍ଗତାର କଥା କହିଲା ଏବଂ ଅପରାହ୍ଣର ଏଲିଜି ଗାଇଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଇଉରୋପର ମାନସ ସେତେବେଳେ ଚରମ ପରିମାଣରେ ବିଡ଼ମ୍ବିତ, କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼, ତେଣୁ କ୍ଲାନ୍ତ, ଅତିରିକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ବେଦନା-ସଚେତନ । ସିଏ ପ୍ରାୟ ଆପଣା ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହୀ । ଆପଣାଠାରୁ ସିଏ ଛିଣ୍ଡାଇ ବସିଥିବା ନିଃସଙ୍ଗଟିଏ । ତାକୁ ସେଠୁ ମଇଦ କରି ଆଣି ଆମ ସାହିତ୍ୟ ଘରେ ବିଦ୍ଦର କରି ବସାଇବା ଦ୍ୱାରା ଭାରତର କବି ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱଟିରୁ ନିଜକୁ ହୁଏତ ବେଶ୍ ମୁକ୍ତ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ପାରିଲା ସତ, ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ମୁହୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ଟାଳିଦେଲା, କବିତାକୁ ହୁଡ଼ାଇ ନେଲା, କଳାକୁ ଧୋକା ଦେଲା । ଅପୁରୁଷତାର ଜୟଗାନ କରି ନିଜେ ଅପୁରୁଷ ହୋଇ ରହିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା,—ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କ ସହିତ ସାଲିଶ୍ କଲା, ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲା ।

ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିରେ ଆହୁରି ଆଗକୁ ଗୋଡ଼ ଖସାଇ କବି ଆଉ ଆମର ଏହି ମାଟିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଶ୍ରେୟଃ ଅଛି ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସଙ୍କୋଚ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଯେଉଁ ଗୁହାଳଟିରେ ସିଏ ନିଜେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଛି, ସେ ସେହି ଗୁହାଳଟିର ନିନ୍ଦା କଲା, ତାହାକୁ ଆହୁରି ଅସନା କରି ଦେବାରେ ହୁଏତ ଉତ୍ସାହ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟର କବିମାନେ କ୍ରମେ ଆହୁରି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବୋଲି ଅନୁଭୂତ ହେବାକୁ ଇଂରାଜୀ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଓଡ଼ିଆ କବିତାମାନ ଲେଖିଲେ । ଯାହାକୁ ଅତି ସହଜରେ ଇଂରାଜୀ କରିଦେଇ ହେବ । ଜାଣି ଶୁଣି ସେହିପରି ଧାରା ଏବଂ ଧ୍ୱନିମାନଙ୍କୁ ଖୋଜିଲେ ଏବଂ ଆମ ଅନେକଙ୍କ ପାଇଁ ବାଇଆ ପରି ଲାଗିଲେ । ମଉକା ମିଳିବା ମାତ୍ରକେ ନିଜର କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ଇଂରାଜୀରେ ଅନୁବାଦ କରାଇଲେ, କ୍ଷେତ୍ର ବିଶେଷରେ ସ୍ୱୟଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅନୁବାଦ କଲେ ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ଆହୁରି ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଉଥିବାର ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ନିପଟ ମଫସଲରେ ଥିବା ସାନ ସହରମାନଙ୍କରୁ ଅଁରୁର ଜାରୁର ଆଗ୍ରହାତିଶଯ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ପତ୍ରିକାମାନଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣମାନ ବାହାରିଲା । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ସତେ ଅବା କୌଣସି ସ୍ୱପ୍ନପୁର ସଭାକୁ ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ସେଠାରେ ବିପୁଳ ବିଜୟସ୍ତମ୍ଭମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲେ । ସ୍ୱୟଂ ଇଚ୍ଛାବତୀ ସାଜି ସେମାନଙ୍କୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ଆପଣାର କୌଣସି ଭୂମି ଅଛି ବୋଲି ଭୁଲିଗଲେ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରବୃତ୍ତ ଭାବରେ ଏବଂ ତଥାପି ପ୍ରୟୋଜନରେ ପଡ଼ି ତଳି ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ଭାରତରେ ଗତ କେତେ ଦଶକ ହେଲା Indo-Anglican ସାହିତ୍ୟ ବୋଲି

ଯେଉଁ ନୂତନ ଗୋଷ୍ଠୀଟିର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ଏବଂ ଯେପଟେ ଶରଧା ଦାବୀ କରି Indlish ବୋଲି ଯେଉଁ ଯୋଖା ଭାଷାଟିର ଜନ୍ମୋଦ୍‌ଭବ ଘଟିଛି, ଆମ ଓଡ଼ିଶାର କବିମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ଏକ ନ୍ୟାଯ୍ୟୋଚିତ ଭାଗ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ଭାରତବର୍ଷରେ ଏହି ଅନ୍ୟ ଗୋଠଟିର ସମର୍ଥନ କରି ସେହି ଗୋଠଟି ପକ୍ଷରୁ ଯେଉଁସବୁ କୈଫିୟତ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ, ସେଇଥିରୁ ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଭାରି ନିଃସ୍ୱ ଅଥଚ ଉପରେ ଭାରି ଉଗ୍ର କରି ରଖିଥିବା ଆତ୍ମପ୍ରତାରଣାଗୁଡ଼ାକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥାଏ ।

ଆପେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ମାଟି ଭିତରେ ଯାହାର ନିଜର କୌଣସି ଚେର ନ ଥାଏ, ପଶ୍ଚାତରେ ରହିଥିବା ବୃହଦ୍‌ଧାରଣି ସହିତ ଯାହାର କୌଣସି ସମ୍ବେଦନାତ୍ମକ ସଂଲଗ୍ନତା ନ ଥାଏ, ତାହା ଆଧୁନିକ ନୁହେଁ, ତାହା ଉଦ୍ଭଟ, ଏକାନ୍ତ ଅସୁନ୍ଦର । ଏକ ଜନଜୀବନକୁ ଏକାନ୍ତ ଅସୁନ୍ଦର ଏବଂ ଅବହେଳାମୟ କରି ଯେଉଁମାନେ ଉପରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଦିଶିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଯେପରି କଦାପି ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁସ୍ଥ ବୋଲି କହିହେବ ନାହିଁ, ସେହିପରି ଅଙ୍ଗୀକାରର ଅସଲ ଭୂମିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ପ୍ରାୟ ଆଖି ବୁଜିଦେଇ ଯେଉଁମାନେ ଶୂନ୍ୟରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଆପଣାର ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଉଚ୍ଚତାଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ କଦାପି ଆଧୁନିକ ବୋଲି କହି ପାରିବା ନାହିଁ । ଭାରତବର୍ଷରେ ଅସଲ ଆଧୁନିକ ସଜମଣିଟିକୁ ନାନା ଭାବରେ ବ୍ୟାହତ କରି ରଖା ଯାଇଛି ବୋଲି, ପଡ଼ିଆରେ ଯେଉଁମାନେ ଚରୁଥିବା ଭଳି ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି, ଅନେକ ସମୟରେ ସେହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଆଧୁନିକ ବୋଲି ଚଳାଇ ଦିଆଯାଉଛି । ଆଧୁନିକତାର ସର୍ବଥା ଏକ ଭୂମି ଓ ଭିତ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି, ଏକ ସର୍ବନମ୍ର ସାଧୁତା ରହିଛି, ଶୀଳ ରହିଛି; ପ୍ରତିପାଦକ ସଙ୍ଗତିମାନ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ସାହିତ୍ୟେତର ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେପରି ରହିଛି, ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି, କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଆଧୁନିକତା କେବଳମାତ୍ର ଏକ ସ୍ୱାଦ ନୁହେଁ, ଏକ ପରିଚ୍ଛଦ ମାତ୍ର ନୁହେଁ, ଏକ ପ୍ରତାରଣା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଏହା ଏକ ଆଭିମୁଖ୍ୟ, ଜୀବନ ସମ୍ପର୍କରେ ତାହାର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆବେଦନ ରହିଛି,—ଆଧୁନିକର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆହ୍ୱାନ ରହିଛି । ଦାୟିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଆମ ଦେଶରେ ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଅଧିକ ମଣିଷ ଏହି ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହେଉଛନ୍ତି, ପ୍ରାଚ୍ୟ ଏବଂ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଉଭୟ ଭୂମିକୁ ସେମାନେ ଯହୁଁ ଯହୁଁ ଅଧିକ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ବୁଝୁଛନ୍ତି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ନିଜର ସଙ୍କଳ୍ପ ତଥା ବ୍ୟାଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ପୁନଃମୂଲ୍ୟାୟନ କରୁଛନ୍ତି, ସେହି ଅନୁସାରେ ଆଧୁନିକତାର ଆବେଦନ ମଧ୍ୟ ସମଗ୍ରତର ହେଉଛି । ଆଧୁନିକତା କହିଲେ ଅଧିକ ସମଗ୍ର ଏବଂ ଅଧିକ ଆନ୍ତରିକ

ଭାବରେ ଏକ ଜୀବନକୁ ଲୋଡ଼ିବା ବୋଲି ବୁଝାଉଛି । ଅସାଧୁଗୁଡ଼ାକ ହଟି ହଟି ଯାଉଛି ।

କବିତା ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା ଏକ ଜୀବନକୁ ହିଁ ଲୋଡ଼ିଥାଏ,—ଏପରି ଏକ ଜୀବନ, ଯେଉଁଠାରେ କି ବର୍ତ୍ତମାନ ପରି କେହି କାହାକୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନ ଥିବେ, ସମସ୍ତେ ବାଟ ଖୋଲୁଥିବେ, ଆପଣା ଭିତରେ ଆପଣା ଗୁଣ ତଥା ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ଆବିଷ୍କାର ଏବଂ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆପଣାର ବାଟଟିକୁ ଖୋଲୁଥିବେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ଏହି ବାଟ ଖୋଲିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବେ, ଉତ୍ସାହିତ କରୁଥିବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ସ୍ୱୀକାର କରୁଥିବେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନର ଏକ ସମଗ୍ର ଉନ୍ମୋଚନଧର୍ମୀ ମାନଦଣ୍ଡ ଉପରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବେ, ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଅଜସ୍ର ଭଲ ଓ ତାହାକୁ ପ୍ରକଟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଜସ୍ର ଶକ୍ତି ଓ ବ୍ୟାକୁଳତା ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବେ ବୋଲି ପ୍ରକୃତରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବେ । ମନୁଷ୍ୟ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକାଠି ଘର କରି ବାସ କରିବାକୁ ଶିଖିଥିବା କାଳରୁ ମନୁଷ୍ୟ ସମୂହର ସର୍ବୋତ୍ତମ ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ସେଇଥିଲାଗି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସ୍ୱର୍ଗ କହିଲେ ମଣିଷ କାଳେ କାଳେ ଯେଉଁ ସୁନ୍ଦର ଥାନଟିର କଳ୍ପନା କରି ଆସିଛି, ଏହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ତାହାକୁ ସତକୁ ସତ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ଆଣିବା ଲାଗି ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେଥିଲାଗି ନାନା ମାର୍ଗର ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ତଥାପି ସଂସାରର ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ଆଜି ଅରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଅତିରିକ୍ତ କ୍ଷମତା ଓ ତାହାର ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଯାବତୀୟ ବଳାତ୍କାର ଓ ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଏବଂ ଅପର ପକ୍ଷରେ ମଣିଷର ଭିତରେ ଦିନକୁ ଦିନ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିବା ଅସହାୟତା ଏବଂ ଅସମର୍ଥତାର ବୋଧ,—ତାହା ଆମର ଯାବତୀୟ ଜୀବନ ବାସନାକୁ ସତେ ଅବା ଘାରି କାବୁ କରି ରଖିଛି । ମଣିଷ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଭୀରୁ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଅସଲ ଶକ୍ତିଟି ଯେ ତା' ଭିତରେ ରହିଛି, ଜୀବନର ବିଧାତା ଯେ ତାହାର ସମ୍ମତି ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି, ସେକଥା ସିଏ ସତେ ଯେପରି ଅନୁଭବ ହିଁ କରି ପାରୁନାହିଁ । ସଂସାରରେ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷଙ୍କର ଜୀବନ ଭାରି ଅସନା ହୋଇ ରହିଛି । ଥୋକେ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ଅସନା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଓ ଆଉ ଥୋକେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭିତରେ ଅସନା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ମଣିଷ ତା' ନିଜ ଭିତରେ ଓ ତା'ର ସାମୂହିକ ଜୀବନରେ ତାକୁ ଆତଯାତ କରୁଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧର ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ହୁଏତ ଅଶେଷ ପ୍ରକାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦାରୁଣ ଭାବରେ ଉପବାସୀ ହୋଇ ରହିଛି କି କ'ଣ, ଆମ ସଂସାରର ହୁ-ହୁ ହୋଇ

ବଢ଼ୁଥିବା ଜ୍ଞାନ, ପରିଚୟ ଏବଂ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ତାକୁ ପରସ୍ପରର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରାଇ ଆଣିବାରେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରୁନାହିଁ । ବ୍ୟବଧାନଗୁଡ଼ାକ ଥାଁ କରି ରହିଛନ୍ତି ।

ଫଳରେ, ଦ୍ରବ୍ୟର ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରଧାନତଃ ଲୋଭର ବୃଦ୍ଧି ଘଟାଉଛି । କଳା, ସାହିତ୍ୟ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ,—ଏଗୁଡ଼ାକ କେବଳ ଥୋକେ ମଣିଷଙ୍କର ବିଳାସରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଛି । ଅସଲ ଲୋକଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ମରି ଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ତେଣେ ମିଛ ଲୋକମାନେ ମଣିଷକୁ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ମନ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ାଇ ଓ ଭଲାଇ ନେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । କବି ଏହିପରି ଏକ ସଂସାରରେ କ'ଣ କରିବ ? ସିଏ କ'ଣ ଏହି ଅସନାଗୁଡ଼ାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବ ? ଏହି ଅସନାଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ତଥାପି କୌଣସି କୋଣଟିଏ ଆଦରି ନେଇ ସେଇଠି ପାଟକନା ପିନ୍ଧି ବସିବ ? ଏକ ପୁରାତନ ଯୁଗରେ ରଜାମାନଙ୍କର ଦରବାରରେ ପ୍ରଧାନତଃ ବିଳାସୀମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତ ବିନୋଦନ କରାଇ ସିଏ ଯେପରି ଜୀବନର ଗୁଜୁରାଣ ମେଣ୍ଟାଉଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ସିଏ ସେହିପରି କ୍ଷମତାର ବହୁ ଆବର୍ଜନା ଭିତରେ ମୋଟା ହୋଇ ବସିଥିବା ଓ ଆଧୁନିକ ଯାବତୀୟ ଦୈନ୍ୟକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଆତ୍ମକାମୀ ବିଦ୍ୱାଶୀମାନଙ୍କର ସ୍ତୁତିଗାନ କରିବ ଓ ସଭାକବି ହେବ ? ଆପଣାର ଯାବତୀୟ କାବ୍ୟପଟୁତାଦ୍ୱାରା କଳାତ୍ମକ କାମାତୁରତାର ଏକ ଆବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରି ସିଏ କ'ଣ ତାହାର ଭିତରେ ଭୀରୁ ହୋଇ ବସିଥିବ ? ବର୍ତ୍ତମାନର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ପ୍ରତ୍ୟେକ କବିଠାରୁ ଏହି ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦାବୀ କରୁଛି । କବିକୁ ବାଛି ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । କବିତାବେଳେ କବି ଆଉ ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ଧନ୍ଦାରେ ସେହି ପୁରାତନ ଲୋଭ ଏବଂ ବ୍ୟାଧିଗୁଡ଼ାକୁ ଲୋଡ଼ୁଥିବା ଏକ ଭୀରୁ ଓ କାତର ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ ଜୀବ ଏବଂ ତା'ର ଜୁଗୁପ୍ସାମାନ,—ଏହିପରି ଏକା-ବେଳକେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଭୂମିକାକୁ ଆଦରି ନେଇଥିବା ଏକ ଦ୍ୱିବିଭକ୍ତ ଜୀବନ,—ଆଧୁନିକତା କହିଲେ ଏ କଥାକୁ କଦାପି ବୁଝାଇବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଅସଲ ବିଶ୍ୱାସଟି ରହିଥିଲେ ମଣିଷ ତା'ର ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକତା ଭିତରେ ତଥାପି ଅଧିକ କିଛିକୁ ଲୋଡ଼େ, ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସଟିଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ତା' ଭିତରେ ସତେ ଅବା ଏକ କବି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, କବିତା ମଧ୍ୟରେ ସେହି ବିଶ୍ୱାସଟିର ସଂଚରଣ ହୋଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ପୁନର୍ବାର ମୋଡ଼ ବଦଳିବ, ଅନାସ୍ଥମାନେ ଆସ୍ଥାକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେବେ ଓ ମନୁଷ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସଂସାର ଝରଣାଗୁଡ଼ିକ ପୁନର୍ବାର ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଆସିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦମ୍ଭମାନେ, କ୍ଷମତା-ମାନେ, ଈର୍ଷାମାନେ ମଣିଷକୁ ଘୋଡ଼ା ପରି ବ୍ୟବହାର କରି ତା' ଉପରେ ସବାର

ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ସେହି ଅନ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସଟି ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥିଟିକୁ ବଦଳାଇ ଦେବ, ମଣିଷକୁ ଆଣି ଘୋଡ଼ାର ପିଠିରେ ବସାଇବ,—ମଣିଷକୁ ଯଥାର୍ଥ ଆସ୍ଥାନଟିର ଭଜନ କରାଇବ ।

ବଙ୍ଗଳାର ବାଉଲମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତରେ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ି ଅଛି, ଯାହାକି ଉକ୍ତ ବିଶ୍ୱାସଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ, ମଣିଷକୁ ତା'ର ଅସଲ ଆସ୍ଥାନଟି ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବାର ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଥାଏ । ସେହି ଧାଡ଼ିଟି ହେଉଛି : ଏଇ ମାନୁଷେ ସେଇ ମାନୁଷ୍ ଆଛେ । ମଣିଷ ବାହାରକୁ ଯେତିକି ଦିଶୁଛି, ଅସଲ ମଣିଷଟି ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ । ଅସଲ ମଣିଷଟି ଭିତରେ ରହିଛି । ବାହାରଟି ଭିତରେ ଅସଲ ରହିଛି । ବାହାରଟିକୁ ଭେଦ ପାରିଲେ ଅସଲଟିର ପରିଚୟ ମିଳିବ । ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ଭିତରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିଲେ ବାହାରଟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମର ରହି ଆସିଥିବା ଦୃଷ୍ଟିଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବଦଳିଯିବ । ଭିତର ଭୂମି ଉପରେ ବାହାରକୁ ଦେଖିଲେ ଆମେ ମଣିଷକୁ ମଣିଷର ସମ୍ମାନ ଦେବାଲାଗି ସମର୍ଥ ହେବା । ତାକୁ ଆଉ କଦାପି ଗୋଟି ମାଟି ପରି ଦେଖିବା ନାହିଁ । ତାକୁ ହତାଦର କରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେବାନାହିଁ । ନିଜର କାମରେ ଲାଗୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ କାମରେ ଲଗାଉଥିବା ଓ ତା'ପରେ ତାକୁ ଅନାଦର ଦେଖାଇ ପଳାଇ ଆସିବା ନାହିଁ । ନିଜର ଭିତରଟାକୁ ଭୂମି ଓ ମେରୁ କରି ବାହାରକୁ ଦେଖିଲେ ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ କଦାପି ହତାଦର କରିବ ନାହିଁ । ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟ ଆଦର ରହିଯିବ ନାହିଁ । କଦାପି ଭୀରୁ ହେବ ନାହିଁ । ସିଏ ଆଖି ସିଧାକରି ସାମନାକୁ ଅନାଇ ପାରିବ, ମେରୁଦଣ୍ଡ ସିଧାକରି ବାଟ ଚାଲିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ପୃଥିବୀରେ ପଣ୍ୟପରି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ଅର୍ଥନୀତି, ରାଜ୍ୟନୀତି ଓ ଏପରିକି ଧର୍ମନୀତି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ନାନା ଚତୁର କୈଫିୟତ ଦେଇ ଓ ନାନା ହଠଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରମାଣ ଦେଖାଇ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ପଣ୍ୟପରି ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ରଜାମାନେ ଭଗବାନଙ୍କର ଛଡି ଓ ଦଣ୍ଡକୁ ହାତରେ ଧରି ତାଙ୍କୁ ଟିକି ପକାଇବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ସୈନିକ କରି ପୋଡ଼ିଛନ୍ତି, ନଗରର ନାଗରିକ କରି ଶାସନ କରିଛନ୍ତି, ଏହି ସବୁକିଛିର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ଏକ ପରିଚୟ ରହିଛି, ସଂସାର ଭାଗ୍ୟର ଗଣନା କରି କହି ଦେଉଥିବା ଓ ସଂସାରକୁ ଚଳାଉଥିବା ବଳବାନ୍‌ମାନେ ମଣିଷକୁ ସେକଥା ଭାବିବା ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଅବସର ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।

ଅସଲ କବି ଯୁଗେ ଯୁଗେ କ୍ଷମତାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଆସିଛି । କବିଗୁରୁ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ଭାଷାରେ କହିଲେ, କବି ଚିରକାଳ ମେଦିନ୍‌ଗନ୍‌କୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ

କରି ମେସିନ୍‌ଗନ୍ ଆଗରେ ଯୁଇଫୁଲର ସଙ୍ଗୀତ ଗାନ କରିଛି । 'ଏଇ ମାନୁଷ୍' ଭିତରେ 'ସେଇ ମାନୁଷ୍'କୁ ଦେଖିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟକୁ ଦେଖି ପାରିଛି, ଅନ୍ୟ ଏକ ସଖ୍ୟ ତଥା ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ଘ୍ରାଣ କରି ପାରିଛି । ତାହାର ଲାଗି ସିଏ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଛି, ତାହାର କାହାଣୀ ପ୍ରଚାର କରିଛି, ଦୁଆରଗୁଡ଼ାକ ଖୋଲିବା ଲାଗି ମୋଟେ ରାଜି ହେଉ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଦୁଆର-ଗୁଡ଼ାକୁ ଖୋଲିବାର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଜଣାଇ ଚାହାଁରିଛି । ଏଇ ମଣିଷ ଭିତରେ ସେହି ମଣିଷ ନ ଥିଲେ ପୃଥିବୀରେ କଦାପି ଫୁଲ ଫୁଟୁ ନ ଥାନ୍ତା, ସକଳ ଅନ୍ଧକାରକୁ ଧନ୍ୟକରି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରର ଉଦୟ ହେଉ ନ ଥାନ୍ତା ବୋଲି କବି କେତେ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ କହି ଆସିଛି । ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ଆପଣାର ସୁନ୍ଦର ରୂପଟିକୁ ଚିହ୍ନି ନେଇ ନେଇ କବି ସେହି ଅନ୍ୟ ମଣିଷଟିକୁ ଦେଖିଛି । ଆକାଶର ଗର୍ଭ ଭିତରେ ଆପଣାର ପରିଚୟଟିକୁ ମାପି ମାପି ସିଏ ମନୁଷ୍ୟର ବିରାଟ ରୂପର ପରିଚୟ ପାଇଛି । ଶାସନକର୍ତ୍ତାମାନେ କବିକୁ ତାହାର ସେହି ବିଶ୍ୱାସଟିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଦେବା ସକାଶେ କେତେ ଧମକ ଦେଇଛନ୍ତି, କେତେ ପ୍ରହାର କରିଛନ୍ତି ଓ କେତେ ଫୁସୁଲାଇଛନ୍ତି । ନିଜର ପରିଚୟଟିକୁ ମୁଣ୍ଡରୁ କାଢ଼ି ରାଜ-ସିଂହାସନର ଖୁରା ପାଖରେ ନେଇ ଥୋଇ ଦେବାପାଇଁ ତାହାକୁ କେତେ କେତେ ବିଭ ଦେଇ ଭୁଲାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି କବି ତଥାପି ଆପଣାର ଇଜ୍ଜତ ଜଗିଛି । ଅନ୍ୟ ପ୍ରତିମା ପୂଜା କରିବାକୁ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଭକ୍ତି କରିବାକୁ ସିଏ ଚିରକାଳ ଅସମ୍ମତ ହୋଇଛି । ଏହି ଅସୁନ୍ଦର ବର୍ତ୍ତମାନଟି ଭିତରେ ସେହି ସୁନ୍ଦର ଅନ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନଟି ରହିଛି, ଅସୁନ୍ଦର ମଣିଷଟି ଭିତରେ ସୁନ୍ଦର ମଣିଷଟି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, କବି ଆପଣାର ସେହି ବିଶ୍ୱାସରେ ଅବିଚଳ ରହିଛି ଓ ସେହି ମଣିଷଟିକୁ ଜାଗରୂକ କରି ଆଣିବା ଲାଗି ସଙ୍ଗୀତ ଗାନ କରିଛି । ସିଏ ମଣିଷକୁ କଦାପି ଦୀନ ବୋଲି, ଭୀରୁ ବୋଲି ମାନି ନେଇନାହିଁ । ତେଣୁ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ କଦାପି ଦୀନ ବୋଲି, ଭୀରୁ ବୋଲି ମାନି ନେଇନାହିଁ ।

କବିତା ଭିତରକୁ ସେହି ଯେଉଁ ଅନ୍ୟ ଯୁଗଟି ଆସୁଛି, ଆମେ ତାହାକୁ ହିଁ ଯଥାର୍ଥରେ ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ବୋଲି କହି ପାରିବା,—ନ ଇଦଂ ଯଦ୍ ଇଦଂ ଉପାସତେ । ପୁରୁଣାମାନେ ନୂଆ ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ଗୁଡ଼ାକର ଗୁଣା ଓ ବସଣୀ ପିନ୍ଧି ଯେତେ ନୂଆ ଟେକ ଫୁଟାଇ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେମାନେ ତଥାପି ଆଧୁନିକର ସେହି ଅନ୍ୟ ଉଦ୍‌ବେଳନଟି ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହି ହିରଣ୍ମୟ ପାତ୍ରଟିକୁ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ସେମାନେ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରକୃତିଟିର ଅଧିକାର ଲାଭ କରି ପାରିବେ । ସେହି ପ୍ରକୃତ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଭିତରେ ଅପେକ୍ଷା

କରି ରହିଥିବା ସୃଷ୍ଟିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି ସମର୍ଥ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ସିନ୍ଦୁର ଫାଟୁଥିବାର ନମାଲ୍ପସ୍ ମିଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ଏହି କର୍ଦ୍ଦମଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସିନ୍ଦୁର ଫାଟିବାକୁ ଯାଉଛି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ବି ସେହି ଅନ୍ୟୋଦୟଷ୍ଟିର ପଦଧ୍ୱନି ଶୁଣାଗଲାଣି । କବିମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ସତର୍ଥ ବୋଲି ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବାକୁ ଅଭିଳାଷ କଲେଣି । ସୌଖୀନ ପ୍ରବୀଣମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ଅର୍ବାଚୀନ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ବସାଇବାକୁ ସହଜରେ ରାଜି ହେଉନାହାନ୍ତି । ତଥାପି ସେମାନେ ଆସିଗଲେଣି । ସେହି ନୂତନ ବ୍ୟାକୁଳତା କ୍ରମେ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରବୃତ୍ତିରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ବସିଲେଣି । କ୍ରମେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହାଓ୍ୱାଟି ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଯିବାକୁ ଯାଉଛି । ଅସାଧୁମାନେ ବି ସ୍ୱର ବଦଳାଇଲେଣି; ଯାବତୀୟ ଟେକ୍‌ନିକ୍‌ର ମାଡ଼ରେ ପ୍ରାୟ ଅବଦମିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ହୃଦୟଟି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ 'ହଁ, ମୁଁ ଅଛି' ବୋଲି କହିବାକୁ ସାହସ କଲାଣି । କବି ଘରକୁ ଫେରି ଆସୁଛି ।

ଆତୁରତାଗୁଡ଼ାକ ଏକ ପ୍ରୀତିରେ ପରିଣତ ହେଲେ ଯାଇ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ତେଣେ ଝଣ୍ଟିଆ ହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଲୁଗ୍ରଇ ରଖିବାର ଆତୁରତା ମଣିଷକୁ କେତେ କୋରଡ଼ରେ ଯାଇ ପଶିବାର ଓ କେତେ କେତେ ମୁଖା ପିନ୍ଧିବାର ଏକ କାବ୍ୟିକ ତାମସା ଭିତରେ ନେଇ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିଥାଏ । ଗୋଟା ହେବାକୁ ମନ କଲେ ଯାଇଁ ନିଶା ଛୁଟେ । ପୁଣି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ମନ ହୁଏ । ଜୀବନଠାରୁ ପଳାଇ ଯାଇ ଆଉ କେଉଁଠି ନାଁ ଶୁଙ୍ଗ ଅହଙ୍କାରଗୁଡ଼ାକୁ ଭୋଗ କରିବାର ଲାଳସାମାନେ ଯାଇଁ ମଥାରୁ ଜ୍ୱର ଓହ୍ଲାଏ; ଏବଂ ଜ୍ୱର ଓହ୍ଲାଇଲେ ତେଣେ ହୃଦୟ ଆଡ଼କୁ ବାଟ ଖୋଲେ । କବିତାରେ ସେହିପରି ଏକ ଅନ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆସୁଛି । ଏଥର ନେତ ଉଡ଼ିବ । ଲୋକେ ଦେଖିବେ । ବିଶ୍ୱସାର ଦେଖିବେ । ବୈରାଗ୍ୟମାନେ ଅନୁରାଗରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ମନ କରିବେ । 'ବୈରାଗ୍ୟ ଅଉ କ'ଣ କି / ଅନନ୍ତ ଅସାଧ ଅନୁରାଗରେ ଛନ୍ଦି ହେଲି ଆହାଟିଏ' (ପୃଷ୍ଠା-୩୯) ବୋଲି ଉପଲବ୍ଧି ହେବ । ବୈରାଗ୍ୟ ଗଲେ ଲୁଚିବା ମଧ୍ୟ ଯିବ । ଭିତରେ ଅହମିକାମାନେ ରଜା ହୋଇ ବସିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୈରାଗ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଲୋଭ ହେଉଥାଏ । ତେଣୁ ଲୁଚିବାକୁ ବି ଖୁବ୍ ମନ ହୁଏ । ରଜା ଟୋପି ହୋଇ ମଧ୍ୟ ମୁଣ୍ଡାମାଟି ଓ ବଲେଇ ଦୁଆକୁ ମନ ହେଉଥାଏ । ଲୁଚିବା ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ମୋଟେ ଦେଇ ପାରେନାହିଁ । ସିଏ ଅଦୌ କାହାର ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଲୁଚିକରି ପଲଙ୍କ ଉପରେ ବସିଥାଏ ଓ ତାକୁ ଲୋଡ଼ିକରି ଆସୁଥିବା ଅନୁରାଗୀମାନଙ୍କୁ ପଲଙ୍କ ଖୁରରେ ବାନ୍ଧି ରଖି ସିଏ କେଡ଼େ

ଆନନ୍ଦ ପାଏ । ସେହିପରି ନାନା ଆବର୍ଜିଆ ଆନନ୍ଦରେ ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀ ବଡ଼ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଯିଏ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୋଇ ସବା ଆଗ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ି ସବା ଆଗରେ ଯାଇପାରୁ ଥାଆନ୍ତା, ସାହସ ଦେଉଥାନ୍ତା, ବିଶ୍ୱାସ ଦେଉଥାନ୍ତା, ସିଏ ରୁଷି କରି ବସିଛି । ଆଗାମୀ କବି ସେହି ରୁଷାଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବ । ଗାତ ଭିତରେ ପଶି ଆନନ୍ଦ ପାଇବ ବୋଲି ସିଏ କଦାପି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଆଦୌ ପଳାଇବ ନାହିଁ । ସିଏ ଆମ ଦେହଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲାପରି ଆମର ଅତି ପାଖରେ ବସି କହି ପାରିବ—

······ଏବଂ ସେଇ
ବିଶ୍ୱାସଟି ଚେର ଲାଗି ପଲ୍ଲବିତ ହେଉ
ଫୁଲ ଫୁଟୁ ଫଳ ଧରୁ ଅମୃତ ବାସ୍ନାରେ
ଚୌଦିଗ ମହକିଯାଉ ବୋଲି; ସମର୍ପିତ ହେଉ ପ୍ରାର୍ଥନାଟି···
ତା' ପରର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଭିନେ ହେବ
ଏବଂ ନାଚିବ ହୃଦୟ
ସମୁଦ୍ରର ଢେଉ ପରି···ଜାଲଚକେ ନେଉଟି ପଡ଼ିଏ ।
(ପୃଷ୍ଠା-୪୪)

ଇଏ ଏକ ଅନ୍ୟ ବାସନା, ଏକ ଅନ୍ୟ କବିର ବାସନା,—ଆଗାମୀ କବିର ବାସନା । ସେହି ଆଗାମୀ କବିକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ତାହାର ମୁହଁରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଉଥିବା ଆଗାମୀ ବିଶ୍ୱକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିବା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ବାସନା । ଜହ୍ନ, ସମୁଦ୍ର, ନେଉ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଏହି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନାଇବା ମାତ୍ରକେ କବିର କେବଳ ସେହି ବାସନାଟିର କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ସିଏ ଏଇଠି ଭିତରେ ରହିଛି । ଆଗାମୀ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏଇଠି ଭିତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଗାଢ଼ତା ସହିତ ରହିପାରୁଛି ବୋଲି ଆଗାମୀକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରୁଛି । ଏଠି ରହି ଆଗାମୀକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ବେଳେବେଳେ ଆମେ ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତିକୁ ସାହସ କରି ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ପଳାଇ ଯିବାକୁ ଧର୍ମ ବୋଲି ଆଦରି ନେଉ । ଏବଂ ଉପେକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଯାଉ । ଆତୁର ହେଉଥାଉଁ, ତଥାପି ଦୂରରେ ଥାଉଁ । କାଚ ଏପାଖରେ ଥାଉଁ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସନ୍ତ ସହିତ ଥାଉଁ; ମାତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟଟି କାହିଁକି ପରସ୍ପର ହୋଇ ଦିଶିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଉଁ । ଯାହାକୁ ସ୍ପୃହାଁଥାଉଁ, ଆଉ କେଉଁ ଭ୍ରାନ୍ତିରେ ପଡ଼ି

ସେଇଟିକୁ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ କରି ରଖି ଆପଣାକୁ ଦେଖାଇ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଉଁ । ଏବେ ଏକ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର କଥା । ଆଗାମୀ କବିତା ଆମକୁ ସେହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରୁ ମୁକ୍ତ କରିବ, ବୈରାଗ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ ଅନୁରାଗରେ ପରିଣତ କରିବ, ଗାଢ଼ ଗୁଢ଼ ପ୍ରୀତିର ସନ୍ଧାନରେ ବାହାରିବ, ପ୍ରୀତିର ଯୋଗୀ ହେବ, ତେଣୁ ପ୍ରୀତିର କଥା କହି ପାରିବ । ଆମେ ସେହି କବିଟି ଉପରେ ଅବଶ୍ୟ ଭରସା ରଖି ପାରିବା ।

□ □ □

ଏବଂ

ଶ୍ରୀନିବାସ ଉଦ୍‌ଗାତା

କେଉଁ ଭଳି
କି ଭାଷାରେ……

ଡ୍ରଇଂରୁମ କାନ୍ଥରେ ଝୁଲୁଥିବା ଫୁନେଲା ଫ୍ରେମରେ
ଚମ ଧୂଡ଼ୁଧୂଡ଼ୁ
ବାଡ଼ିଟିର ଆଡ୍ରାକର ଜବନକୁ ଠେକ ରଖିଥିବା
ଏବଂ
ଜଳଜଳ ବୃହିଁଥିବା ବୁଢ଼ା
ପାଖେ ବସି ରହିଥିବା ବୁଧବାର
ଲେକ୍ଟକୋଷ୍ଟ ଖବରକାଗଜ ଭଳି
ସ୍ତନକୁ ରେକେଟୁଥିବା ଛୁଆଟିର ଶିରାମସ୍ଥ ହାଡ
ଓ ଲେଳତ ଶେଢା ଓଠ
ତା'ର ଭିତରେ ହ୍ରସ୍ତ ଧକଧକ ଧୂକଠ କଙ୍କାଳ

ଆପଣଙ୍କ ସହାନୁଭୂତି ଓ ଦୟାଶୀଳତାର
ଅପ୍ରତିମ ଇସ୍ତାହାର
ଏବଂ ତା' ସହିତ
ଆପଣଙ୍କ ନହାତ ନସାହ
ହସ ହସ ନମସ୍କାର ମୁଦ୍ରାର ଛବିଟି
ଆପଣଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ, ସୁଗହନ ଅନ୍ଧକାରେ
ଛପିଥିବା ବିରାଡ଼ିର ଆଖିଭଳି
ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରକ୍ଷାପିତ କରେ ।

ଗତକାଲି ଅକସ୍ମାତ ଭେଟିଥିଲି ଆପଣଙ୍କୁ ମୁହିଁ
ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ,
ବହୁ ବ୍ୟସ୍ତତା ଭିତରେ ସମସ୍ତ ବାହାର କରି ପୋର୍ଟିକୋରେ
ଗାଡ଼ିପାଖେ ବୋଧହୁଏ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଉଥିଲେ
ଏବଂ ବନ୍ଧୁ ଯୋଡ଼ି ଆଖି କୃତଜ୍ଞ ମୁଦ୍ରାରେ
ମହାମୌନ ଅନ୍ଧକାରେ
ନିଃସଙ୍ଗ ଦୀପଟି ଭଳି ପରିକ୍ରମ କରି ଜଳୁଥିଲେ
ଆଉ ଆର୍ଦ୍ର ହେଉଥିଲେ ଆପଣଙ୍କ କରୁଣା ବର୍ଷାରେ
କୃତ୍ୟ କୃତ୍ୟ ହୋଇ
ପାନ କରି ଯାଉଥିଲେ ଆପଣଙ୍କ ସେତେ କଥାମୃତ ।

ବାସ୍ତବିକ ଏ ଦେଶ ଓ ଜାତି
ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ନିତାନ୍ତ କୃତଘ୍ନ
ଆପଣଙ୍କ ଯାହାକିଛି ସମାଜ ସେବା ଓ
ଦେଶପାଇଁ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ଟୁକୁରା କାଗଜ ଭଳି
ଉଡ଼ୁଛନ୍ତି ଏଣେତେଣେ ବାବନାଭୂତରେ
ରୌଦ୍ରଦଗ୍ଧ ଦିନ ଦି' ପହରେ
ଚୁପ୍‌ଚୁପ ଶୂନ୍‌ଶାନ୍ ଧୂମାଳି ଓ
ତଳତଳ 'କଜଳ ପିଚ୍‌ରେ···

ଆପଣଙ୍କ ଏଲବମ୍ ଭରପୂର ଥିବ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ
ଅଗଣିତ ଇତିହାସ, ପ୍ରାଜ୍ଞତା ଓ ବାଙ୍ମୀତାର ପରିଚୟ
କବିତ୍ୱ ଓ କୃତିତ୍ୱର ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବିଳାସ ।
ସ୍ମିତର କୁଟିଳ ରେଖା ଏବଂ ବନ୍ଧୁ ଆଖି ବିସ୍ମୟରେ
ଖୁନ୍ଦାଖୁନ୍ଦି ମେଳନ ଯାହାର ଭିଡ଼ପରି···
ଆପଣଙ୍କ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା
ସେମାନେ ସତରେ
ଖୁଦଲେଖୀ ବଶ୍ୟ ପାରାବତ
ଏବେ ଯାଇ ବସିଛନ୍ତି ଆଉ କେଉଁ ଏକାନ୍ତ ଖାଡ଼ିରେ
ଭୁଇଁକୁ ଅନେଇ
ସେମାନଙ୍କ ଭୟ ନାହିଁ
ଅଦୃଶ୍ୟ ଜାଲଟି ପ୍ରତି
ଏବଂ ହିରଣ୍ୟକଠାରୁ ଯେଉଁପରି
ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ମୋଟେ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ ।

ଆପଣ କାହିଁକି ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି
ଆପଣ ଲଢ଼ିବେ
ଆପଣଙ୍କ ଲାଗି ସିନା
ପଶାପାଲି···
ଏବଂ ଯେତେ କାଠି
ଯେତେ ଯେତେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ।
ଅବଲୁଣ୍ଠନ ସମଷ୍ଟି ନିହାତ ଦାରୁଣ
ନିପୁଣ ଏବଂ ମହାଲୋଭୀ
ସେ ଯିଏ ଠକିବ ଦେଇ ଖାଲି ଖାଲି ପାଞ୍ଚୋଟି ବରଷ···
ପୁନର୍ବାର ଥୁଆ ହେବ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ସାଜିବ ତୋରଣ
କେତେବାର ଲେଖାହେବ ଲୁହେ ମାନପତ୍ର
କେତେବାର ଅଙ୍କାହେବ ପ୍ରତିକୃତି ତାଜା ଶୋଣିତରେ !
ପୁନଶ୍ଚ ବିଜୟ ଟୀକା, ଫୁଲମାଳ ଲମ୍ବିବ ଗଳାରେ !

……ଆପଣ ନିର୍ମଳ
ଜଳେ ପଦ୍ମପତ୍ର ପରି ନିର୍ଲିପ୍ତ ଆପଣ
ଅସଂଖ୍ୟ ସଙ୍ଗୀ ମେଳରେ ନିଃସଙ୍ଗ-ଆପଣ
ଆପଣ ଅପାପବିଦ୍ଧ
ସ୍ୱପ୍ନ ଦ୍ରଷ୍ଟା…
ନାନାବିଧ ବୈଚିତ୍ର୍ୟରେ ଏକମାତ୍ର ଆପଣଇ ସତ୍ୟ ।
ଜାଗ୍ରତ ଥିଲେ ବି ନାନା ସ୍ୱପ୍ନ ଏବଂ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମୃଗକୁ
ଦେଖି ଦେଖି ସୁଷୁପ୍ତିର ଆନନ୍ଦେ ବିଭୋର,
ଭୋକ୍ତା ଜୀବ ଆଉ ଭୋଗ୍ୟ ଜଗତରେ
ନିତ୍ୟ ବିରାଜିତ ତଥାପି ପ୍ରପଞ୍ଚାତୀତ,
ପବିତ୍ର, ଆନନ୍ଦ ଘନ ଚିନ୍ମୟ ଆପଣ ।

⁂

ବାଛି ବାଛି ଇତିହାସ
କୋଳାଗ୍ରତ କରେ
ଆଲିଙ୍ଗନ କରେ ଆଗ୍ରହରେ ।
ଆପଣଙ୍କ ଦୁର୍ନିବାର ଉଦ୍ୟମ ଓ ଦୁରାଗ୍ରହ
ଠେଲି ପେଲି ଇତିହାସ ଭିତରକୁ ପଶିବାର ନାନା ଚକ୍ରାନ୍ତକୁ
କେଉଁଭଳି,
କି ଭାଷାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରେ !

□□□

॥ କଟକ ॥
୧୪ । ୪ । ୮୦

।। ଜହ୍ନରେ— ।।

ତୋ' ଆଡ଼କୁ ଯେତେ ଦଉଡ଼ିଲେ ଦଉଡ଼ି ଯାଉଛୁ ପଛକୁ ।
ଫୁଲ ଫୁଟିଲା ଭଳି ମୁକୁଳି ଯାଉଛୁ ଗୁଡ
ଢ଼'କଢ଼େ ଓ ସାମନାରେ ଶୀତଳ ପବନର ଶିରଶିର ଦୋଳରେ
ଶୋଇ ଯାଇଥିବା ପତର ଦେହରେ
ବୁଣି ଦେଉଛୁ ସ୍ୱର ମୁରୁଜ ଯେ ଚକ୍‌ଚକ୍ ଦିଶୁଛୁ—
ଆକାଶ ପାହାଡ଼ ଆଉ ବଣକୁ ମିଶେଇ ଦେଖିଲେ
ତୋ' ଛୁଟା ଦେଖାଯାଉଛୁ କଟି ମେଟଲା ଭଳି
ଧରଣୀର, ଆକାଶର ପରରମ୍ଭରେ ବନ୍ଧେର ।
ତା' କେଶର ନୀଳମ ବଗିଚ୍ଚରେ କେତେ ଫୁଟିଛୁ ମଲ୍ଲୀ
ଅଉ ତା'ର ଭିତରେ ତୋର ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ।

ଏକ୍-୫

ମୋର ହେଲେ କେତେବେଳେ ବେଳହେଲା ତୋ' ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳିବାକୁ
ମୁଠା ମୁଠା ଜୋଛନା ସାଉଁଟି ବୋଲି ହେବାପାଇଁ
ଆଉ ତୋ' ଦେହକୁ ଛୁଟି ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ ହସିବାକୁ
ଯେ, ତୁ ମୋତେ ଚହ୍ଲନ୍ତୁ ଆଉ ମୁହିଁ ହାତ ବଢ଼େଇଲେ
ଖସି ପଡ଼ୁଥାନ୍ତୁ ।
ତୋ' ଆଉ ମୋ ଭିତରେ କେତେଦୂର !
କେତେଦୂର !
ସେଇ ଦୂରତାର ଖାଲି ଥାନରେ ଭରିଯାଇଛି ସିନା
ତୋର ଶୀତଳ ଜୋଛନା ଓ ମୋର ଉଷୁମ ନିଶ୍ୱାସ ।
କୋଉ କଥାକୁ ବେଳ ନାଇଁ, ଆଗପଛ ସବୁଠେଇଁ ବୋଝଭରା
ଲଦି ହୋଇଛି କାମ, ଖାଲି ଚିପି ନଇ ନାଳର ସ୍ତ୍ରା···
ଘଡ଼ିକ ଘଡ଼ି ପାରି ହେଉଁ ହେଉଁ ବେଳ ପାଉନାଇଁ ।
କୋଉ ନିର୍ମଳ କାଚକେନ୍ଦୁ ମନଟିଏ,
ହସିଲା ହସିଲା ଅନୁରାଗ ଧୂଆ ଉଜଳ ମୁହଁଟି ଆଖିକୁ ଦିଶୁଛି ଯେ
ତାକୁ ଦେଖି ଭୁଲି ହୋଇଯିବ ଯେତେ ସବୁ ଦୁଃଖ
ଆଉ ପାଶୋରି ହୋଇଯିବ କ୍ଲାନ୍ତ ମନର ଫରୁଆରେ
ସାଇତଥିବା ଯେତେ ଯେତେ ଏକଦା ସୁନ୍ଦର ଆଶା
ମଉଳା ସ୍ୱପ୍ନର ଫୁଲ, ଯେମାନେ ଫୁଟନ୍ତି ନାଇଁ
ଓ ଫୁଟିଲା ପରେ—ମଉଳି ଯାଆନ୍ତି ଅବେଳରେ ।

ଜହ୍ନରେ !
ଏମିତ ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟନ୍ତା କି, ମହକ ଉଠନ୍ତା ମନ
ଆଉ ମନରୁ ମନକୁ ଚହଟି ଯାଆନ୍ତା ବାସ୍ନା
ଏମିତ ଜହ୍ନଟିଏ ଉଇଁନ୍ତା ଯେ, ଯେତେ ଅପହଚ ହେଉନା କାହିଁକି
ମନ ଆକାଶଟି ଝଲସି ଉଠନ୍ତା ଆଉ
ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠନ୍ତା ଏ ହୃଦୟ ସମୁଦ୍ର !
ଯେତେ ଉଚ୍ଛୁଳିଲେ ବି ଏ ସମୁଦ୍ର ଆପଣା କଥାକୁ ଅପେ ସାଉଁଟି ନେଉଛି ନା,
ଜହ୍ନର ଆଲୁଅରେ ଯେତେ ମେଲୁଛି ପସରା

ଆପଣା ଆତ୍ମାର ନିହାତି ଆପଣାର ଯେତେ ଯେତେ ଆବେଗ ଝଗର
ବୁଣି ଯାଉଛୁ ବେଳାରେ···
ଆପଣା ହାତରେ ଆପେ ସାଉଁଟି ନେଉଛୁ ନା !
ସେମିତି ମନର ଗୀତଟି ମନରେ ମରୁଛୁ—
କୋଉ ତାରରେ ବାଜୁଛି ତା'ର ବାଜଣା ?
ସତରେ ଏମିତି କିଏ ଦିଶୁଛୁ ସେମିତି ଯେ
ମୋର ଡାକରୁ ଶୁଣି ଦଉଡ଼ି ଆସୁଛୁ ଉଚ୍ଛଳ ହସରେ ଫହଁରିଲ ପରି
ହଠାତ୍ ମେଲେଇ ହେଲ ବନ୍ଦ ଦ୍ୱାରର ଉଚ୍ଛୁଳା ସୁଅଭଳି
ଆଉ ମୋତେ ଆତୁରତାରେ କୋଳାଗତ କରି ଭିଜେଇ ଦେଉଛୁ
ବହୁଦିନର ଅଭୁଲା ପ୍ରୀତିର ବର୍ଷାରେ !

ଜହ୍ନରେ !
ସକାଳକୁ ଝକେନାହିଁ ବଳି କମ୍ପା ଆକାଶର ଲାଗି
ଉଡ଼େନାହିଁ ପକ୍ଷୀ ସକାଳର ଜକଲିଆ ନାରଙ୍ଗୀ ଝଟ୍‌ରେ
ଜହ୍ନରେ !
ଅଜଗର ପରି ସୁପ୍ତ ଜବନର ବହୁ ଜଞ୍ଜାଳର ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଜାଲେ
ଛନ୍ଦି ହୋଇ ଆପଣାର ସ୍ୱପ୍ନ ସବୁ ଅଜାଣତେ କେଉଁଠି ହଜେଇ
ଜ ଲାଭ ମିଳିବ ସତେ ନ ପାଇଲେ ଜଣ୍ଟିଲ କ୍ରୋଧରେ !
ମୋର କାହିଁ ଅନୁରାଗ ରହିବାକୁ, ସୋହାଗିଆ ଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ
ଦିଆନିଆ ଲାଗି କାହିଁ ବେଳ ଅବା ତା' ଲାଗି ମମତା···
ଏବଂ କାହିଁ କେତେବେଳେ ଭାବିବାକୁ କଥା କା'ର
ସୁବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ କୋଳାହଳେ ଠାବ କରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ପ୍ରହରେ
ଜହ୍ନରେ !

□□□

୩୧-୧୨-୮୦

ନେଡ଼ ॥

ଏ ଆକାଶଟି ତମର ନା ମୋର,
ଯୋଉ ପବନଟି ଫର୍‌ଫର୍‌ ଉଡ଼ାଏ ସେ ଚପ୍ପଲକୁ!
ଏବଂ ସେଇ ନୀଳଗିରି !

ତମର ଓ ମୋର ସଂଘର୍ଷ କାଳରେ
ବାନ୍ଧ ହୋଇଥିବା ପକ୍ଷୀଟି ଫୁର୍‌କିନା ଉଡ଼ିଯାଉ ବୋଲି
ଯୋଡ଼ହସ୍ତରେ କ'ଣ ବୋଲି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା ସେ
ଦେଉଳତୋଳାଳୀ ରଜା !

ଆପଣ ତ ସବୁବେଳେ ଦେଉଳ ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ;

ଅରେ ଯୋଉ ବାହାରନ୍ତି ପଦାକୁ ଯେ···
ଢେକାଢେକି କରି ଲୋକେ ନଅନ୍ତି
ଏମିତି ନଅନ୍ତି କି ଭୂଇଁ ଦିଶେନାହିଁ···
ନ ହେଲେ ଦେଖନ୍ତେ ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ଥାନରେ
ମୋ ନାଆଁ, ମୋର ପିତୃପିତାଙ୍କର ନାଁ ଖଞ୍ଜା
ଆଉ ଆପଣଙ୍କର ଭକ୍ତମାନେ ମଣ୍ଡି ଚାଲିଛନ୍ତି
ପଦରଜରେ !

ସେଥିକୁ କୋଉ ବେଳ ଅଛି ଆପଣଙ୍କର !

ଏଇନେ ତମ ଦେଉଳରେ ମୁଁ ଉଡ଼େଇଲେ ନେତଟିଏ
କୋଶ କୋଶ ଦୂରରୁ ଦିଶିବ ଲୋକଙ୍କୁ
ଆଉ ମୋର ସେଇ ନେତଟି ବି ଦିଶିବ
ଉପରମୁହାଁ ଆପଣଙ୍କୁ !

ଲୋକେ କହନ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ଆଖିର ପରିଧି ମହାକାଶଠାରୁ ବଡ଼
ତମର ଯନ୍ତ୍ରଣାଟିଏ ବି ଅଛି ପରା ଯାହା ମାଲମାଲ
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଠାରୁ ବି ବିପୁଳ !
ଆଉ ତମ ଆଖିରେ ପଡ଼ୁଛି ଯାହା କିଛି ନିକୁଛିଆ କଥା,
କିଏ ସିଂହଦ୍ୱାରରେ ପିଲା କବଲା ନେଇ ଗଡ଼ୁଛି
ତ କିଏ ନଡ଼ିଆଟିଏ ଧରି ଠିଆ··· !

ମୋ କଥା କେମିତି ଭୁଲି ଯାଉଛ ହେ,
କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ସେଥର ତମର ପୂଜା ଅର୍ଚ୍ଚନା କରେଇଥିଲି
ତମଲାଗି କେତେ କେତେ ବିପୁଳ ଆୟୋଜନ କରାଇଛି
ପଣ୍ଡା ପଢ଼ିଆରୀ ଲଗେଇ···
କ'ଣ କଲେ ସେମାନେ !
ପେଟ ବିକଳିଆ, ଡାହାଣୀଗୁଡ଼ାଙ୍କ,

ଆପଣଙ୍କ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଲାଗି କଲାବେଳେ
ମୋ କଥା ଆଉ କହନ୍ତୁ ନାହାନ୍ତି··
ଏଥର ଉଦ୍ଭବ ନେତ
ଲୋକେ ଦେଖିବେ
ଆପଣ ଦେଖିବେ
ଆଉ ଦେଖିବେ
ଆପଣଙ୍କ ଆଶ୍ରାରେ ଥିବା କାଙ୍ଗାଳମାନେ !

□□□

୧୩-୪-୮୧

ଆଶାବରୀ-୧

କେତେ ଚଇତର ଅମ୍ବରେ ଆର୍ଦ୍ର ତମଶ ଗାଲେ···
କପାଳେ ଫୁଟିଲା ରକ୍ତ ପଲାଶ ସ୍ନିଗ୍ଧତର ।
ଖାଲି ଚୁମାଟିଏ ଲେଖିଦେଲି ବୋଲି କୌତୂହଳେ···
ମୁହୁ ବିଧୂନନେ ଚହଲି ଉଠିଲା ନେଯସର ।

କି ରାଗିଣୀ ସତେ ବାଜିଲା ଅଧର କମ୍ପନରେ
ଝଙ୍କିଲା ତନ୍ଦ୍ରା ଚକିତ ତନୁରେ ଭୁଜଙ୍ଗର
ତମର ମୃଣାଳ ବାହୁର ନିବିଡ଼ ଗୁମ୍ଫନରେ
ଚମକି ଉଠିଲା କନକ କେତନ ଅନଙ୍ଗର ।

ତମଲାଗି ସତେ ଚିତ୍ର ଫଳକ ଏ ମୋର ତନୁ
ନୀପ ନନ୍ଦିତ କର ପଲ୍ଲବ ରଙ୍ଗ ତୂଳୀ
କେତେ କମନୀୟ ଚିତ୍ର ରଚଇ ତନୁ-ଅତନୁ
ରାଗ-ଅନୁରାଗେ ପରମ ଆବେଗେ ଚିତ୍ତ ଢାଳି ।

ସେଇ ଅନୁରାଗ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ହୁଏ ପୂର୍ବାଶାରେ
ସେଇ ଝଙ୍କାର ଝଂକୃତ ହୁଏ ଗୁଞ୍ଜନରେ ।

ଅଶାବରୀ-୨

ସତେ କେଉଁପରି ଶିହରି ଉଠିଲା ଅପଘନ
ମୃଦୁ ପରଶରେ ଉଠିଲା ସୁବାସ ଥରଥରି
ମୁହିଁ ପ୍ରାଣ ତୁହି କମ୍ର ଭାଷା ମୋ ଅନୁପମ
ନମ୍ର ହୃଦର ପରମ ପ୍ରୀତିର ଅଶାବରୀ

ଧରତୀର ଯେତେ ଅଧୀର ଆବେଗ ଅନୁରାଗ
ଚର୍ଚ୍ଚିତ ହୁଏ ଆକାଶ ତନୁରେ ଅନୁରୂପ
ମୁଦ୍ରିତ ଚକ୍ଷେ ଆସ ଗୋ ସାଜିବା ପ୍ରୀତି-ସ୍ୱର୍ଗ
ଘନ ଆଶ୍ଳେଷେ ନବ ସୃଜନର ଅନୁଭବ···

ପ୍ରଶାନ୍ତ ହେବ ତା' ଲାଗି ଆକାଶ ନୀଳିମାରେ
ଧରଣୀର ସ୍ତନେ ଅମୃତ ସୁଧା ଯିବ ଭରି
ସଞ୍ଚରି ଯିବ ସେ ଜଡ଼ ଚେତନ ପରାଣରେ
ପ୍ରମତ୍ତତାରେ ଅଶେଷ ଆଶାରେ ଝରଝର ।
ଏହି ସପନଟି ଦେଖିଲି ନା ତମ ନୟନରେ
ବିଭୋରିତ ହୋଇ ପରସ୍ପର ମଦିରରେ !

□□□

୨୭।୯।୮୯

ଶିବରଞ୍ଜନୀ ॥

ମୋ ହାତର ତନ୍ମୟ ସ୍ପର୍ଶର ଆବୃତରେ
ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ
ଭୁଜର ନିବିଡ଼ ଜାଲେ
ପୃଥିବୀର ସକଳ ବୈଭବ ଓ ଅପବର୍ଗ ।
କେଉଁଭଳି ଆକାଶକୁ ଘୋଡ଼େଇ ରଖିବ ତମେ
ନୀଳିମ କେଶର ଆଚ୍ଛାଦନେ !
ନିବିଡ଼ ଆଶ୍ଳେଷ ଏବଂ ମୌନ ମୁଖରତା
ଦୀପ ପରି ଜଳି ଉଠେ ନିମୀଳିତ ଅଳସ ଆଖିରେ
ଫୁଲ ପରି ଫୁଟି ଉଠେ ଅରୁଣାଭ ଚିବୁକରେ··
ଏବଂ ସେ କସ୍ତୁରୀ ଭଳି ମହକ ଉଚ୍ଛୁଳିଯାଏ ସର୍ବାଙ୍ଗରେ !

ଏବଂ-୧୩

କି ମନ୍ତ୍ରର ଫୁତ୍କାରରେ ବିଚର୍ଚ୍ଚିତ ହୁଅଇ ଆକାଶ
କେଉଁ ସାମଗାୟନର ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଅମ୍ବରରେ ମଣ୍ଡି ହୋଇଯାଏ
ଶ୍ୟାମତନୁ ଏବଂ ତା'ର ପ୍ରଶାନ୍ତ ବିସ୍ତାର
ବନସ୍ପତି ଗୁଗ୍‌ଗୁଲର ମହକରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୁଏ
ଅସୀମ ବିସ୍ତାର
କେଉଁ ତନ୍ମୟ ସ୍ପର୍ଶର ଶିବରଞ୍ଜନୀର
ପ୍ରାଣୋନ୍ମାଦୀ ଆଲାପର କୁହୁକରେ
ଆଖି ମେଲେ ଧରା···ଆରକ୍ତ ହରସିଙ୍ଗାର
ପଦ୍ମ ଓ ପଳାଶ···
ଏବଂ ସେ ଅଳସ ଭଙ୍ଗେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଟେକି ବାହୁ
ସ୍ଫୀତ ପର୍ବତ ସ୍ତନର ବେଷ୍ଟନୀରେ ଚକ୍‌ଚକ୍
ଝଲସିତ ହୋଇଉଠେ ତଟିନୀର ଅଙ୍ଗଯତ ହାର
ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆରସୀରେ ମୁହଁ ଦେଖି ପାଟଳ ଗାଲରେ
ବ୍ରୀଡ଼ିତ ଓ ଉଲ୍ଲସିତ ଢେଉ ଖେଳାଉଠେ
ବୋଲବୋଲ ହୋଇଯାଏ ପଳାଶ ଅଧର···
ସେତେବେଳେ ଉଷା ତା'ର ପଣତ କାନରେ
ସଲ୍ଲଜ ସ୍ନେହରେ ଧୀରେ ପୋଛିନଏ ଶିଶିର ସ୍ୱେଦରେ
ଏବଂ ମଣ୍ଡିଦିଏ
ଆପଣାର ପ୍ରିୟ ସଖୀ ନବନୀତ ତନୁ
ନାନାବିଧ କୁସୁମ ଓ ଚନ୍ଦନ ଉଷୀରେ

ମୁଁ ସେଇ ଆଳାପ ଶୁଣେ···
ତମର ସ୍ଫୁରିତ ଓଠେ···
ମୁହିଁ ସେହି ଶବଳିତ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖେଁ
ଗହନ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଆର୍ଦ୍ର ଆସ୍ମୃତ ନେତ୍ରରେ···
ମୋ ହାତର ତନ୍ମୟ ସ୍ପର୍ଶର ଆବୃତରେ
ମୁହିଁ ବାରମ୍ବାର
ସାଉଁଟି ସାଉଁଟି ଆଣେ ମୁଠା ମୁଠା ସ୍ୱପ୍ନ···

ଅସଂଖ୍ୟ ଥାଟ୍‌ର
ଆରୋହ ଓ ଅବରୋହ
ଏବଂ ପୁନରାୟ ସେହିଭଳି ବୁଣି ଦେଇ
ସମଗ୍ରକୁ ଅଙ୍ଗୀକାର କରେଁ
ପ୍ରମତ୍ତ ଆବେଗ ଏବଂ ଗାଢ଼ତର ଆଶ୍ଲେଷରେ ।

□□□

୧୨-୧୦-୮୨

ବାଙ୍ମୟ ପ୍ରତୀତି ॥

କେଉଁ ବୀଜଟି ହୁଏ ବନସ୍ପତି
ତା' ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ପରମ ଉଦାର ଟିକିଏ ମାଟି
ମା'ଟିର ପରମ ପ୍ରଶାନ୍ତ କୋଳ
ବିପୁଳ ସ୍ତନ ଏବଂ ଅନନ୍ତ ଦୁଗ୍‌ଧର ଜାହ୍ନବୀ !
ତା'ପରେ ସିନା ମହୀକାଶ ବନସ୍ପତି ପରିଣତ ହୁଏ ମନ୍ତ୍ରରେ !

କେଉଁ ମନ୍ତ୍ରରେ ଉଚ୍ଚାଟିତ କରେ ଆକାଶ
କୁଣ୍ଡଳୀ କରର ସ୍ପର୍ଶରେ କରେ ଶୃଙ୍ଗାର ରୋମାଞ୍ଚିତ ଯେ
ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ଉଠେ ସମୁଦ୍ର ବସନା ବସୁନ୍ଧରା,
ପଲ୍ଲବିତ ପୁଷ୍ପିତ ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠେ ତା'ର ସ୍ୱପ୍ନ
ଚରମ ଆନନ୍ଦରେ···
ସେଇ ବନସ୍ପତି !

କେଉଁ ଆଦରର ଦୋଳିରେ
ଝୁଲେଇ ଦିଏ ତାକୁ ଶୀତଳ ପବନ
କେଉଁ ମମତାର ଉଷ୍ମ ସ୍ପର୍ଶ ଦେଇ ଯାଉଁଳା ଦିଏ
କଅଁଳ ଖରା
କେଉଁ କାମୋଦୀରେ ଉଚ୍ଛଳ ହୋଇ ଉଠେ ସତରେ
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶା, ଯେ
ଭୁଣି ହୋଇଯାଏ ହୃଦୟର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ।

*

ତମେ ଦେଖିଛ ସତରେ ଶବ୍ଦମୟ ଅନନ୍ତ ନୀଳିମ ଆକାଶକୁ !
ପଢ଼ିଛ କେତେବେଳେ ତା'ର ଗୋଟିଏ ଅଧେ ଶବ୍ଦ,
ଗୋଟିଏ ହେଲେ ମନ୍ତ୍ର···ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍‌ଗୀଥ
ପୃଷ୍ଠା ପାଣ୍ଡୁଲିପି !
ରଙ୍ଗ ତା' ବଦଳେ ନାହିଁ କେତେବେଳେ
ସେ ନୀଳିମା ପ୍ରଶାନ୍ତ ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ
ତା' ଭିତରେ ହଜିଯାଏ ସବୁକିଛୁ ବର୍ଣ୍ଣ
ବର୍ଣ୍ଣର ମହୋତ୍ସବ !
ବେସୁରା ହୁଏ ନାହିଁ କେବେହେଲେ ଧ୍ୱନି ତା'ର···
ତା'ର ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ ଓ ବିରାଟ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍
ଧୈବତ, ଗାନ୍ଧାର ଷଡ୍‌ଜ୍ ଆଦି ଯେତେ ସ୍ୱର
ଏବଂ ତା'ର ଭେଦ
ସେଇଠାରେ ସବୁ ସ୍ୱର, ସକଳ ପ୍ରକାଶ, ଲୀନ ହୁଏ ।
ହଜିଯାଏ ସେ ଅସୀମ ଅମାପ ସୀମାରେ
ଏବଂ ଏକାକାର ହୁଏ ମୁଗ୍ଧ ମୌନତାରେ !

ଏ ସକଳ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ ମୌନତା ଆକାଶର
ଏ ପର୍ବତ ପୟୋଧର ଧରାଲାଗି ଯେତେ ବୃଷ୍ଟିବାରି
ଯେତେକ ଉଦ୍‌ଗାର ଏବଂ
ଅଭିପ୍ସିତ ଠାଣି,
ସେ ସକଳ ଫୁଲ ହୋଇ ଫୁଟେ ।

ଓ ସକଳ ବାନସ୍ପତିକତା
ଶବଳିତ ହୋଇଉଠେ
ନାନାନ୍ ରଙ୍ଗରେ !

ଏ ଧରିର ମହୋଲ୍ଲାସ କେଉଁଭଳି ରୂପାୟିତ ହୁଏ
ପିପାସିତା ନଦୀ ଏବଂ କାମାତୁରୀ ପୁଷ୍ପିତ ଲତାରେ
କି ଆଲାପ ଫୁଟିଉଠେ ବନସ୍ପତି ମଞ୍ଜି ଉଦ୍‌ଭେଦରେ
ମରୁତର ଆରୋହ ଓ ଅବରୋହଣରେ !

ସେ ପ୍ରୀତିର ମଧୁଛନ୍ଦ ଆଲୋଡ଼ିତ କରେ ସିନା ପ୍ରାଣ ଆକାଶର
ସେ ସଙ୍ଗୀତ ବିଧୂନିତ କରେ ସିନା ଆତ୍ମା ପ୍ରକାଶର
ଏବଂ ତା' ଭିତରେ ଚଯାସ୍ପିତ ହୋଇ ଉଠେ
ଯେତେ ଯେତେ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ
ନିବେଦନ ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହଣ
ସେ କ୍ରମଶଃ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ବାରମ୍ବାର
ପୁଲକିତ କରିଥାଏ ଆକାଶର ପ୍ରଶାନ୍ତ ହୃଦୟ
ଯେତେ ତା'ର ଆବୃତ୍ତି ଓ ପୁନରାବୃତ୍ତିରେ
ନିରନ୍ତର
ଶିହରିତ ହୋଇଥାଏ ଦ୍ୟାବା ଓ ପୃଥିବୀ !

ସେ ସକଳ ମନୋଜ୍ଞ କବିତା
ଏକ ଏକ ମନ୍ତ୍ର ସାମଗାନ
ସେ ବିନମ୍ର ବନସ୍ପତି ପୃଥିବୀର ଲଳିତ ବିସ୍ତାରେ
ପ୍ରୀତି ପ୍ରମତ୍ତ ପ୍ରାଣର ଅନୁରାଗ ସଞ୍ଚାରିତ କରେ
ଅଭିନବ ମିଥୁନତ୍ୱ
ସୁକ୍ତ ତା'ର ଉଚ୍ଚାରିତ କରେ
ଉଦାତ୍ତ କଣ୍ଠରେ
ମୁଗ୍ଧ ନମ୍ର ବନସ୍ପତି

ମୋ କବିତା ଧାଡ଼ିଏ ବା
ହୁଅନ୍ତା କି ସେଇ ଆବେଗର
ସମର୍ପିତ ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ବାଙ୍ମୟ ପ୍ରଣତ ।

□□□

ଭୁବନେଶ୍ୱର
୧୫-୧୨-୮୨

କେତେ ଫଗୁଣର ଫଗୁଲ ଆକାଶ

କେତେ ଫଗୁଣର ଫଗୁଲ ଆକାଶ ରଞ୍ଜିତ ହେଲା ପୀରତରେ
ସ୍ତନ କୁମ୍ଭରୁ କୁଙ୍କୁମ ଦାଗ ଲଭିନାହିଁ···
ତଥି କେତେ ଯେ ଦହନ ସହିଲା ପଲାଶର
ଅଧର ସୁଧାରେ ତଥିର ତୃଷା ଲଭିନାହିଁ···
ଲଭିନ ସଜନୀ ଲଭିନାହିଁ
ଯେତେ ପ୍ରଣୟର ପ୍ରମତ୍ତ ଗୀତ ରଚନା କରିବା ସରିନାହିଁ
ସରିନ୍ ସଜନୀ ସରିନାହିଁ ।

ତମେ ଦେଖିଛ କି ତମର ନେତ୍ର ନୀଳିମାରେ
ଈଷତ ଲୋହିତ ବର୍ଣ୍ଣ ମୋହିତ ପ୍ରାନ୍ତରେ
ଯେତେ ସ୍ୱପ୍ନର ରମଣୀୟ ଛବି ସୁଷମାରେ
ଚର୍ଚ୍ଚିତ ହୋଇ ମନ ଉଲସାଏ ମନ୍ତ୍ରରେ ।

ସେହି ମନ୍ତ୍ରର ମୌନ ମୁଖର ସ୍ୱରଲିପି
କିଭଳି ବାଜୁଛି ଏ ହୃଦ ବୀଣାରେ ସଜନୀରେ
ତା’ ଅନୁରଣନ ଏଯାଏଁ ତ ମ୍ଳାନ ହୋଇନାହିଁ

ଯେତେ ପ୍ରଣୟର ପ୍ରମତ୍ତ ଗୀତ ରଚନା କରିବା ସରିନାଇଁ
ସରିନି ସଜନୀ ସରିନାଇଁ
କେତେ ଫଗୁଣର ଫଗୁଲ ଆକାଶ ରଞ୍ଜିତ ହେଲା ପୀରତିରେ
ସ୍ତନ କୁମ୍ଭରୁ କୁଙ୍କୁମ ଦାଗ ଲିଭିନାଇଁ ।

ଯେତେ ଧରଣୀର ବିପୁଳ ସଜ୍ଜା ପ୍ରୀତି କୁସୁମିତ ଅନୁରାଗ
ନାନା ବର୍ଣ୍ଣରେ ମୁକୁଳିତ ହୋଇ କମନୀୟ
ଉତ୍ସବ ସେ ତ ନିରତ ଆର୍ଦ୍ର ଆତୁରତା
ପରମ ଚରମ ନିବେଦନ ତା’ର ନମନୀୟ ।

ସପତ ଗ୍ରାମର ଇଲାକାରେ
ନାନା ଛନ୍ଦରେ ନାନାନ୍ ଲୟରେ ବାଜୁନାହିଁ କେତେ. ପରକାରେ
ସେ ଗାନ ସରିନି ସଜନୀରେ
ବାଙ୍ମୟ ।

କନକ କମଳ ପରାଏ ବିମଳ ଲପନରେ
ସୁଧା ସିଞ୍ଚିତ ହସେ ଶବଳିତ ଲତାବଳୀ
ସ୍ୱେଦ ମଣ୍ଡିତ ସ୍ଫୁରିତ ଗଣ୍ଡ ସୁମନରେ!
ନବୀନା ଉଷାର ଉଷୀର ପରାଏ ଉଠେ ଝଳି ।

ଏବ-୬୧

ତା' ଲାଗି କେତେ ଯେ ଚିତ୍ର ଫଳକ ସଜନୀରେ
ଭରିଛି କରି ମୁଁ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ସମାରୋହ
ସେ ଗୀତ ଧ୍ୱନିତ ନିରତ ଏ ମୋର ହୃଦୟରେ
ନାନା ଛନ୍ଦରେ ନାନାନ୍ ଲୟରେ ବାଜୁନାହିଁ କେତେ ପରକାରେ
ସେ ଗାନ ସରନି ସଜନୀରେ
ବାଙ୍ମୟ ।

ଯେତେ ଧରଣୀର ବିପୁଳ ସଜ୍ଜା ପ୍ରୀତି କୁସୁମିତ ଅନୁରାଗ
ନାନା ବର୍ଣ୍ଣରେ ମୁକୁଳିତ ହୋଇ କମନୀୟ ।

ତୁମରି ଅଧର ମଧୁର ସ୍ମିତର ବିଧୁର ଧ୍ୱନନ ମୁଗ୍ଧ ମୁଁ
କେଉଁ ଲଗ୍ନରେ ଲେଖି ବସିଲି ମୁଁ ପ୍ରୀତି ଗୀତ
ସେଦିନୁ ସୀମାରେ ସୀମିତ ଆକାଶ ଫଳକ ଗୋ
ମୂର୍ଚ୍ଛନା ତା'ର ସର୍ଜନା କରେ ଉଷା ଗୋଧୂଳିର ଗୁରୁଭାର ।
ସେ ନିରତ କରେ ଆମୋଦିତ
ପ୍ରତି ପଳ ଜାଳି ମଧୁ ଜ୍ୱଳନରେ ଅନ୍ତର କରି ପୁଲକିତ···
ଦଗ୍ଧ ସେଦିନୁ ଅବିରତ
ସେ କି ପ୍ରୀତି !

ସେ ପ୍ରୀତିରେ ନୀଳ ଯମୁନା ଉଛୁଳି
ଧ୍ୱନିତ ବଂଶୀ ଶିହରିତ କରି ନୀପବନ
ଅବିର ଆର୍ଦ୍ର ବିରଜ ବଜାର ଛଳଛଳ
ଭରିନି ରାଧାର ଭରିନି ଶ୍ୟାମର ପ୍ରେମୀମନ ।
ପଦ୍ମାବତୀର ଚରଣ ଚାରଣ ସରିନାହିଁ
ରାଗ-ଅନୁରାଗ ପୁଷ୍ପିତ ମନେ ମରିନାହିଁ
ତା' ରାଗିଣୀ ପ୍ରତି ଗୀତିକା ଛନ୍ଦେ ମୁଖରିତ
ପ୍ରତିପଳ ଜାଳି ମଧୁ ଜ୍ୱଳନରେ ଅନ୍ତର କରି ପୁଲକିତ
ଦଗ୍ଧ ସେଦିନୁ ଅବିରତ···
ସେ କି ପ୍ରୀତି !

ତମର ଅଧର ମଧୁର ସ୍ମିତର ବଧୂର ଧ୍ୱନନ ମୁଗ୍ଧ ମୁଁ
କେଉଁ ଲଗ୍ନରେ ଲେଖି ବସିଲି ମୁଁ ପ୍ରୀତି ଗୀତ ।

ଆଳାପ ତାହାର ହୃଜବନ କେବେ ହଜନାହିଁ
କେତେ ଫଗୁଣର ଫଗୁଲ ଆକାଶ ରଞ୍ଜିତ ହେଲା ପୀରତରେ
ସ୍ତନ କୁମ୍ଭରୁ କୁଙ୍କୁମ ଦାଗ ଲିଭିନାହିଁ

ସେହି ରଙ୍ଗରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଏ ବୁକୁ ସଦା
ତଥାପି ଲିଭିନ ଲିଭିନ ସଜନୀ ଲିଭିନାହିଁ
ଯେତେ ପ୍ରଣୟର ପ୍ରମତ୍ତ ଗୀତ ରଚନା କରିବା ସରିନାହିଁ
କୁଚପତ୍ରକେ ଚର୍ଚ୍ଚ ରଚନା ସରିନାହିଁ ।

□□□

୨୫ | ୩ | ୮୩

ଏବଂ… ॥

କୋଉଠି ସତରେ ଫୁଟିଛି ସେମିତ ଫୁଲଟିଏ ଯେ
ମହମହ ମହକି ଯାଉଛି
ଆଉ ଭଲସାଇ ଦେଉଛି ପ୍ରାଣ !
ପ୍ରାଣରୁ ପ୍ରାଣର କଥା ଚହଟି ଯାଉଛି ସେଇ ବାସ୍ନାରେ !
ଯୁଆଡ଼େ ଦେଖ ଦିଶୁଛି ନାଲି ନେଳି କାଗଜ ଫୁଲ
ତା' ଭିତରେ କୋଉଠି ଥିବ ବିଦ୍ୟମାନ
ସେଇ ସୁବାସିତ ଆତ୍ମାଟି !
ପ୍ରାର୍ଥନାର ପରମ ବିହ୍ୱଳତାର ସମ୍ପୁଟରେ
ଏଇ ଫୁଲ ପାଲଟିଯାଏ ଚନ୍ଦ୍ରସୁତା
ଅଙ୍ଗୀକାରର ଆଲୋକରେ ଆପେ ଅପସାରିତ ହୋଇଯାଏ
ନିବିଡ଼, ଗହନତମ, ଗୂଢ଼ ଅନ୍ଧକାର, ଅସ୍ୱୀକାରର…

ଆଉ
ତା'ପରେ ନିର୍ମାଣ ହୁଏ ସେତୁର
ହୃଦୟ ହୃଦୟର ଦୂରତ୍ୱ
ଆପେ ଆପଣା ଛୁଏଁ ହଜିଯାଏ କେଉଁଠି···

ଯେତେ ସାମଗାନ ଆଉ ସ୍ତୋତ୍ରର ମହିମାରେ
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକାଶର ଅକ୍ଷୟ ଭଣ୍ଡାର ଯେ
ତା'ର ଉଦ୍‌ଭାସରେ ଆଭାସିତା ଧରଣୀ
ନିତ୍ୟ ନିରନ୍ତର କରୁଛି ନା ପରମ ପ୍ରିୟର ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା
ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧି ବନ୍ଦାପନା···
କୁମାରୀ ଉଷାର କଅଁଳ ହସର
ଅନୁରାଗ ସ୍ପର୍ଶରେ ଚହଲି ଗଲେ
ଧରଣୀର ମୁଦ୍ରିତ ଓ ପ୍ରେମାତୁର ନେତ୍ର
ପ୍ରାଚୀର ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ଧ୍ୱନିତ ହୁଏ
ଶିବରଂଜନୀର ବିଲମ୍ବିତ ମୂର୍ଚ୍ଛନା···

ଦୃଶ୍ୟ ହେଉଥିବା ଆକାଶର ନୀଳିମ ନିଃସୀମ ପ୍ରଶାନ୍ତତାରେ
ଉଡ଼ି ବୁଲିବାର ମୋହ କେମିତି ସଙ୍କୁଚିତ
ନାନା ଶବ୍ଦର ମାୟାଜାଲ କେମିତି କରିଛି
ସତରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ଆଉ ଅବରୁଦ୍ଧ ଯେ
ଆକାଶର ପକ୍ଷୀ ଖସି ଆସୁଛି···
ଫେରି ଆସୁଛି !

ଶୁଭୁନାହିଁ ନା ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ···
ମହାଭୈରବର ଡମ୍ବରୁ···
ଯା'ର ଉଦାତ୍ତ ଧ୍ୱନିରେ ନିନାଦିତ ମହାବ୍ୟୋମ··· !

ଏ୯-୨୫

ତା'ର ଅମାପ ଅପଲକ ନେତ୍ରରେ ଅନନ୍ତ କରୁଣାର
ଅକଳ୍ପନୀୟ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ···
କଥା ଏ କର ତ୍ରିବିକ୍ରମ
ଗୋଟିଏ ପାଦରେ ମାପିଦିଅ ରତ୍ନଗର୍ଭା ଏଇ ପୃଥ୍ୱୀକୁ
ଅପର ପାଦରେ ବ୍ରହ୍ମମୟ ଉଦ୍‌ଭସିତ ଆକାଶକୁ
ଏବଂ···
ଏବଂ !

୧୪।୭।୮୩

ନିର୍ବାକ-ବସନ୍ତ ।।

ତୋ'ର ମମତା ପୂରିତ ଇଚ୍ଛାର ଗର୍ଭରୁ ମୁଁ ଭୂମିଷ୍ଠ...
ସପୂଟିତ ଏ ମୋର ନବଦ୍ୱାରୀ ଦୁର୍ଗ
ତୋ'ର ଅଜସ୍ର କରୁଣାର ରକ୍ଷା କବଚରେ
ଓ ସ୍ନେହରେ ସରକ୍ଷିତ ।
ତୋ'ର ସ୍ତନର ପୀୟୂଷ ସିଂଚନରେ
ପୁଷ୍ପିତ ପଲ୍ଲବିତ ଏଇ ମୋର ପ୍ରାଣ
ତୋ'ର ବତ୍ସଳ ନେହର ଅଂଚଳରେ ମୁଁ ନିର୍ଭୟ
ଏବଂ ମୋ ଭିତରେ ସଞ୍ଚରିତ ପରମ ଶାନ୍ତି
ତୋ'ର ସ୍ମିତରାଗ ରଂଜିତ ଅଧରର
ଅପୂର୍ବ ଧୂନନରେ...

ଏକ-୧୭

ପଲ୍ଲବିତ ପୁଷ୍ପିତ ପ୍ରଶାନ୍ତତାରେ
ଆମୋଦିତ ମୋର
ନିଃଶଂକ ତନ୍ମୟତା
ମୁଁ ଜାଣେ ମାତା
ମାତା ଛଡ଼ା ଆଉ ତୋ'ର କିଛି ବୋଲି ପରିଚୟ ନାହିଁ,
ମୋର ଭୟର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ
ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜାଗ୍ରତ ହେବୁ ତୁ···ଋଷି ନନ୍ଦିନୀ
ଏବଂ ତୋ'ର କୋଡ଼ରେ
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନିଦ୍ରାରେ ମୁଁ ସୁପ୍ତ ହେବି···
ସାଭିଳାଷିଣୀ ମାତାର କୋଡ଼ଠାରୁ
ସୁରକ୍ଷିତ, ସୁଖକର
ଆଉ କେଉଁ ସ୍ଥାନ !
ଯା'ର ଲାଳସାରେ ମୁଁ ହେବି ଲାଳାୟିତ··· !

ସୂର୍ଯ୍ୟର ପରମ ତେଜରେ ପରିଣତ ତୋ'ର ଚରଣାଂଗୁଳୀ
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ତେଜୋଦୀପ୍ତ ପାଦପଦ୍ମ
ବସୁଗଣଙ୍କର ତେଜରେ ପ୍ରକଟିତ କରାଂଗୁଳୀ
ବରୁଣଙ୍କର ଦୀପ୍ତିରେ ଆଭାସିତ ଉରୁ···
ପୃଥ୍ୱୀରୁ ନିତମ୍ବ···ଚନ୍ଦ୍ରମାର ତେଜୋଦୀପ୍ତ ସ୍ତନ ଯୁଗଳ
ବିଷ୍ଣୁ ତେଜର ରୂପାନ୍ତରଣ ତୋ'ର ଭୁଜା···
ଯମର ବର୍ଣ୍ଣରଂଜିତ ଶୀତମୟ କୁନ୍ତଳ
ଏବଂ ସଦାଶିବଙ୍କର ପ୍ରଶାନ୍ତ ତେଜରୁ
ସୃଷ୍ଟ ତୋ'ର ମୁଖମଣ୍ଡଳ
କେଉଁଭଳି ହେବ ମୋତେ ଦୃଶ୍ୟମାନ··· !
ଯେଉଁ ତେଜ ସମସ୍ତର ଆଭାରେ ଝଲସିଗଲା ତ୍ରିଭୁବନ
ନେତ୍ର ମୁଦ୍ରିତ କଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ପାବକ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମା···
ଯେଉଁ ତେଜର ବିସ୍ତାରରେ ପ୍ରକମ୍ପିତ ହେଲା ମରୁତ
ଓ ମହାବ୍ୟୋମ !
ସେ ରୂପ ତ,ଲୋଡ଼ାନାହିଁ ମୋର !

ତୋ'ର ନିଖିଳ ମାତୃତ୍ୱର ଆଭାରେ ହିଁ ଉଦ୍‌ଭାସିତ
ଏଇ ପ୍ରକୃତି
ତା'ର ପ୍ରତିଲତା ପୁଷ୍ପିତ ଓ ପୁଲକିତ
ତା'ର ଅମୃତ ସ୍ପର୍ଶରେ ବିରାଜିତ କାନ୍ତି ଏବଂ ପରମ ପ୍ରଶାନ୍ତି···
ପ୍ରତିଟି ରେଣୁରେ ।
ତା'ର ଲାଗି ଅପସୃତ ହୋଇଯାଏ ଅମାପ ତମିସ୍ରା
ଅବିଦ୍ୟା ଓ ଅଶାନ୍ତିର ଘନ ଅନ୍ଧକାର···
ଭୟର କାଳିମା ଏବଂ ଜଡ଼ତ୍ୱର ନିବିଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରଣା
ଭ୍ରାନ୍ତିର ଅନନ୍ତ ପୀଡ଼ା ।

ସଂଗ୍ରାମର ଅନ୍ତ କାହିଁ, ନିରନ୍ତର ଅବିରତ
ବାଜୁଛି ମର୍ଦ୍ଦଳ···
ଛଳନାର ମାୟାଜାଲ ବିପରୀତ ତତ୍ତ୍ୱର ଆହ୍ୱାନ
ତା' ଭିତରେ ସତ୍ୟ ସତେ ସମାହିତ ନିର୍ମମ ଚକ୍ରରେ
ନାନାବିଧ ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଭ୍ରାନ୍ତିର
ବିଚିତ୍ର ଚକ୍ରରେ···
ମୁଁ ଯେ ଅସହାୟ
ନିଃସଙ୍ଗ ଓ ନିରୁପାୟ
ମାଗୁ ତୁହି ପରିଚୟ ମୋର

ମୁଁ ତୋ'ର ପରମ ପ୍ରିୟ
ବୋଧରୂପ···
ନିର୍ବାକ ବିସ୍ମୟ !

□□□

୯ । ୧୦ । ୮୩

ସେଦିନ ।।
(ସୌଦାଙ୍କୁ)

ଚନ୍ଦନପୁର ପରେ ପରେ
ମହକି ଉଠିଲା ଚଂପା ବଉଳ ଆଉ
ତା'ର କେଶ କେଶ ଦମ୍ଫଣାର ସୁବାସ ।
ନୀଳ ଆକାଶର ପ୍ରଶାନ୍ତ ଫଳକରେ
ଫର ଫର ଉଡ଼ୁଥିଲା ନେତ
ଆଉ ପବନରେ ଭାସି ଭାସି ଆସୁଥିଲା
ତା'ର ପ୍ରସାରିତ ଭୁଜର
କୋଳାଗ୍ରତ କରି ନେବାର ମହାଭାବ···
ଉଲ୍ଲସିତ, ମାତୃସ୍ନେହ ପରି ସ୍ନେହ ପୂରିତ
ପଦ୍ମ ପଲାସ ନୟନର କରୁଣା ।

ସେ ମୋତେ ଦେଖିଲା କ୍ଷଣି ଚହଲିଗଲା ରଙ୍ଗାଧର
ପ୍ରିୟ ପରିଜନ ଦେଖାର ଠାଣି
ପୁଲକିତ କଲା ମୋତେ
ଯେପରି ହୁଏ ବନସ୍ପତି
ପ୍ରଥମ ବର୍ଷାର ହିନ୍ଦୋଳାରେ ।
ପଚାରିଲା ତମ କଥା
ବିକୀ, ମିନା ଆଉ ଆଉମାନଙ୍କର କଥା ।
କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ସେମାନେ !

ଆମେ ଏଇନେ ପରିଧିସ୍ଥ
ଏବଂ
କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ ସେମାନେ !
ତା' ମୁହଁରୁ ସ୍ନେହାପ୍ଲୁତ ଡାକଟିଏ ଶୁଣି
ସେତେବେଳେ ଅନୁଭବ କଲି
ମୋ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତ ସତ୍ତା...
କାହିଁ କେଉଁ ସୁଦୂର ଲଗ୍ନର ବିସ୍ମୃତ ବେଳାରେ
ଏକଦା ଯା' ଶୁଣିଥିଲି ନନାଙ୍କ ମୁହଁରୁ !
ସାଂକୂପର ରକ୍ଷାକାରୀ ଛତ୍ରାପରି ଶୀତଳ ସେ ଡାକ
କେତେ ଯେ ସେ ବଳଦିଏ କରାଏ ନିର୍ଭୀକ !

ମୋଠାରେ କହିବା ଲାଗି କ'ଣ ଥିଲା..
କ'ଣ ଥିଲା—
ଯାହା ମୁଁ କହନ୍ତି ତାକୁ କହିଲେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତା !
କିପରି ବୁଝନ୍ତା ସିଏ ମୋ କଂକାଳ
ଯେତେ ମୋ'ର କଣ୍ଟା ବାଡ଼...,
ଏବଂ ମୌନ ହେଲି ।
ସେ କିନ୍ତୁ ଶୁଣିଲା ସବୁ
କାରଣ ଯେତେକ ମୋ'ର ଗ୍ଲାନି ଆଉ କ୍ଷୋଭ

ଯେତେ ମୋ'ର ନପାରିଲା ପଣ, ଅବସାଦ
ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ
ଝରିଗଲା ବିନ୍ଦୁଏ ଲୁହରେ—
ଏବଂ ପୁଣି ରଙ୍ଗାଧର ମନ୍ଦ ତରଙ୍ଗରେ
ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଚହଲି ଗଲା,
ପ୍ରଶାନ୍ତ ବିଶାଳ ନେତ୍ର
ଆର୍ଦ୍ର ହେଲା
ମହମହ ମହକିଆ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସ୍ନେହରେ ।
···ସେଇ ଚନ୍ଦନର ବାସ୍ନା···
ସେଇ କଷା ଗାମୁଛାର ଅଭୁଲା ସୁଗନ୍ଧ
ସେ ଦେହର ଶୀତଳତା ଏବଂ ବିଶାଳତା
ନନାଙ୍କର
ଭରିଗଲା ଅକସ୍ମାତ
ଜଗମୋହନରେ ।

□□□

।। ପୁରୀ ।।
୨୭ । ୨ । ୮୪

॥ ମୁଁ ଆଉ ଖୋଜିଲି କେତେବେଳେ ॥

ମୁଁ ଆଉ ଖୋଜିଲି କେତେବେଳେ
ତମେଇ ତ ଆପେ ଆପେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହେଲ
ନିଃସୀମ ଅନନ୍ତ ଆକାଶରେ
ଏବଂ
କୋଟି କୋଟି ଆଦିତ୍ୟ ଅସ୍ତ ହେଲେ ତମର ଅପୂର୍ବ ଜ୍ୟୋତିରେ;
ଅର୍ବୁଦ ଅର୍ବୁଦ ବସୁଗଣ ମ୍ଳାନ ହେଲେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ପ୍ରକାଶରେ
କୃତାର୍ଥ ହେଲା ଆକାଶ
ତମର ଆଜ୍ଞାରେ ଆଜ୍ଞାସ୍ଥିତ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସପ୍ତାଶ୍ୱରଥ
ସ୍ତବ୍ଧ ହେଲା ଆକାଶରେ
ଏବଂ ବସୁଗଣଙ୍କର ଧାତ୍ରୀ ଏଇ ବସୁଧା ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ ହେଲା
ମନ୍ତ୍ରର ମନ୍ତ୍ରର ଉଚ୍ଚାରଣରେ···

ଏବଂ–ଗଙ୍ଗା

ବ୍ୟାକୁଳ ଉଲ୍ଲାସରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ସମୁଦ୍ର ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହେଲା···
ଦର୍ଶନର ପିପାସାରେ
ଆଉ ମୁଁ;
ମୁଁ ହେଲି ନିର୍ବାକ, ଅବାକ୍ ଚକିତ ବିସ୍ମୟରେ !
ସେ ଆଲୋକର ଉଦ୍‌ଭାସ ଏତେ ବିପୁଳ ଯେ
ଏତେ ଗହନ ଯେ
ମନେ ହେଲା ନିଗୂଢ଼ତମ ଅନ୍ଧକାର
ଏବଂ ସେଇ ଅନ୍ଧାରରେ
ମୁଁ କ୍ରମଶଃ ନିମଜ୍ଜିତ ହେଲି
ଅଚିନ୍ତ୍ୟ, ଅବ୍ୟକ୍ତ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନର ମାୟାରେ···

କେଜାଣି ବା କେତେବେଳେ
ପୁନରାୟ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେଲା···
ପୁଷ୍ପାୟିତା ହେଲା ଲତା
ଆକାଶରେ ଭରିଗଲା କାକଳି
ପଲ୍ଲବିତ ଶ୍ୟାମଳ ଅରଣ୍ୟ
ତୃଷାତୁର ନଦୀ ଏବଂ
ପ୍ରସବିନୀ ମୁଗ୍ଧା ବସୁନ୍ଧରା···

ଏବଂ ସେଇ ଆକାଶରେ ବହୁ ସ୍ତୋତ୍ର
ବହୁଗାନ, ଅଗଣିତ କାବ୍ୟ
ମୁଖରିତ, ନିନାଦିତ ହେଲା···
ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ ମହିମାନ୍ୱିତ ଧ୍ୱନି ତା'ର ଆମୋଦିତ କଲା
କି ଅପୂର୍ବ ବିଳାସରେ···
ଦିନ ଆଉ ରାତ ସ୍ୱପ୍ନାୟିତ ହେଲେ
ଉଷା ଆଉ ଗୋଧୂଳିରେ
ଦିବା ଆକାଶରେ
ସୂର୍ଯ୍ୟର ଦୃପ୍ତ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ···
ଏବଂ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାସ୍ନାତ

ପ୍ରଶାନ୍ତ ଆକାଶ ମନେ ହେଲା
ଘନନୀଳ ଅଚ୍ଛେଦ ସରୋବର
ଦିଗନ୍ତ-ଦିଗନ୍ତ ବିସ୍ତାରିତ··
ରାଜହଂସବତ୍ ଖେଳିଯାଉଥିଲା ଚନ୍ଦ୍ରମା···
ଏବଂ ତା'ର ଭିତରେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେଲା
ତୁମର ବିରୁଦ-ଗାନ ।
ତମେବି ତ ଆଗ୍ରହରେ ଶୁଣିଥାଅ
ସେ ପ୍ରମତ୍ତ ଭାବମତ୍ତ ଗାନ
ଏବଂ ସ୍ମୟମାନ ଶାନ୍ତ ମହିମାମଣ୍ଡିତ
ଶ୍ରୀମୁଖରେ ଖେଳିଯାଏ ଭାବଭୋଳା ଭାବ
ତା'ପରେ ବୋଧହୁଏ କେଜାଣି କିଭଳି ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ
ଅପସୃତ ହେଲା ମହାଶୂନ୍ୟ···
ବ୍ୟୋମାସ୍ଥିତ ତୁମର ସ୍ୱରୂପ
ଆପଣାଛାଏଁ
ବୀଜରେ ଅଙ୍କୁରବତ୍
ଅଙ୍କୁରରେ ପତ୍ରପରି
ପତ୍ରରେ ପଲ୍ଲବନ ସଦୃଶ
ପଲ୍ଲବନରେ କୋରକସମାନ
କୋରକରେ ପ୍ରସ୍ଫୁଟନପ୍ରାପ୍ତ
ଏବଂ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶରେ ସୌରଭଭଳି
ପ୍ରକଟିତ ହେଲା ତୁମର ବତ୍ସଳ ରୂପ···
ଆତୁର ଉତ୍କଣ୍ଠାରେ ଅଧୀର
ସ୍ନେହସିକ୍ତ ପ୍ରୀତିରେ ଚଞ୍ଚଳ ନେତ୍ର ଏବଂ ସ୍ମିତ ହସ ।

ମୁଁ ଆଉ ଖୋଜୁଛି କେତେବେଳେ
ମୋର ଅବୋଧ ପଣକୁ, ଅଜ୍ଞତାକୁ
ଏବଂ ମୋର ଅସ୍ଫୁଟ ଭାବକୁ
ଆଦରରେ ଆଶ୍ଳେଷିତ କରିବାକୁ
ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଛି ନା ଶ୍ରୀଭୁଜ ।

□□□

ଭୁବନେଶ୍ୱର
୨୩।୪।୮୪

ଏବଂ ତୁ

କେଉଁ ଜ୍ୟୋସ୍ନାଟି ଅଧିକ ଚୋଖା ତା'ର ତୋର ହସଠାରୁ
କେଉଁ ଫୁଲଟି କୋମଲ ଓ ସୁକୁମାର
ତାକୁ ବଲ୍ଲ !
ସେଇ ନିର୍ମଲ, ନିଃଶଙ୍କ, ନିର୍ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ନିରହଙ୍କାରକୁ ନା
ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଯମୁନା
ଏବଂ ଘେରି ରହିଥିବା ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ
ସୀମନ୍ତଭଳି ପଥ ବାରିଦିଏ,
ଚମକି ଯାଉଥିବା ଚେତନାର ବିଜୁଳି ।
ସର୍ପ ଆଉ ବିଷଧର ହେଲା କେତେବେଳେ ସେ
ଉତ୍‌ଫଣ ଆଉ ଚକିତ ହୋଇ ଅନେଇ ରହିଲା ନା
ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନମାନ, ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ··· ।

ସିଏ କାହାର ନୁହ,
ନା ଶିଳାଗୃହର ଶୀତଳ ଶିକଳରେ
କାତର, ଶଂକିତା ଦେବକୀର
ନା ଗୁଚ୍ଛ ଛେକ ମାଳ ମାଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର
ଅପୂର୍ବ ପ୍ରହେଳିକା ଦେଖିଥିବା ଯଶୋଦାର·
ନା ସପ୍ତ-ଗ୍ରାମରେ ଧ୍ୱନିତ
ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇଥିବା ଷୋଳ ସହସ୍ର
ରାଗିଣୀମାନଙ୍କର ତନ୍ମୟ ରାସର··
ଅଥବା
ରାସେଶ୍ୱରୀ ବିନୋଦିନୀ ରାଧାର ।

କେତେ ସ୍ତନରେ ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠିଲା
ଦୁଗ୍ଧର ମନ୍ଦାକିନୀ ।
ସେଥିରେ ଭରିଲା ନାହିଁନା ପେଟ
ଏବଂ ତା'ର ଲାଗି କେତେ ଗୋପୀ
କେତେ କୁବ୍ଜା
କେତେ କ୍ରୀଡ଼ା ଆଉ ଲୀଳା ଯେ··
ସେଇ ଆତ୍ମଲୀନା ମାତାଟିର
ଚେତନାର ମଞ୍ଜୁଷାରେ
ସାଇତା ହୋଇ ରହିଗଲା
ସେଇ ଖେଳ,
ଆଉ ତା'ର କାନ୍ଦଣାରେ
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ସ୍ମୃତି
ସ୍ମୃତି ମାତ୍ର !

ତୋର ଅଳି ଅଝଟର ସେ ଦିନଗୁଡ଼ିକ
ପୁଣି କେତେ !
ତୋର ଲୁହ ଜରଜର କାନ୍ଦୁରା ମୁହଁଟି

ଥରିଲା ଥରିଲା ଓଠ ଆଉ ମାଆ ମାଆ ଡାକ
କେତେ କାଳ ଶୁଭିଲାରେ
ବ୍ରଜରେ ।
ବ୍ରଜର ଲୀଳାଖେଳା
ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଆଉ ଛଳନା
ନୀପ ଓ ମାଳତୀ ବଣ,
କୁଞ୍ଜଲତା···ଯମୁନା
କାହିଁ କେଉଁଠି ରହିଗଲେ···
ମଥୁରାର ପରିଚୟ
ମମତା ତ ଲଭିଥିଲା ଅନେକ ଦିନରୁ !
କା'ର ବି ନୋହୁରେ କାହ୍ନୁ
ନା କାକର ନା କୋକିଳର !

ତୋ'ର ଅପାର ନିଷ୍ଠୁର ଭାବଟି ଲାଗି
ଅଥବା
ଅନୁପମ ପ୍ରୀତିଲାଗି, ମୁଁ ହେବି ବଇରାଗୀ··· !
ବୈରାଗୀ ଆଉ କ'ଣ କି
ଅନନ୍ତ, ଅସୀମ ଅନୁରାଗରେ ଛନ୍ଦି ହେଲା ଆତ୍ମାଟିଏ ।
ତୋ ବଂଶୀର ଉଚ୍ଚାଟନ ମନ୍ତ୍ର ।
ଶୁଭୁଛି, ପଲ୍ଲବିତ କରୁଛି ଚେତନାର ବନସ୍ପତି ।
ଆଉ ଦିଶୁଛି ବି
ସେଇ ସମୁଦ୍ର
ଫେନାୟିତ,
ସେଇ ବଟପତ୍ର
ଭାସମାନ
ଏବଂ
ତୁ !

॥ ଭବାନୀପାଟଣା ॥
୨୮।୪।୮୪

।। ରଚସାତ୍ସବ ।।

କେଜାଣି କେମିତି ମନେହେଲା ସେଦିନ
ଉଇଁ ଆସୁଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରମା
ଉନ୍ମୁକ୍ତକେଶୀ ଧରଣୀ ଲଲାଟରେ
ଗୋରଚନାର ପରମକାନ୍ତ ଟୀକାଭଳି ।
ଅନେକ ସମୟରେ ବିଚିତ୍ର ଦେଖାଯାଏ ଆକାଶ
ଆପେ ଆପଣଛାଏଁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ହୋଇଯାଏ ବର୍ଣ୍ଣ
ଆକୃତି ଓ ଆଲମ୍ପନା···
ଯାହା ଦୃଶ୍ୟହୁଏ
ଲୀନ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ଶବ୍ଦର ସମୁଦ୍ର
ଏବଂ ତା'ର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଲାଗି
ଅନ୍ୱେଷଣାହିଁ ଭାଷା ।

ଏବଂ-୩୯

ରୂପବନ୍ତ ହେବା ଆଗୁଁ
ଏବଂ ରୂପାୟିତ
ହେବାପରେ ମନେ ହେଲା ବହୁ କିଛି ବାକି ରହିଗଲା···
ଆକାଶର ନୀଳମାରେ, ପ୍ରଶାନ୍ତିରେ ଲୀନ ହୋଇ ।
ଅସଂଲଗ୍ନ ସେ ଦୁଇଟି ପାହାଡ଼ ଶିଖରୁ
ଉଚ୍ଛୁଳା ଯୋଛନା ଧାର
ଝର-ଝର ସ୍ରୁଉଣୀରେ
ଚକ୍ ଚକ୍ ହୀରଟିଏ ଭଳି
ମନେ ହେଉଥିଲା;
ମନେ ହେଉଥିଲା ଶାନ୍ତ ନୀଳାମ୍ବୁ ଚିଲିକା
ରୂପେଲି ପାଟଟିଭଳି
ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳ ମେଖଳାରେ
ବୈଦୁର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ ନୀଳାଭ ଛଟାରେ ।

କେତେ ଚମତ୍କାର ସତେ ଧରିତ୍ରୀର ସେଇ ରୂପ
କିଭଳି ସମାହିତ
ତୃପ୍ତ,
ମୋହିତ
ଓ
ସମର୍ପିତ
ଆକାଶର ପ୍ରଶାନ୍ତ କୋଳରେ ।
ସୃଷ୍ଟିର ସେ ମହାଯଜ୍ଞେ
ନିରନ୍ତର ନିବେଦିତ ହବି
ଅବିରତ ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାର କରୁଅଛି
କେ ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ କବି···
ଏବଂ ସେ ସାର୍ଥକ ସୃଷ୍ଟି···
ଆକାଶକୁ ଚନ୍ଦ୍ରାୟିତ କରି
ପୁଲକିତ କରି
ପ୍ରମତ୍ତ କରୁଛି

ନାନା ବର୍ଣ୍ଣେ ବିମୋହିତ
ତୋଷାମୋଦ କରି
ଧରଣୀର ଚିତ୍ତ ଭରୁଅଛି ।

ସେ ହୁଏତ ଦ୍ୟାବା-ପୃଥିବୀର
ଅନ୍ତହୀନ ରସୋତ୍ସବ ।
ଅନନ୍ତର ଉପାସନା,
ବିପୁଳ ଓ ବିରାଟର ନୀରାଜନା···
ଏବଂ ସେ ସୃଜନ ସୂତ୍ରେ ଏକାନ୍ତ ଗ୍ରଥିତ···
ଅହୋରାତ୍ର, ଉଷା ଓ ଗୋଧୂଳି
ସୀମାହୀନ କାଳ
ତା' ଭିତରେ ଆତୁର ଆକାଶ
ପୁଲକିତା ଧରା
ଚୁମ୍ବନ ଅଧୀର···
ଆଶ୍ଳେଷ ବିଭୋର !
ସ୍ପର୍ଦ୍ଧିତ ଆକାଶ ଏବଂ ମୁଗ୍ଧା ବସୁନ୍ଧରା ।

□□□

ବ୍ରହ୍ମପୁର
୧୪।୫।୮୪

ଛା'ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ

ଆଗରେ ଅକାତକାତ ପାଣି, ଖାଇଭଳି କୂଳ
ଏପଟେ ପ୍ରାଚୀରଭଳି ଠିଆ—ପାହାଡ଼ ଆକାଶ ଛୁଇଁ
ସେପଟେ ଜଳୁଛି ନିଆଁ ହୁତହୁତ୍
ପଛରେ ଜଗିଛି ବସି ନାରାଚ ସଜାଡ଼ି ସେଇ ବ୍ୟାଧ···
    କୁଆଡ଼େ ଯିବୁ ହରିଣୀ
    ଆଉ ତୋ ଶାବକମାନେ···
କେତେ କାତର ଆଖିରେ ଦେଖିଲେ ବ କ'ଣ
    ଲଭିଯିବ ନିଆଁ
    ବ୍ୟାଧର ଆଖିରୁ ।
ଶୀତଳ କ ହେବ ଜିଭ' ଲହଲହ କରୁଥିବା ହୁତାଶନ !

ସେ ନଇ ବି କେମିତି ଦଫାଲ ହୋଇ ବହି ଯାଉଛି ଯେ
ଅଧାକରେ ଅନ୍ଧକାର ଆଉ ଅଧେ ଭରପୂର ଉଜାଲରେ
ଏମିତି ଝଲସେ ଆଖି ଦେଖିହୁଏ ନାହିଁ, ଯେଉଁପରି ଅନ୍ଧକାର
ଚୁପଚାପ୍ ରହିଥାଏ ଆପଣାର ସ୍ୱରୂପ ହଜାଇ ।
ସେ ନଇରେ ପାଏ ନାହିଁ କାଉ
ତା'ର ଦୁଇ କୂଳ ଖାଇ ବେଗବନ୍ତ ସ୍ରୋତରେ ନଉକା
ଆପେ ଆପେ ସୁଅ ନହକାରେ ବହିଚାଲେ
ପହଞ୍ଚିବାଲାଗି କୋଉ ଅଗୋଚର ଅଜ୍ଞାତ ଥାନରେ ।

ସେ ନିଆଁ ବି ଜଳୁଅଛି କେଉଁଭଳି ହୁତହୁତ ବିନା ଇନ୍ଧନରେ
ଦେହ ଜଳେ ତା' ସହିତ ଜଳିଯାଏ ମନ
ଜଳିଯାଏ ଅହଙ୍କାର, ଅଭିମାନ ଆଉ ଯେତେ ସ୍ୱପ୍ନ
ତା' ଧାସେ ମଉଳି ଯାଏ ପ୍ରଜାପତି ପର ଆଉ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା
କଅଁଳ ଆଶାର ଚାରା ଆଉ ମହାଦ୍ରୁମ
ଆପେ ଇ ଝାଉଁଳି ପଡ଼େ ଏବଂ ଉଡ଼ିପାରେ ନାଇଁ ପକ୍ଷୀ
ଖୋଲା ଆକାଶରେ
ମନଫୁଲଣିଆ ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ପହଁରି ପହଁରି
ଲହରିଆ ଉପତ ଗତିରେ ।

ଆଉ ସେଇ ଉଁଚା ଉଁଚା ପର୍ବତର ଅପହଁଚ ଶିଖରରେ ସୁବିଶାଳ ଶାଳ ବଣ
ନାନା ଲତା ନାନା ଫୁଲ ସୁଶୀତଳ ଝର ଆଉ ମାୟା
କେମିତି ହରିଣୀ ଆରେ ଚଢ଼ିଯିବୁ ପାର କରି ଯିବୁ
ଯେଉଁଠାରେ ସରିଯିବ ଅନ୍ୱେଷୀର ଆଖି ଆଉ ଗାରର ଇଲକା

ଜୀବନଟି ଆଉ କ'ଣ ? ଅଧା ହିରା ଆଉ ଅଧେ କାଚ
ଯେତେ ମୋର ମୋର ଭାବ ସୁନାର ମାଞ୍ଚ
କି ଯୋଗ ସାଧିବୁ ପୁଡା ଆକାଶେ ଉଠିବୁ ଆଉ ପାଣିରେ ଚାଲିବୁ
କି ନୈରାଶ୍ୟ ଭାବ ନେଇ ମଝାମଝି ନଇଟିର ଉଜାଣୀ ସୁଅରେ

ଏବଂ-୪୩

ଯିବୁରେ ପହଁର !
ପଛରେ ପକେଇ ଦେଇ ଦୁନଆଁକୁ ମୁଣ୍ଡେଇଲା କଥାକୁ ପାଶୋର ।
କେବଣ ଯୋଗର ବଳେ ଏହି ମାୟା ପ୍ରହେଳିକା ବନ୍ଧନରୁ
ସହଜେ ମୁକୁଳ ।

ସେଇ ଅପଲକ ଆଖି, ତାହାର ପରଧି, ଯିଏ ମାଲମାଲ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଠୁଁ ବଡ଼
ତା' ଭିତରେ ନାହିଁ କିଛି ନାହିଁଟିର ସମ୍ଭାବନା ପଡ଼ିନାହିଁ ବାଡ଼
ସେ ନଉକା, ସେ ନାବିକ, ସେଇ ନଈ ଏବଂ ସେଇ ଏକୂଳ ସେ କୂଳ
ସେଇ ଯାତ୍ରୀ, ସେଇ କରେ କର୍ମ ଏବଂ ଭୋଗେ କର୍ମଫଳ ।
ତା' ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନାଟିଏ କର
ସେଥିରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ଯାହାକିଛି ଆପଣାର ପଣ

ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଠାରୁ ବଡ଼ ଏ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆସୁ ଏବଂ ସେଇ
ବିଶ୍ୱାସଟି ଚେରଲାଗି ପଲ୍ଲବିତ ହେଉ
ଫୁଲ ଫୁଟୁ ଫଳ ଧରୁ ଅମୃତ ବାସ୍ନାରେ
ଚୌଦଗ ମହକ ଯାଉ ବୋଲି, ସମର୍ପିତ ହେଉ ପ୍ରାର୍ଥନାଟି···

ତା' ପରର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଭନେ ହେବ
ଏବଂ ନାଚବ ହୃଦୟ
ସମୁଦ୍ରର ଢେଉପରେ···ନୀଳଚକ୍ରେ ନେତଟି ପସ୍ୱଏ ।

□□□

୧୨।୭।୮୪